

27

Magyar

PAPI EGYSE'G

MAGYAR PAPI EGYSÉG

a külföldi magyar katolikus papság lapja

1964 Húsvétján

27. szám

TARTALOM

LELKI ÉLET

Óry Miklós: Szent József és a pap	3
Békés Cellért: Papok lelkigyakorlata II.	11
Varga László: Az Aranyvölgy	16
H. P. A klágenfurti kálvária	19

RÓMA SZAVA

B. M.: VI. Pál pápa szentföldi zarándoklata	23
A „Sacram liturgiam“ pápai rendelet	30
A II. vatikáni zsinat számokban	31
Varga László: Mi lesz Fátimában az idén?	32

PAPI ARCÉL

Szabó Ferenc: Teilhard de Chardin papi lelke	33
P. T.: Laci bácsi (2.)	40
Király Kelemen: Hajnald bíboros szószéki besülésének háttere	47
Komoly szó olvasóinkhoz	49

MAGYAR NÉPUNK PAPJA

Borbély István: A magyar katolikus megújulás emlékezete (2.)	50
S. L.: Lelkipásztori tapasztalatok búcsújárárhelyen	60

MISSZIÓ

B. M.: Az egyház Japánban	65
Béky Gellért: Keletről fúj a szél	67
Horváth Sándor: Milyen az élet Formozán	75

HAZAI HIREK

F. K.: Egyház és állam Magyarországon	76
Marosi László: Márton Áron 25 éves püspöki jubileuma	78
Papi jubileumok	81

HALOTTAINK

Deésy Ipoly OFM (Király Kelemen)	82
Klemm Antal	84
Szappanyos Béla (M. L.)	84

KÖNYVEK

Péteri János: Az első jezsuiták Magyarországon (Lukács L.)	85
Lepold Antal: Csernoch János (Német B.)	87
Temel Amata: Domonkosrendi szentek és boldogok (E. G.)	87
H. de Lubac: Über die Wege Gottes	88
E. Walter: Der Gottesbund gestern und heute	88
R. Wegmann: Der Urfeind der Erziehung	88
Th. Gunkel: Brot für die ganze Woche (Cser Palkovits J.)	88

VISSZHANG 15, 18, 22, 48

Pázmány mondások 29, 74

A lapot szerkeszti: Ö r y Miklós SJ. — A kiadásért felel: M a r o s i László.

L e v e l e z é s , megrendelés, kéziratok Marosi László címére küldendők:
Spittal/Drau, Kapellengasse 15, Ausztria, Europa.

MAGYAR PAPI EGYSÉG (Einheit Ungarischer Priester) Klerusblatt der ungarischen Priester im Ausland, erscheint viermal im Jahr. - Mit Druck-erlaubnis des Erzbischöflichen Ordinariates, Wien. - Eigentümer, Herausgeber und Verleger: Ladislaus Marosi, Spittal/Drau, Kapellengasse 15. - Im Selbstverlag gedruckt bei Greif-Druck, Ujváry KG, München 8, Sedanstr. 14, Bundesrepublik Deutschland. - Für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi.

SZENT JÓZSEF ÉS A PÁP

Három évvel ezelőtt XXIII. János pápa Sz. Józsefet választotta a II. vatikáni zsinat égi pártfogójává. A zsinat első ülészakán a Rituskongregáció 1962 nov. 13.-i határozatával a Szentatya egyenes óhajára és a világ nagy meglepetésére Sz. József belekerült a szentmise kánonjába. A múlt év Immaculata ünnepe óta közel 400.000 pap naponként imádkozza a kereszttáldozat megújítását megelőző imában: *communicantes et memoriam venerantes in primis gloriosae semper Virginis Mariae . . . sed et beati Joseph eiusdem Virginis Sponsi . . .* A Szentatyának ez a határozata százados fejlődés betetőzését, zárókövét jelenti. IX. Pius pápa az Egyház főpártfogójának jelentette ki (1870), XV. Benedek pápa előírta a Sz. József prefációt (1919), XI. Pius a világ békéjének nagy ügyét bizta rá, XII. Pius elrendelte a munkás Sz. József ünnepét (1955), és végül XXIII. János pápa a Sz. Péter templomban, a vatikáni zsinat színhelyén Sz. József oltárát renováltatja, és a korszakalkotó esemény emlékére beiktatja nevét a szentmisébe.

Ez utóbbi intézkedés először vegyes visszhangra talált. A protestáns Dr. Visser't Hooft, az Egyházak Világtanácsának elnöke, 1962 dec. 13.-i interjújában, amelyet Placidus Jordán OSB kért tőle, ezt a megjegyzést tette: ezzel kapcsolatban is úgy gondoljuk, hogy inkább a Szentírást, mint a hagyományt kellett volna megkérdézni. De katolikus papok is hasonlóképpen nyilatkoztak: kár volt a kánonnak a 7. század óta klasszikus egységét megbontani, amelyben az Egyház a 12 apostol és az Ósegyház 12 vértanújának közösségében imádkozik, élükön az apostolok és vértanúk Királynőjével. Mit keres közöttük Sz. József, aki sem nem apostol, tehát nem egyházalap, sem „vértanúságot” nem tett Krisztus és az Egyház mellett.

A következőkben éppen a kinyilatkoztatás és a palesztinai hagyomány alapján igyekszünk megjelölni Sz. József teológiai helyét és megmutatni a Szentatya lépésének értelmét.

P. Billot SJ, a római Gregoriana egyetem volt híres dogmatánára, Józsefnek, a názáreti ácsnak hivatását eképpen jelöli meg: keret ő és fátyol, amely elrejtja Isten titokzatos művét, míg Jézus az idők teljében meg nem kezdi nyilvános működését. Élete az Isten akarata szerinti „hűséges szolgálat”.

Próbáljuk ezt a keretet kicsit kitölteni és vizsgáljuk, mi volt Sz. József szerepe Jézus életében: megtestesülésében és világmegváltó működésében.

A Szűzanyát a szentatyák aurora Christi-nek, Krisztus hajnalpirjának nevezik. Ő ajándékozta meg az Istenfiát az emberi élettel, amikor puha bölcsőt adott neki Szíve alatt és meghitt meleg otthont nyújtott neki názáreti hajlékában. Útravalóul pedig lelkének gyengédségével és szeretetreméltóságával ajándékozta meg.

Sz. József, az atya hozzájárult ezen istenemberi élet testi-szellemi növekedéséhez. Ő keresi a napi kenyeret, munkájának izzadtsággyöngyeit és aggodó gondjait áldozza oda, mesterségre tanítja Jézust és jellemének férfivonásait alakítja.

Ez volt a két szülő része az Istenfia emberi életének alakításában. És mi volt a szerepük a *megváltás művében*? Mária a Golgota keresztje alatt áll és társmegváltóvá lesz, amikor Jézus szent vérével, amely az ő szepőlötlen Szívéből forrásozott, megváltja a világot bűneitől. József viszont a názáreti műhelyben a gyalupadnál áll, mikor az Üdvözítő áldozatos életével, arcának verejtékével a munkát váltja meg Isten átkától.

Nézzük közelebről Szt. József ezen kettős szerepét, amennyiben egy futó pillantást vetünk műhelyébe, otthonába és a lelkébe.

1. A munka embere

A názáreti műhelyben együtt dolgozik apa és fia. Hűségese kötelességteljesítésben és szeretetteljes együttműködésben hordják a köznapi élet gondjait: ezzel megnemesítik és megszentelik a munkát. A munka természettörvény, amely a szívünkbe van írva, és egyben a Teremtő pozitív parancsa is, amely a teremtés hajnalán a Paradicsomban hangzott el: Isten Éden kertjébe helyezte az embert, hogy művelje és őrizze (Gen. 2,15). Az ősszülők bűnével Isten átka a munkát is érte: „arcod verejtékével eszed a mindennapi kenyeret...” (Gen. 3,19). Azóta az egyedi és kollektív, a fizikai és szellemi munka egyaránt teher, nyűg és a fájdalom vonását hordozza az arcán. Ez az átoksújtotta munka megváltásra szorult. És íme az ég és föld Urát egyszerű ácsműhelyben látjuk fáradozni és dolgozni, hogy véres engesztelő-halála előtt áldozatos munkás-életével megváltsa a munkát. Ifjú életének legszebb éveit tölti a műhely szűk falai között, férfias izmainak és szellemének energiáit öli bele a kenyérkereső munkába. József a mester, az Istenfia a tanonc: a „faber et fabri filius”. A munka ugyan teher marad, de áldozattá nemesül, a rontó-bontó gyölölethől a szeretet szolgáló tette lesz, a szolgálai munkából „arany mesterség”, a rabszolgaigából hivatás, a megalázó munkából erkölcsi méltóság, a nyűgös szétteszétségéből természetfölötti érdemforrás.

Erre a lelkületre figyelmeztet a munkás Szt. József ünnepének szentleckéje. „Testvérek, szeressétek egymást, mert ez a tökéletesség köteléke és Krisztus békéje uralkodik szívetekben, hiszen erre vagytok hivatva egy testben. Bármit tesztek, lélekkel tegyétek, az Úrnak teszitek, nem az embereknek.” Munkánk csak akkor lesz építő és a béke csak akkor lesz mély, ha Isten segítő kegyelme kíséri: mert „ha Isten nem építi a házat, aki azt építi, hasztalan fárad.” (126 zs. Intr.)

A munka a kinyilatkoztatás fényében ennél is több. Együttműködés Isten gondviselésével („nam est et ipse faber” — mondja Szt. Ágoston az Istenről), sőt a názáreti műhelyben istentiszteletté lett. Szt. József az Istenfiának és az Isten Anyjának szerzi a mindennapi kenyeret, ruházza és oltalmazza őket, Isten házába plántálva „plantatus in domo Domini (Szt. József mise introitus).

A pap is Isten munkatársa: „ministri Christi et cooperatores Dei”. Az Isten szőlőjében dolgozunk. A jezsuitáknál a közvetlen lelkipásztorkodással foglalkozó rendtagokat operáriusoknak hívják. Az Isten családjának kell napi kenyeret keresnünk: az Ige és az Élet kenyerét kell szegnünk. Nem kis gonddal és izzadsággal kell gyalulnunk egy-egy faragatlan jellemen. Az Isten országának vezető tisztjeiként kell a keresztségben és a bérálásban Isten harcosaivá avatott híveket gyakorlatoztatnunk és vezetnünk. A lelkeket kegyelmes munkánk és Jézus véérébe merített gondjaink gyémántjaival kell megváltanunk. Ha magányos órákon és álmatlan éjszakákon ránkfekszik a lelkek üdvözítésének a gondja, a halkszavú József lesz vigasztalónk, és erősítőnk, hogy el ne csüggedjünk és csendes, szerény munkahelyünkön is hűségesen kitartsunk.

Munkánkban mindig az lehet a vigaszunk: ha valaki, úgy a pap elsősorban a Gondviselés munkatársa. A gazdaember kenyérrel táplálja az Isten fiait, a munkás ruházza, a szülők és tanítók nevelik, a rendőr védi, az orvos gyógyítja. De a pap egyszemélyben a lelkek kenyérkeresője, tanítója, ügyvédje, bírója, orvosa. Az innsbrucki püspök egyszer megcsodálta egy utcaseprő méltóságteljes munkáját. Meg is kérdezte: mondja, bácsi, nem fárasztó, olyan méltóságteljesen lendíteni a söprűt? Már hogy volna, mikor az Úristennek segítek rendet teremteni a földön — válaszolta az öntudatos munkás. A munkás tökéletesíti a természet rendjét, a pap a természetfölötti rendet gondozza.

2. Atyai lelkület

A műhely után nézzünk be az otthonba. A názáreti otthonba, ahol Szt. József istenes életet él nádfedelel igénytelenységben (Prohászka). Szt. József az Egyház prototípusának, a Szentcsaládnak a feje. Az ün-

nepi prefáció tömören összefoglalja szent József hivatását: qui et vir justus, a te Deiparae Virgini Sponsus est datus: et fidelis servus et prudens super Familiam tuam est constitutus, ut Unigenitum tuum . . . paterna vice custodiret, Jesum Christum Dominum nostrum . . .

Ő a legtisztább Szűz szűzi jegyese és az istenemeri Gyermekek szűzi atyja. A jegyesség támaszt, az atyaság pedig életközvetítést és tekintélyt jelent. Mélyértelműen mondja Szt. Ágoston: „sicut illa caste Mater, sic et ille caste Pater: quod Spiritus Sanctus operatus est, utrisque operatus est . . . Spiritus Sanctus in amborum justitia requiescens ambobus filium dedit” (Sermo 31, PL 38,347 ss). És Szt. Bernát a március 19.-i breviáriumban: „qualis homo? Conjici ex appellatione qua licet dispensatoria meruit honorari adeo, ut pater Dei et dictus et creditus sit. Ez a házasság szűzi és termékeny. Jézus nem József és Mária testi egyesülésének, de lelki kapcsolatának a gyümölcse. Az Isten a saját fiát bizta rájuk, hogy belőle embert faragjanak. Az atya és anya a lelküket adták oda, és formálták Jézus személyiségét. (Jézus személyiségén erkölcsi jellemének és emberi egyediségének kiteljesedését, egyre világosabb megnyilvánulását értem.) Szt. József tehát valóságos, ha nem is testi atyja az Úr Jézusnak. A testi nemzés csak a bevezetése a nagyobbak, a szelleminek, amellyel a szülők új polgárt állítanak az emberiség családjába. Ott a vérükből adnak valamit, itt a lelkükből és szellemükből. Azért mondja Szt. Ágoston, hogy Jézus mindkettőjüknek a gyümölcse: a lelkük közösségéből fakadt. Az angol aszketikus író, Faber, az Atyaisten árnyékának nevezi. Ezzel jelezni akarja, hogy Isten megbízásából és Isten tekintélyével neveli közös Egyszülöttüket.

Szt. József *atyai tisztét* a következőkben vázolhatjuk. Ő ad Jézusnak nevet. Ez szemitáknál az atya joga volt. „Te fiát szülsz — mondja az angyal — és ő Jézus nevét adja neki.” Amikor a názáretiek az ács fiát látták, így szólították: Jesua ben Joseph. (Józseffia Jézus). Ő végezte el rajta a körülmetélés szertartását és ezzel beovertta Isten választott földi családjába. Ő tanította imádkozni. A törvény előírása szerint az apa és a fiú naponkint mondták Izrael nagy hitvallását, a „sémát” (Audi Israel) a szeretet főparancsával. Az apa vezette be népe, őseinek és az embercsaládnak történetébe. Hogy hallgathatta a kicsi Jézus a kérgestenyérű, napbarnított-arcú apa „esti meséit”, amikor az üdvtörténet nagy alakjait és a Messiás előfutárjait vonultatta fel lelki szemei előtt. József tanította a törvényre és az ünnepek mély értelmére. Ő küldötte az iskolába, ahol megtanult írni-olvasni és az Irást értelmezni. De nemcsak az Isten levelével, hanem a természet könyvével meg az emberi szív változatos világával is megismerteti. Majd mesterségre tanítja, hogy azzal keresse napi kenyerét- és közben alakítja a Gyermekek emberi jellemét. Ez a munka igazi léleknevelés volt, amely egyre szorosabban fűzte Jézust földi és égi atyjá-

hoz. Amikor arra tanította, hogyan kell melegen és művészien a fát megdolgozni, ugyanakkor szívébe véste a lelkiismeretes, Istenért embert szolgáló munkásnak a képét. Ellenőrzi és irányítja testi fejlődését és szellemi növekedését: az értelem, az akarat, az érzelmi világ kibontakozását és jelleme alakulását. Ha megcsodáljuk a későbbi vándortanító nemes alakját, nyílt tekintetét, kiegyensúlyozott jellemét, lélekismeretét és emberszeretetét, joggal föltehetjük, hogy emberalkatának nem egy gesztusát, lelkének nem egy érzelmi rezdülését nevelőatyjától vette át.

Jézus figyelte Máriát és Józsefet, de József és Mária is figyelték Jézust. És amíg a szülők nevelték gyermeküket, ők is belenevelődtek és belenőttek az isteni Gyermekek megváltói titkába.

A pap is atya. Ha Szt. József Jézusnak, az embernek és a megváltónak az atyja, úgy a pap Jézus testvéreinek és a megváltottnak atyja. Szent Pállal ő is elmondhatja: „in Christo Jesu per evangelium ego vos genui” (1 Kor. 4,15). Szent József az Úr fizikai testének növekedéséhez és Krisztus jellemének a kialakulásához járult hozzá. A pap gondja a misztikus Krisztustest növekedése („pastores in aedificationem corporis Christi”, Efez. 4,12), és a krisztusi jellemek beérlelése (filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis”, Gal. 4,19). Atyai hivatása hasonlít Szt. Józseféhez. A keresztységben beoítja Ádám gyermekét Krisztus családjába, amikor nevet ad neki. Ő tanítja Isten gyermekeit imádkozni. A pap az egyház-község hivatalos előimádkozója és az eucharisztikus Jézus első adoratora. Az angelus Albaregalensis, Vindobonensis, Chicagiensis... Hozza fordulnak a lelkek az apostolok sóhajával: „Uram, taníts meg minket imádkozni.” A pap a Krisztus-község hivatott tanítója. Az oltárnál, a szószéken, az iskolában, az egyesületi teremben hirdeti nekik az örömhírt és bevezeti őket Isten népének üdvösségtörténetébe. Milyen tágranyított szemmel és készséges szívvel hallgatják, amikor atyjuk „caritate non ficta et inspirata patientia” beszél nekik a mennyei Atya üzenetéről, a Megváltó jóságáról és emberszeretetről, a misztikus Krisztustest nagy hőseiről. A pap is hűséges és okos szolgálja, akit Isten rendelt családjá vezetésére. Szóval és tettel, figyelemzetéssel és életpéldával kell egyházközségét vezetnie. Isten gyermekei jönnek is szüntelenül és bizalommal kopogtatnak atyai szíven: a családapák és anyák erőért, az ifjúság tanácsért, a tökéletességre törekvők lelkiezésért, a szegények kenyérért, a betegek és a szomorúak vigasztalásért, a megkísértettek támaszért, az üldözöttek oltalmáért, a bűnösök megbocsátásért. Isten valamennyiüket rája bízta: az ártalan gyermekeket, a serdülő ifjúságot, az élet harcában küszködő felnőtteket: „ut paterna vice custodiret...” A pap is bizonyos értelemben az Atyaisten árnyéka.

Nemcsak akkor képviseli hivatalosan Istent, amikor a krisztusi család az áldozatot mutatja be, Krisztus és misztikus teste isteni nagy Áldozatát a templom oltáránál, hanem akkor is krisztusi megbízásból kell mellettük állnia, amikor a családban, a műhelyben, a gyárban, a hivatalban, a kórházban vagy a betegágynál, a börtönben és száműzetésben, vagy akárhol, áldozatos élet folyik, hogy mindegyik a maga helyén hűséges kötelességteljesítéssel töltsen be élet-hivatását: „in tanta eos statione posuit Deus, quam nefas est iis defugere” (Diognetos levél) Isten olyan fontos őrségre állította őket, ahonnan megfutamodniuk nem szabad, Töretlenül és maradéktalanul helyt kell állniuk, „donec occuramus omnes . . . in mensuram aetatis plenitudinis Christi” (Efez. 4,13), míg mindannyian korban, bölcsességben, kedvességben és kegyelemben bérvé a minket váró Krisztus elé mehetünk: obviam Christo in aëre.

A papnak ez az atyásága idegtépő munka, emésztő gond és nehéz felelősség, de egyúttal a legnagyobb méltósága is. Ha Szt. József atyai hivatásában az Atyaisten árnyéka, úgy a pap Krisztus főpapságának a részese, transparens és kisugárzója. Krisztus megbízásából új életet nemz és krisztusi jellemet farag. De csak akkor lesz termékeny, ha szíve egészen Istenben gyökerezik, ha lelke tele van az anima Christi sacerdotalis érzelmeivel: „hoc sentite, quod et in Christo Jesu” (Fil. 2). Krisztus arcképét csak úgy tudjuk a lelkekben kirajzolni, ha magunk is gyakran meritettünk „ex fontibus Salvatoris”, a Megváltó Szívének túlcserdülő forrásából, „donec formetur Christus in nobis.”

3. A hit szelleme

Szent József istenáldotta lelkét miséjének introitusára eképpen mutatja be: „Justus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur, plantatus in domo Domini.” Úgy áll előttünk ez a hallgatag férfi (akinek egyetlen szavát sem, de annál több hősi tettét örökölte meg az evangélium) beleplántálva Isten házába, mint egy csendes pálma, mely gyökereivel a földbe kapaszkodik, de koronáját az ég felé nyújtja, keményen és hajthatatlanul, Istenben bízva, rendíthetetlen hittel, mint a vihart álló cédrusok a Libanon hegyormain.

Szt. József hallgatag férfi volt. Csak az imádkozó lelkek érzik, miféle szent, gazdag bensőség zárkózott lelkébe (Prohászka). Hűséges szolgáló. Servus fidelis.

A csendes tiszta munkásélet tele van az Istennel. Csendes az éj s tele van pihegő hanggal s szunnyadó színnel. Csendes a tél s tele van alvó energiákkal. Csendes az Úrfelmutatás alatt a templom s tele van érzéssel. Csendesen tapogatózunk Isten felé, a világ tele van Istennel (Prohászka). József, csendes igénytelenségben élt, amely

tele van étellel, érzellemmel, öntudattal. Magna vixit, nihil dixit: ez József názáreti élete. Férfi volt: vir. És a férfinek nem a hímes szók, hanem az erős valóságok tetszenek (Pázmány).

De az evangélium vir „justus“-nak mondja, igaz, szent embernek. Szentségének a gazdag világából csak egy vonást emelünk ki: erős, rendíthetetlen hitét, amely készséges és maradéktalan engedelmisségében mutatkozott. Justus ex fide vivit (Gal. 3,11). Neki elég volt egy égi intés és habozás nélkül, odaadó hittel, szolgáló, áldozatos engedelmisséggel teljesítette az Isten megismert akaratát. S Isten gyakran ad intést ennek a készséges léleknek. Nehéz gondok és töprengő aggályok járnak lelkében, amikor az angyal álomban figyelmezteti: József, Dávid fia, ne félj attól, hogy feleségül vedd Máriát... És József válasza: „fölbredt álmából és úgy cselekedett, amint az Úr angyala megparancsolta“ (Mt. 1). Amikor Heródes pribékjei már elindultak, hogy Jézus életére törjenek, a családapa Józsefet újra angyal szólítja álmában: „kelj föl, fogd a Gyermeket és anyját és menekülj Egyiptomba.“ Ő fölkelt — folytatja az evangélium — még az éjjel fogta a Gyermeket és anyját és elköltözött Egyiptomba. Heródes halála után újra intést kap: „fogd a Gyermeket és anyját és menj Izrael földjére. Ő fölkelt, vette a Gyermeket és anyját és ment Izrael földjére“ (Mt. 2). Ujabb intésre a galileai Názáretben telepedt le.

Ámulva csodáljuk a férj, az apa, a családfő kételkedésmentes és készséges hitét. Igen súlyos utasításokat kap az Istentől, és pedig mindig sötét éjszaka titokzatos álomban. Máriához nyíltan szól az angyal, Erzsébet szavai titkot lebbentenek fel, az Édesanya tevékenyen résztvesz a megváltás művében, hall Fia csodáiról, néha hallgatja beszédeit, tanúja dicsőséges feltámadásának. De József táplál, ruház, nevel egy gyermeket, akinek szájából csak a jeruzsálemi templomban hall titokzatos ígéket, egyébként ritkán csillan ki szeméből és lelkéből az isteni fény. Mégis minden parancsot hívő szolgálatkészséggel teljesít. Szent József nem vérével, hanem törhetetlen hitével és maradéktalan engedelmisségével tesz tanuságot Istenfia, küldötte, a Messiás mellett. Ezért volt ő „dilectus Deo et hominibus, cuius memoria in benedictione est“ (Szentlecke): áldott az emléke mindörökké.

A pap is hitből él. Amikor a keresztség végigcsorgatja az újszülött fején, amellyel isteni életet önt a lelkébe, amikor a gyóntatószékben feloldozásra emeli karját, hogy megszabadítsa a gyónót bűneitől, amikor az oltárnál kezében tartja, fölmutatja és megtöri az Úr testét, majd eledelül nyújtja a híveknek: mennyire kell, hogy a hit szemével nézzen abban a biztos tudatban és meggyőződésben, hogy „Christus est, qui baptizatus, solus Deus remittit peccata.“ Ennek a hitnek a fényében látnia kell, hogy az ég és föld Ura és Teremtője való-

ságban ott fekszik az oltáron és ott rejtőzködik a tabernákulumban, hogy Krisztus megváltó vére végigcsorog a szentségeken keresztül a lelkeken és folyamként ömlik szét a világ tisztulására és megváltására. Csak a mélyhitű és szentéletű pap, a vir justus, az istenbogyőkezezett férfi, lesz képes olyan hősiek cselekedetek véghezvitelére, amelyeket Szt. Józsefről jegyzett föl az evangélium. Akkor benne is megvalósul a mise introitusa:

Mint a pálma az igaz úgy virul,
Mint libanoni cédrus büszkén magasba nyúl,
Elültetvék az Úr csarnokában
Istenük házában sarjadoznak ők,
Gyümölcsöt hoznak vénségükben is,
Üdék lesznek és frissen zöldelők (91 zs. Sik ford.)

Az ilyen pap igazi pástora lesz Krisztus nyájának, atyja Isten házanépének, feje és vezetője egyházközsége szent családjának. És az ilyen egyházközség képén lassankint kirajzolódnak Krisztus arcvonásai. Az ilyen lelkipásztor kedves lesz Isten és az emberek előtt és emléke áldott lesz a földön és az égben mindörökké.

A bevezetésben érintett problémára tehát azt felelhetjük: jó helye van Szent Józsefnek a szentmise kánonjában. Mint az Újszövetség „patriárkája” jogosan áll az apostolok élén a szűzi Jegyes és az Istenanya oldalán, a megváltó halált megelevenítő áldozat küszöbén: mint Jézus megváltó életáldozatának a sorstársa és vezetője. XXIII. János pápa tehát nem ötletszerűen cselekedett, hanem, amint életének egyéb döntéseiben, nevezetesen a II. vatikáni zsinat meghirdetésében hangzott, isteni sugallatra rendelkezett, amikor a Communicantes mélyértelmű imádságában a beata semper Virgo et Genitrix Dei után beiktatta a „sed et beati Joseph eiusdem Virginis Sponsi” szöveget. Mi papok pedig hívő lelkületben fogjuk imádkozni ezt a betoldást, hiszen Szent József papi életünk példaképe és papi áldozatunk égi pártfogója. Öry Miklós SJ

Szent József, légy mindenkor pártfogónk, hogy a Te közbenjárásodra a béke, a csend, a jól végzett munka és az imádságos bensőség szelleme éltesse és vidámitson bennünket, egyesülve a te áldott Jegyeseddel, a mi édes Szűzanyánkkal meg Jézus erős és gyengéd szeretetével, aki az időknek és népeknek dicsőséges és halhatatlan Királya. Amen.

(XXIII. János pápa ezzel az imádsággal fejezi be „Le voci” kezdetű apostoli levelét, amellyel Sz. Józsefet a zsinat pártfogójává nyilvánította ki.)

PAPOK LELKIGYAKORLATA

II. Krisztus: utam az Atyához

„... nemo venit ad Patrem, nisi per me.” (Joh. 14,6)

Keresem az Istent: tudatosan és szabadon követem azt a belső indítást, amelyet Istenre rendeltségem csendes szavú, de állhatatos jelentkezésének ismerek föl magamban. Ez első elmélkedésem elhatározása.

Keresem őt, de — s ez itt a kérdés — hol találom meg? Ki ismeri hozzá az utat? Kire bízhatom magamat ebben a sorsdöntő emberi vállalkozásomban?

Az Egyház tanításából tudom, hogy az ember e végső kérdése, szorongó „metafizikai” aggodalma nem maradt válasz nélkül. Valaki ott áll az emberi történelemben, akinek a feje fölött elhangzott az euaggelion, az isteni válasz örömhíre: „Ez az én szeretett Fiam, aki-ben kedvem telik: őt hallgassátok” (Mt. 3,17; 17,5).

Szent János apostol ezt így fejezi ki: „Istent sohasem látta senki: az egyszerűlött Isten, aki az Atya keblén nyugszik, ő nyilatkoztatta ki” (Jn. 1,18).

De ez magának Jézusnak a tanítása is: „Senki más nem ismeri a Fiút csak az Atya, és az Atyát sem ismeri senki, csak a Fiú, és az, akinek a Fiú ki akarja jelenteni őt” (Mt. 11,27). Ezt mondja Jézus tanítványaitól való búcsújának a meghitt óráján is: „Én vagyok az út, az igazság és az élet. Senki sem jut az Atyához, csak énáltalam... Higgyétek, hogy én az Atyában vagyok, s az Atya énbennem” (Jn. 14,6.11).

„A sötétségből világosságot támasztó Isten” gyújtson világosságot az én szívemben is, hogy bennem is „fölragyogjon Isten dicsőségének — isteni mivoltának — az ismerete Jézus Krisztus arcán” (2 Kor. 4,6).

Ebben az elmélkedésemben először meggondolom, hogy voltaképpen kicsoda is, és főként kicsoda nekem Jézus, azután keresem azt az utat, amelyen Jézus az Atyához vezet.

Kicsoda Jézus?

Nincs még egy történeti személy, akiről annyira megoszlanának a vélemények, mint Jézusról. Ha ma megkérdeznék, amit annak idején Cézáreában kérdezett tanítványaitól: „Kinek tartják az emberek az Emberfiát?”, a mai válaszokhoz az akkoriak bizonyára nem volnának

hozzá mérhető (Mt. 16,13-14). A kérdésre a mai ember tudatában fölmerülnek kétezer év minden lehetőséget kimerítő válaszai, a vértanúk hitvallásától a gyalázkodók tagadásáig. Kinek tartják őt az emberek? Bizony nemcsak egynek a próféták közül, hanem mindannak, amit csak rajongó hittel vagy kételkedő ajkbiggyeszéssel, a meggyőződés életre szoló hűségével vagy a gyűlölet megvetése és a fölháborodás dühével el lehet mondani róla. Kinek tartják őt? Páratlan vallási géniusznek s az erkölcsi nagyság csúcsának vagy egzaltált népcsalónak; fellegekben járó idealistának, vagy politikai ambicióktól fűtött törtetőnek; életét oktalanul másokra tékozló, önzellen jóembernek, vagy szíveken tipró, fanatikus zsidó prófétának; az emberiség legnagyobb jótévőjének, vagy a földi boldogság legádázabb ellenségének. Talán több, mint bárki más, mondják, emberfölötti ember; vagy talán kevesebb, mert nem is létezett, s nem más mint a Messiást áhító nép vágyálma . . .

De kinek tartom őt én magam? Hadd gondolkodjam. Aki elfogultság nélkül olvassa Jézus történetét, az nem tud ellenállni egyénisége varázsának. Mintha az emberi tulajdonságok legjavát togná össze valami egyedülálló egészbe s együttesen alig található értékes jellemvonásokat fűzne páratlan összhangba. Mintha nem is egy ember volna, hanem az Ember . . . Fölidézem magamban jól ismert alakját: látom a népszerű prófétát, akihez tódul a tömeg, s a magány emberét, aki az egész éjszakát imádságban tölti a hegyen, a népies példabeszédek mesterét, akinek egyszerű szavai örök isteni és emberi igazságokat sugároznak . . . Szereti az embert s a világot, de mit ér, kérdi, ha minden mulandót megszerzel is magadnak, azonban lelkednek kárát vallod . . . Magához öleli a gyermeket s borral ajándékozza meg a lakodalmas fiatal párt, mégis azt követeli, hogy vedd föl kereszteted mindennap s kövesd őt . . . A bűnösök barátja, de parancsai kemények és prófétai hévvel ostorozza a bűnt . . . Ember az emberek között, nincs köztünk, aki emberibb volna, mégis egészen emberfölötti . . . Egészen jelenvaló, de nincs, aki távolabb volna tőlünk . . . Mintha egészen e világé volna, holott maradéktalanul az Istené . . .

Pontosan ez az, ami olyan megfoghatatlanná teszi Jézus egyéniségét. Életének minden jelentős eseményében, minden döntő pillanatában valami emberfölöttit, valami képességeinket meghaladót érzek. Már jászla fölött is csillag ragyog és angyalok éneke hangzik. A tizenkét éves zarándok Jeruzsálemben anyja intésére mennyei Atyja akaratára hivatkozik. De még nyilvánvalóbb ez működése idején: a Jordán vizében a bűnösök közé áll s a bűnbánat keresztvizét kéri, de isteni szó hirdeti, hogy ő a szeretett Fiú . . . Pusztai böjtje végül is kimeríti, de lepattan róla a kísértő szava . . . Jákob kútjánál bűnös asszonytól kér vizet, de az élő vizek forrását iakasztja a lelkében . . .

A fáradtság elnyomja a bárkában, de fölriasztva egyetlen szavával lecsillapítja a vihart... Barátjának, Lázárnak a sírjánál könnyekre indul, de a holtat ismét egyetlen szóval életre kelti... A szenvedés árnya borul utolsó vacsorájára, de akkor adja tanítványainak az Élet Kenyerét... Haláltélelem gyötri a kertben, de a poroszlok visszariadnak hangja hallatára... Mintha Isten is elhagyná haláltusájában, de ő megbékélten adja vissza lelkét mennyei Atyjának... Meghal, mint minden ember, de önként és nem kényszerből, s nem is magáért: értünk... és harmadnapon föltámad...

Ki ez a Jézus? Ki ez az Emberfia, aki emberibb, mint bármelyikünk, de embersége mégis valami emberfölöttit sugároz? Kinek tartasz te engem? — kérdi tőlem s tudom, hogy válaszom előtt a végső döntés mélységeinek és magasságainak szédülete nyílik: az ítélet, amelyet magam mondok ki önmagam fölött. „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda érte... Aki hisz benne, azt nem ítéli el, de aki nem hisz, azt már elítélte, mert nem hitt Isten egyszülött Fiában” (Jn. 3,16.18).

Ki hát nekem Jézus? Péter válasza örökérvényű, s ez az enyém is: „Te vagy a Messiás, az élő Isten Fia” (Mt. 16,16). De egyúttal tudom azt is, hogy ez a válasz nem az én emberi okosságomból ered: „nem test és vér nyilatkoztatta ki” bennem, hanem Jézus Atyja. Ajándék a hit, semmi kétség, de nincs Isten felé megnyíló őszinte lélek, aki nek Isten megtagadná ezt az ajándékot. Fogadom tehát egyszerű hálával s tanulékony lélekkel az isteni fényt s vallom meggyőződéssel: ő az Isten Fia, s nincs más, aki az Atyához vezethetne, csak ő.

Hogyan vezet Jézus az Atyához?

Az első, ami Jézus hívő megvallásából folyik az, hogy ő a mesterem: tőle tanulom, hogyan kell élnem, hogy eljussak az Istenhez. Az ő tanítása azonban nem elméleti teológia, vagy erkölcsi elvek rendszere, hanem élő szó s a szó mögött létező példakép. Tanuljatok tőlem mindnyájan... példát adtam nektek... kövessetek engem... Ő nyilván meg is élte azt, amit tanított, s tanítása nem más, mint életének szavakba öntése. Szó és élet nála egymást kölcsönösen kinyilvánító belső egységben van. Ő a Mester és az Eszmény egy személyben.

És mire tanít? Ha evangéliumának a foglalata a hegyi beszéd, a hegyi beszéd veleje az, hogy Isten a benső embert tekinti: igaz-e az ember bensejében, vagy hamis, — ez határozza meg Istenhez való viszonyát. Jézus nem elégszik meg a jó tettekkel, számára az ember benső szándéka a döntő. A tettek értéke ettől a szándéktól függ, mert benne nyilvánul meg a benső ember. De nem az, aki a maga zárt szellemi világának az istene, hanem az, aki tudja, hogy nem önmagáért

van, s önmagát is csak Teremtőjében találja meg teljes egészében. Teremtője akaratát kell keresnie, az ő igazságában, erkölcsi rendjében, szeretetében kell élnie, hogy azzá lehessen, aminek Teremtője szánta: Isten emberré lett Fiának a hasonlóságára Isten gyermeke.

Mert Jézus élete valóban ez volt: Isten akaratának a teljesítése. A messiási program: „Itt jövök, Istenem, hogy akaratodat megtegyem” (Zsid. 10,7), Betlehem hontalan szegénységétől a haláltusa véres verejtékéig s az Istentől való elhagyatottság gyötrelmes pillanatáig valóban „beteljesedett” (Jn. 19,30). „Engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig” (Filip. 2,8) — az Apostol szavainál mélyebb és pontosabb értelemben senki sem tudná kifejezni ennek a páratlan istenemberi életszentségnek a lelki magját. Az életszentség ugyanis kettőn áll: a bűn hiányán s az erényes életen. A bűn felől maga Jézus kérdezte meg ellenfeleit: „Ki tudna közületek bűnről vádolni engem?” (Jn. 8,45) — de egyenes kérdésére elakadt a szavuk. És erényes élete? Ha ez öntelt tisztességet, másokat bíráló erkölcsösödést jelent, távol áll Jézus szellemétől. Jézus erénye: engedelmisség és szolgálat szeretetből. Ez nála nem aszketikus erőfeszítés gyümölcse, hanem belső világának a természetes megnyilvánulása s egyúttal nélkülözhetetlen tápláléka is: „Az én eledelem az, hogy annak az akaratát tegyem, aki engem küldött” (Jn. 4,34). Jézus szüntelenül tudatában él annak, hogy „nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon és váltságul adja életét sokakért” (Mt. 20,28). Meglepő-e, ha „ezért Isten fölmagasztalta és minden mást fölülmúló nevet adott neki, hogy Jézus nevére hajoljon meg minden térd... s minden nyelv hirdesse, hogy ő az Úr?” (Filip. 2,9-11).

Így áll előttem Jézus, a Mester. Amint most életére és tanítására gondolok, egyszerre életre kel bennem szelleme: értem szavainak a belső értelmét s szinte érzékelem Istennel eltelt egyéniségét. Most újra s még jobban tudom: ő az út, az igazság és az élet. Aki őt látja, látja az Atyát. Aki őt követi, megy vele az Atyához. Szava és példája igaz emberré alakít, szelleme megújít bensőmben, átélem az erkölcsi jó örömet és szabadságát s, kilépve kicsinyes önmagamból, képesnek érzem magamat arra, hogy szeressem Istent s embertársamat, amint ő szereti. Jézusban igazán Istené vagyok.

Mindez így volna, ha nem nyílnék egy mély szakadék köztem és Jézus között: bűnös önmagam. Hogyan tartozhatnék én Jézushoz? Honnan volna a fogékonyságom ahhoz, hogy megértsem életét és tanítását? Honnan az erőm, hogy követni tudjam emberfölötti példáját? Vajon nem ugyanazt érzem én is, amit Péter érzett, amikor egy pillanatra megvillant előtte Jézusnak minden emberi mértéket meghaladó istenemberi litka: „Menj el tőlem, Uram, mert bűnös ember vagyok?!”

Az igazság az, hogy Jézus kegyelme teremti meg bennem az ő követésének a föltételét: mielőtt mesteremmé és példaképemmé válna, Megváltóm ő. Mit jelent ez? Az evangélium nagy örömhírét: Isten Fia emberré születve sorsközösséget vállalt az emberiséggel, hogy ő, a bűn nélkül való, bűneinkért engesztelő áldozatul adja magát Istennek. Ő az egyetlen természete szerint tiszta és ártatlan ember, aki egyedül volt képes arra, hogy beteljesítse a teremtmény végső rendeltetését: szeresse Istent teljes szívéből, teljes lelkéből és minden erejéből. Benne valóban megdicsőült Isten. A megváltás azonban éppen abban áll, hogy az Istenember bele akarja vonni páratlan istenszeretetébe mindazokat, akikkel sorsközösséget vállalt. Ám ehhez tulajdon ártatlanságában kell részesítenie az embert. Magára vette hát az emberiség minden bűnét, az Apostol erős szavával, bűnné, a bűn hordozójává lett helyettünk és értünk, s áldozatként odaadta magát bűneinkért, hogy általa isten igazságának és szentségének a részesei lehessünk (2 Kor. 5,21).

Jézus helyettem és értem áll Isten színe előtt: kiengeszteli őt bűneimért s elnyeri számomra a bocsánat és a megigazulás kegyelmét. Az egyetlen, amit elvár tőlem: az élő hit. Hitem nemcsak személyének, hanem egész megváltói művének szól: lélekben — a keresztségben és az eucharisztikus áldozatban szentségileg is — azonosulok megváltó halálával és föltámadásával s, Lelkéből újjászületve, részeseülök az istengyermeki élet kegyelmi ajándékában.

Jézus tehát Istent kereső életem eszménye és kegyelmi forrása: „ő lett Istentől bölcsességünk, megigazulásunk, megszentülésünk és megváltásunk” (1 Kor. 1,30). Ha Jézushoz tartozom, akkor az ő Lelkében Istené, az Atyáé vagyok, s nincs hatalom, amely tőle elszakíthatna. Vallom az Apostollal: „Biztos vagyok benne, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem jövődők, sem egyéb más teremtmény nem szakíthat el Istent szeretletétől, amely Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van.” (Róm. 8,38—39.)

Bácskai papnövendék írja:

1964 febr. 2-án kaptam meg kedves lapját és a magyar folyóiratot. Olyan boldog vagyok, hogy örömben alig tudok írni. Hálás köszönet minden betűért. Már az is boldoggá tesz, hogy a mi édes anyanyelvünkön ilyen szép folyóirat jelenik meg. Nálunk pár hónapja jelenik meg egy magyar folyóirat „Hitélet” címmel. Eddig Zágrábban jártam iskolába. Az idén Gyakovon vagyok, s ha Isten segít leteszem a nagyérettségét. Horvátul tanulunk. Igen nehéz volt, de már belejöttünk. Sajnos Jugoszláviában nem volt magyar iskola. Most építenek egyet Szabadkán. Szülővárosomból 9 szeminarista tanul. Közülük három ferences és egy kármelita. Itt Gyakovon nagyon jó. — Mégegyszer ezer hála minden sorért, minden betűért! Mindennap imádkozom a szerkesztőségért.

AZ ARANYVÖLGY

Nem Alaszkában van, ellenben Belgium szélén a francia határon és nem a drága fémtől kapta régi nevét: Aurea vallis. Ma új latin nyelven Orvalnak hívják. Az erdő koszorúja alatt félkörben épült a nagy apátság, ahol még vasárnap is ünnepi csönd van, pedig olyankor sokan járnak arra kocsival. Hajdani szépségét a francia forradalom rombolta le, most csak néhány rom tanúskodik róla. Valami hatvan trappista él ott és csak akkor beszélnek, ha az Istent dicsérik. Paraszti munkával keresik a kenyerüket és mivel kitűnő gazdák, a jó termésből bőven adnak a szegénynek meg a hithirdetés javára Afrikában és Ázsiában. Este korán feküsznek, mert már jóval hajnal előtt kezdik zengő imájukat az alvó világ helyett, amely ostobaságnak tartja a láthatatlan Istent imádni. Naponta többször megszakítják a munkát és sietnek a templomba zsolozsmát énekelni: vagyis köszönni, engesztelni és könyörögni a milliók helyett, akik semmibe veszik vagy dühödten tagadják létük forrását. Fönséges tisztán teljesedik és valósul meg e barátokban a mindenség célja és a teremtés értelme: tudatosan dicsérni a Mindenhatót és istenivé tenni az embert. Valóban Aranyvölgy az a hely, mert ott az élő Isten van jelen barátai körében. Ilyen életre ugyanis csak az mer vállalkozni, akit maga az Úr hív, hiszen a természet csak borzadni tud ekkora áldozattól, de aki elszántan mond igent és nem néz vissza többé, abban teljesül a zsoltáros szava: Jóllaknak a te házad bőségével és gyönyörűséged patakjával itatod őket. Mert benned van az élet forrása és a te fényedben látják a fényességet.

Abban a közösségben mindenki egyenlő, hiszen az apát is a többiekkel együtt alszik a nagy hálóban és ugyanazt eszi, mint a tehenes testvér. Ott nincs panasz és lázongás, de megvan a béke, mert mindenki a másik javát keresi. Boldogan veszik a parancsot és szívesen szolgálnak; bármilyen munkát készséggel végeznek és így nő bennük állandóan Jézus barátsága. Szinte valamennyi izmos férfi, csupa egészség, hiszen a földben dolgoznak, lelkük pedig az Istenben tanyázik. Összhangban vannak magukkal, a természettel és egymással, mert tele vannak a Végtelennel. Abban a csöndben történnek a legnagyobb dolgok: Isten szól az emberhez, árasztja bele a fényt, a tiszta látást, az állandó vonzást és alakítja benne a saját képmását. A néma barátokban valósul meg a történelem célja, a megistenült ember. A jövőendő boldogság erői feszülnek bennük és azért évente mintegy 6000 férfi megy hozzájuk több napra tapasztalni és izlelni a megváltás tényét és az újjáteremtő csönd hatalmát. Az apátság egyik szárnya a vendégek számára épült. Az Aranyvölgy a sikerült élet egyik szigete az általános világcsőd ingoványában, tehát aki találkozni

akar az Istennel, menjen oda, aki pedig ezt nem veszi tudomásul, önként vakítja meg magát.

A világban ma divat lett a keserü lemondás és az ifjúság egy része bárgyu komolysággal hódol a tudálékos profétáknak, akik szemem köpik a fajtánkat és nagyképpen hirdetik, hogy a történelem csak csillogó zűrzavar és fönséges céltalanság, holott e csőd csak azt jelenti, hogy a mai nemzedék, az élet útjáról letérve halálos coksárba csúszott, mert a tévedés, a rossz számítás mindig megboszúlja magát és igazolja az Istent.

A tagadás első következménye, hogy a hitetlen nem tudja, mit ér az ember. Egyszerűen ködbe vész előtte saját mivolta s azért nem is látja, mit kezdjen az étellel. Azt ugyan sejti, hogy az ember valamivel több, mint különféle sejtiszövetek halmaza, de tovább nem lát és kínzó rejtély lett maga előtt. A vallomások pontosan tanuskodnak és elég csak néhányat idézni. Az ember a gondolkodó állatfaj, tanítják számtalan egyetemen; a szép, szőke ragadozó-, hirdeti Nietzsche; a rossz bestia, vallja A. France; sasszárnyu sertés d'Annunzio szerint; titok, északfok, idegenség-, éneklő Ady; csupa rejtély, állította Carrel; halálra lett lény, tanítja Heidegger; a céltalan szabadság, mondja Gide. Más szóval, az istentagadásból szorosán adódik az embertagadás, kialszik a személyiség tudata és nincs többé semminek föltétlen értéke. Ezért a nyugati iskolákban már csak tanítanak, de nem nevelnek, másutt pedig idomítják az ifjúságot a hatalom szolgálatára. Nem csoda aztán, ha az egyetlen eszmény a társadalomban az, aki legtöbbet keres, meg élvez. Végző fokon az első bálvány a hatalom lesz és annak áldoznak mindent: szívet, agyat, becsületet és barátságot, sőt igen gyakran az életet is.

Bámulatos, mire képes az emberi ész meg a szorgalom! Szédítő iramban fokozódik a termelés, az iskolázás és a tudományos munka. A nyugati földteke nagy részén már túlzott a bőség és nincs elég piac, ahol a fölösleget eladhatnák. Szén, víz, olaj, atom mind erőforrás lett és a gépek jobban dolgoznak, mint a legügyesebb munkás. A földi hatalom már szószerint a csillagokat veri és a fegyverek öldöklő hatása korlátlan. Szinte mindenhez értenek már e században, de valóban élni mégsem tudnak, mert békét teremteni, igazságot tenni, jó államot szervezni, igazi családi otthont alkotni, valódi közösséget létrehozni nincs tehetség. Micsoda nyomorék hát az ember! A kis dolgokban bámulatosan eszes, a nagyokban viszont siralmasan ügyefogyott, mert a béke, a tiszta jellem, a családi boldogság csak jóval fontosabb, mint a repülés, az angol szöveg meg a többi hasznos jószág. Mintha valami átok verné a fajtánkat és ennek az egyetlen magyarázata az, hogy a lélek legfőbb igényét a legtöbben elfojtják magukban és rabkoszton tartják a szívüket. Ettől van az általános rosszullet, mivel a természet ellen nem lehet folytonosan büntetlenül

vétkezni. Aztán minél bolondabb lesz a öncsalás, minél inkább igyekszik valaki Istentől és önmagától elszakadni, minél több hamis pótlékkal vagy kacattal töltekezik, annál nagyobb lesz a belső üressége és annál kinzőbb a céltalan rohanás a semmibe. Egyetlen anyai szív finom jósága akkora életkincs, hogy hozzá képest, a föld minden aránya és vagyona csak annyi, mint a marék homok. Ezt mondja a józan ész, de akkor az is világos, hogy Istent semmivel pótolni nem lehet.

Mennyire fölbomlik az élet, ha elszakad Istentől, arra perdöntő bizonyíték az a mindennapi tény, hogy a hívő társalgása a hitetlennel kinzó gyötrődés lesz, mihelyt a legfőbb ügyekről van szó, habár a közös anyanyelven beszélnek. A szavak ugyan azonosak, de a fogalmak nem, mivel minden szónak más a jelentése a hitetlen gondolkodásban, mint a hívőnél. A kettő olyan messze van egymástól, hogy ahhoz képest minden csillagászati távolság eltölpül. Míg a buzáról, tőzsdéről, vegytanról tárgyalnak, értik egymást, ám mihelyt embert, jogot, kötelességet, családot, államot, törvényt, szabadságot, nevelést, irodalmat mondanak, teljes a nyelvzavar köztük és ugyancsak mellébeszélnek, gondolja mindegyik a másikról. A hitetlen minden szónak az értelmét kifogatja, tehát igazában új nyelvet kellene gyártania. A mai világban minden párt és sajtó a népért liheg és a szabadságot magasztalja ,de csak a keresztény világnézet mondja ki ke-reken: a politika területén annyi legyen a szabadság, amennyi csak lehetséges és annyi legyen a megkötés, amennyi föltétlenül szükséges, különben nincs emberhez méltó rend az államban és társadalomban. És ezt a hívő úgy is érti ,amint mondja, csak azt is hirdeti, hogy a rosszra nincs szabadsága senkinek. Már azért is érdemes hívőnek lenni, mert így érthető és szabatos lesz a beszéd köztünk.

A trappista hallgatag öröme és a hitetlenség kiáltó nyomora egyaránt Istenről tesz bizonyosságot: az Aranyvölgyben a lelki bőség és szépség, a tagadás sivatagjában az ínség és a csömör mind Isten felé mutat. Hívő és hitetlen mindkettő szabadon választja a maga útját, de mindkét útnak megvan az erős törvénye: az egyik az áldás, a másik a csőd várja az embert. Így vagy úgy, de mindenképpen sor-sunk az Isten: ez a biztos tény, amelyet a tapasztalat folyton igazol. Nagyon mély a vérségi kapcsolat a rokonok között, csodálatosan egyesítő tud lenni a szerelem, barátság és nemzeti érzés, de minden-nél szorosabb kötelék van a Teremtő és az ember között.

Varga László SJ

Lelkem mélyéből köszönöm azt a szolgálatot ,amelyet lapjkkal tesznek. Mint már alaposan öregedő jezsuita, az elsőtől az utolsó betűig végigolvasom ezt a kiadványt. A jó Isten áldása kísérje továbbra is remek munkájukat.

Reisz Elemér SJ, Staten Island, USA

A KLÁGENFURTI KÁLVÁRIA

Az elmúlt év októberében jártam először Klagenfurtban. Ismerőseim megmutogatták a város és a környék nevezetességeit. Sok szépet és érdekeset láttam, s mikor valaki megkérdezte tőlem, mi hatott rám legjobban, rövid latolgatás után azt feleltem: a kálvária. Először Gurkot akartam mondani Sz. Hemma emlékeivel, vagy Maria-Saal templomát a magyarok ágyugolyójával. Ezek régiségükkel, történelmi patinájukkal hatottak rám. Hogy miért döntöttem mégis e mellett az egészen modern keresztút mellett, azt szeretném leírni.

A keresztutat alkotó művész egészen modern formában tudta érzékeltetni és közel vinni az emberhez a 2000 éves tragédiát. Amikor állomásról-állomásra jártam, a megszokott jelenetek, felírások helyett újakat találtam és rádöbbentem, hogy a 2000 éves dráma ma is új, mindig új és aktuális marad. A stációkat járva ráismertem az emberiség keresztútjára, ráészméltem, hogy Jézus azért vállalta magára a keresztet, hogy vele együtt mi is könnyebben vigyük a magunkét, ki-ki a magáét.

A kálvária elhelyezése festői. Lánkás hegyoldalban áll, mögötte fölötté erdő. Az út torkolatától szinte minden állomás egyszerre látható. Olyan, mint egy kitáruló szív, vagy ölelő kar. Szerpentin úton jutunk mindig magasabbra, s ahol az út megtörik ott áll kétoldalt egy-egy stáció.

A keresztút jelenetei kápolnaszerű fülkében vannak elhelyezve. Színes mozaik képek, pasztell színek, régít utánzó formák és mélységes tartalom.

A keresztút-járás minden hívő katolikus számára nagy élmény, átélés, de ezen a keresztúton az a meglepő, hogy az ember fokozatosan rádöbben, hogy nemcsak Krisztus, hanem az emberiség keresztútján jár.

A bejárat előtt a négy evangélista remek jelképes ábrázolása fogadja az érkezőt: az oroszlán, a tulok, az ember és a sas. — Mintegy jelképezve, hogy ami következik az az evangélium foglalatja. Két bevezető kép készít elő bennünket a keresztútjárásra. Mindkettő Jézus olajfákhegyi szenvedésének egy-egy jelenetét idézi. Az egyik — amelyik Jézus vérrelverejtékezését ábrázolja és „a félelemtől és halálgyötrelmekből sújtott emberiségnek” van szentelve — sűrke háttérből rajzolódik elénk Jézus földreroskadt imádkozó alakja. Mellette a halálos félelemtől és fáradtságtól elkinzott emberek két jellegzetes képviselője. A kétségbeeséstől teljesen kimerült alvó és a minden reménytelenség ellenére is bizakodó imádkozó.

A második kép „az elárultak és csalódottak” emlékének szól. Judás árulását jeleníti; és egyetlen világos foltja az égő fáklya, amelyet

az áruló csatlósai tartanak, jelezvén, hogy mindenkor készenlétben vannak. A másik csoport a mást, a földi uralmat váró apostolok menekülő csapata. — Jézus, az elárult szeliden megadóan áll a két csoport között. Kiszolgáltatottságát tudatosan vállalva indul a keresztútra.

I. Jézus Pilátus előtt: „az ártatlanul halálraítéltek emlékének.” A jelenet háttere szürke börtönfal kis vasrácsos ablakkal. Jézus ott áll ártatlanul kezén a bilincessel. Ez a szimbólum ma szomorú valóság. A fél világ hordja a bilincset... Pilátus pedig a kezét mossa...

II. A kereszt dominál itt Jézus mellett, amelyet önként a vállára vesz. A stáció „a háboru itthoni áldozatainak” van szentelve. Egy katona helyezi Jézus vállára a keresztet, jelezve, hogy békés és ártatlan emberek kénytelenek sokszor a háboru borzalmait magukra venni, mások gonoszságáért, nagyravágásáért, képzelt igazáért.

III. Jézus elesik. A kép uralkodó színe zöld. Nagy volt a halál aratása ezen a zöld mezőn. Millió ifjú életet tarolt tömegsírba. A lerokkadt Jézus előtt frissen hantolt sír, jele csak egy katonasisak. Mintha abban botlott volna meg Jézus. Mintha nem tudott volna továbbmenni a sok jeltelen és tömegsír mellett, amelyekben „a csatatereken elesettek” pihennek.

IV. Jézus találkozik Szent Anyjával. Megrázó ez a találkozás. Mária szinte beleomlik fájdalmával Jézusba. Eggyé lesz az Anya és Fiú fájdalma a keresztúton. Kék palástja beborítja az egész képet; a keresztet, Jézusát. Mintha csak „a nagy háboruk fájdalmas anyái” emelnék tiltakozóan vele együtt kezüket, hogy megálljt kiáltssanak a gyilkos világnak... Hogy visszaköveteljék fiaikat...

V. Cyrenei Simon segít Jézusnak. A kép alaptónusa a fájdalom kékje, lilája. Dedikálva „a harctéri szeretetszolgálat önfeláldozó hőseinek, akik ott voltak a csataterék mögött, ápoltak, kötözték, enyhítettek, vigasztaltak, amíg maguk is áldozatok lettek. A cyrenei Simonoknak, akik Jézus szemébe néztek és segítettek.

VI. Veronika kendőt nyújt Jézusnak. „A háborus sebesültek ápolónőinek”, akik Jézusért az emberiség Veronikái lettek. Mindazokra gondolunk itt, akik irgalmasságukkal, szeretetükkel a fájdalmat enyhítették, a könnyeket szárították és maguk is elvéreztek.

VII. Jézus másodszor esik el. „A tengerekbe fulladtak emlékének.” A háttér kék végtelenjébe egy világítótorony keresztalakú fénye hasít bele. — Az elmerültek utolsó reménysugara, a kereszt kényszeríti Jézust másodszor is a földre.

VIII. Jézus találkozik a jeruzsálemi asszonyokkal. „A gyerekek emlékének, akik a háboru áldozatai lettek.” Akik áldozatok lettek, vagy meg sem születtek... A gyermekekről emlékezünk, akiket Jézus úgy szeretett, akiknek megígérte és akiknek most szerzi a

mennysországot. A kép háttere tűzpiros. Hű kifejezője a Jézus lábainál kiterített gyermekre roskadó anya égő fájdalomának.

IX. Jézus harmadszor esik el. Szinte élettelenül terül el a földön. A kereszt kényszerítette a földre. — A kép kék háttérébe fehéren rajzolódik bele az emberiség magaalkotta keresztjének, a bombázó gépeknek reflektorfénye. Nyomában, mint villámsulytottak zuhanak földre az emberek. „A légitámadások áldozatai.”

X. Jézust megfosztják ruháitól. „A háboru által hazájuktól és mindenüktől megfosztottak emlékének.” Jézus ott áll a kérlelhetetlen erőszakot jelképező két pribék között. Vetkőztetik. Akiket a háboru hazájuktól és mindenüktől megfosztott, azok állnak Jézussal együtt mezítelenre vetkőztetve a világ keresztútján. A kifosztottság és reménytelenség aláfestéseként a sötét háttér egyetlen „fénypontja”, egy égő ház.

XI. Jézust keresztre szegezik. „A fogolyként elhurcolt áldozatok emlékének.” Jézust a kereszt foglyává tette irántunk való szeretete. A háboru igazságtalan hatalma távoli, idegen földekre láncolt és ott is marasztalt milliókat. Mert nem jöttek haza sohasem . . .

XII. Jézus meghal. Magányosan áll a kereszt a Golgotán. A Megfeszített alakja belevész a körülötte uralkodó sötétségbe. Csak a megváltó Vér rubintcseppjei enyhítik, a sötét reménytelenséget, amint a lehajtott töviskoronás főről nem csepegnek, hanem szinte áradattá egyesülve folynak. E szent Vér eljegyzettjeinek, a papoknak, „a papi szeretetszolgálat áldozatainak” emlékére áll a stáció. Rajtuk különösen kiütözik e „királyi vérnek bibora” hiszen az Áldozatban naponként egyesülnek vele. Azért éri őket elsősorban a gyűlölet, üldöztetés, börtön és halál. Hiszen Jézus nyomában ők is a világ gonoszságát küldettek eltörölni a Megváltó vérével és sokszor a sajátjukkal.

XIII. Jézust leveszik a keresztről. „Az ismeretlen katonák emlékének.” Akiknek sirhalmi szerteszét a nagyvilágban jeltelenül, dísztelenül, eltiporva, elfeledve állnak. Akiket még mindig titkon hazavárnak. Ezeket csak a fájdalmas Anya tartja számon Krisztus kihűlt testével az ölben.

XIV. Jézust sírba helyezik. A stációt „a világ minden háborus áldozatának” emelték. Minden elesett, minden szenvedő, minden gyászoló, minden kifosztott emlékezetét temetjük Jézussal együtt a sziklasírba. Azokét is, akikre már senki sem gondol, akikért senki sem imádkozik. Jézus sírjának háttérében megszámlálhatatlan sírhalom emelkedik. Vigasztalan, sötét minden, csak a sír bejáratánál kéklik be reménykeltően az ég a sírűregbe.

Amikor eljutottam az utolsó stációhoz, önkéntelenül is arra gondoltam, hogy azoknak a hatalmasságoknak kellene egyszer látó szem-

mel és érző szívvel végigjárni ezt a kálváriát, akik a világ sorsát intézik . . . De azok nem jönnek ide Karintiába keresztutat járni.

Hol van hát akkor a kibontakozás, amikor oly nagy az ellentét az emberiség egyes nemzetei között. Amikor a világnézetek szinte áthidalhatatlan akadályokat emelnek emberek és népek közé. Hol nyugodhat meg az ember?

A kálvária befejezéseként egy kis kápolnához jutottam. Felirata: Jézus feltámad. — Igen, itt a halálon, bűnön és gonoszságon győzedelmeskedő Megváltó közelében pihenhet meg az ember. Itt talál választ kétségeire, itt veszi vállára megadón és engesztelőn — a feltámadás reményében — a keresztet és éneкли a régi, otthoni éneket:

A keresztfához megyek,
Mert máshol nem lelhetek
Nyugodalmat lelkemnek.

H.P.

Hálás köszönetem kinyilvánítására felhasználok újévi levélírási engedélyünket, mert hiszen a sok-sok kegyelem és lelkierő, amit az elmúlt év folyamán a MPE útján kaptam, hálára kötelez. A nekem oly drága és értékes küldeményeket nem tudom minden alkalommal megköszönni, de imádságom és szenvedésem felajánlása egy nap sem marad el, hogy az Úr Jézus kegyelmével és áldásával árássa el mindnyájukat. Rendelje ki gonviselése útján a szükséges anyagi segítséget, hogy fennakadás nélkül folytathassák a nagy munkát a jó Isten dicsőségére, az Anyaszentegyház terjedésére, a lelkek, főleg a szétszórt magyar lelkek megmentésére. Oh milyen sokszorosan jól esik az idegenben a lelki segítség, hitünk erősítése, bizalmunk felkeltése, a jó Isten mélyebb megismerése és intézkedéseinek a meglátása mindenben. Bizony tíz évi nyomorék betegségem alatt sokszor voltak sötét és nehéz napjaim, jól esett volna egy jó magyar szó, egy kis bátorítás. Nehézségeim is könnyebben megoldódtak volna, ha van valaki, aki megért. Hálát adok sokszorosan a Mennyei Atyának, hogy részemre a MPE útján küldött vigasztalást, könnyítette nehézségeimet és megismerhettem, hogy szenvedésem nem cél nélküli, csak Tóbiás béketűrésével és szeretetével kell viselnem a megpróbáltatást. — A lap útján sokmindenről értesültem s bizony az elhunytak névsorában ismerősökre is találtam, sőt volt gyóntatóatyámra, akiért szintén imádkozom. A jubilálók között megtaláltam szüleim lelkiatyját. Így hírt kapok azokról, akikről egyébként soha nem hallanék. Hálás köszönet mégegyszer a kapott lelkítáplálékért, amellyel szegénységemben igen gazdag és boldog lettem.

Brugge, M. Koleta, Szegény Colettista-Clarissza

VI. PÁL PÁPA SZENTFOLDI ZARÁNDOKLATA

Mérhetetlenül fontos események történtek 1964 január 4-6 napjaiban. Mintha megérezték volna ezt a hírszolgálat szervei; több mint 2000 képviselőjüket küldték a Szentföldre, hogy a történendőket megörökítsék.

A *világsajtó* különféle szempontok szerint méltatta a pápa zarándokútját. Az Új Ember szerint a pápaság ezzel a lépéssel veszített fenségéből, de sokat nyert az emberekhez való közeljutásban. Közlebb került nemcsak a saját híveihez, hanem az elszakadtakhoz, sőt a zsidókhoz, mohamedánokhoz, általában minden jóakarátú emberhez is. Az angol Times szerint a zarándokút következménye a pápaság átalakulásának további folyamata. Az evangélikus Christ und Welt főleg a nagy találkozót értékeli: 500 év után — írja — első találkozás ez a nyugati és keleti Róma képviselői közt, és mint ilyen, a Szentszék fáradozásainak rendkívül nagy sikere.

Az általános, határtalan és szinte életveszélyes *jelkesedés*, amellyel a néptömeg a pápát fogadta; az ezer és ezer kéznyújtás, olajfaágak lengetése, a virágszórás, „éljen a pápa, a béke fejedelme” kiáltás, a lelkek közeledésének mindmegannyi külső jelei. Jordánia összes katonaságának a negyedrésze kivonult, hogy a rendet fönntartsa, de nem volt képes a lelkes tömeg rohamainak ellenállni.

A *zarándokút állomásai* ismereteseek a sajtóból. Jordánia légi kikötőjében Mohamed leszármazottja, Husszein király fogadta a pápát és két olajfába metszett domborművet ajándékozott neki ezzel az arab felírással: „béke, szeretet, testvériség . . .” Éppen a Szentatya programjai! Izrael határvárosában, Megiddo-ban, az államfő kabinetje élén üdvözölte a pápát az ősi szavakkal: „áldott légy, ki ide jössz.”

Január 5-én, vasárnap este történt talán a legfontosabb esemény: *VI. Pál pápa és Athenagoras pátriárka találkozása*. Ez alkalommal a pápa kifejezte mély megindultságát és nagy örömét „az igazán történelmi óra fölött, amikor a hallgatás és várakozás évszázadai után a katolikus Egyház és a konstantinápolyi pátriárkaság legmagasabb képviselői először találkoznak”. Január 6-án viszonzotta a pápa a látogatást. Több mint félórán át folytattak igen szívélyes hangú beszélgetést, amelynek a végén közösen elmondták — görögül és latinul — a Miatyánkot és elolvasták Krisztus főpapi imáját az Egyház egységéért.

Jeruzsálemből 224 sürgönyt intézett a Szentatya az államfőkhöz és a nemzetközi szervezetekhez: „Szentföldi zarándoklatom alkalmából a Szentvárosból, Jeruzsálemből kérem, tegyen meg mindent, ami hatalmában áll, hogy a béke uralkodjék a földön.“

Názáretben az arab főimám üdvözlése után, az ő jelenlétében misézett a pápa és szentbeszédében hitet tett a Mária-tisztelet mellett és üdvözlését küldte a világ összes munkásainak arról a helyről, ahol egykor Krisztus, „a ti nagy munkatársatok és testvéretek“ mint egyszerű ácssegéd dolgozott.

Újszerűsége és nagy jelentősége miatt egész terjedelmében közöljük a Szentatya *betlehemi szózatát*.

„Betlehemben három egyszerű mondanivalónk van: az első szól Krisztusnak, a második az Egyháznak, a harmadik a világnak.

I. Krisztusnak

A mai ünnepen, amikor az Úr megjelenésével (Epiphania) együtt a népeknek a hitre való meghívását is ünnepeljük, mélységes alázattal, de egyúttal nagy örömmel is vallomást teszünk Krisztusnak hitünkről, reményünkről és szeretetünkről.

Magunkévá tesszük Péter vallomását és ünnepélyesen megismételjük szavait: „Te Krisztus vagy, az élő Isten Fia“ (Mt 16,16). És amint egykor Péter mondta, úgy mondjuk mi is: „Uram, Te mindent tudsz; Te tudod, hogy szeretünk Téged“! (Ján. 21,17) Amint egykor itt Betlehemben a napkeleti bölcsek, úgy most mi is jelképes ajándékot hozunk Neki, hogy elismerjük benne az Isten testté lett Igéjét, hogy megvalljuk Benne az embert, az Isten és a Boldogságos Szűz gyermekét, testvérünket, az emberiség elsőszülöttjét, a Messiást, a Fölkentet, az egyetlen és nélkülözhetetlen közvetítőt az Isten és az emberek között, a Főpapot, a Tanítót, a Királyt, aki volt, van és lesz.

Ez a vallomás, Uram, a római Egyház vallomása; Péter Egyházáé, amely éppen erre a Péterre, a kösziklára épült és azért a Te Egyházad is, amelyben az apostolotudlás kezdettől fogva mind a mai napig megszakítás nélkül él. Te vagy vele, Te véded, Te tisztogatsz és erősíted, Te élteted, a római Egyház Krisztusa!

Ebben a vallomásban, Uram, benne van egész Egyházadnak a hite, amelyet egynek, szentnek, katolikusnak és apostolinak akarsz látni, mert olyanná teted. Hitüknek, reményüknek, szeretetüknek ugyanezt a megvallását följajánlják Neked velünk együtt katolikus Egyházad összes főpásztorai, papjai, hívei és hitűjonecai. Mi mindnyájan elfogadjuk alázatodat és valljuk nagyságodat. Mindnyájan hallgatunk szavaidra és várjuk újra eljövedeledet az idők végén. Mindnyájan köszönjük Neked, hogy megváltottál, Isten gyermekeivé és testvéreiddé tettél minket; hogy elhalmoztál a Szentlélek ajándé-

kaival. Mindnyájan megfogadjuk Neked, hogy keresztény módon akarunk élni és állandóan arra akarunk törekedni, hogy kegyelmeidnek megfeleljünk és belső megújulásunkon fáradozzunk. Mindnyájan iparkodni akarunk a világban az üdvösség jó hírét és szeretetét terjeszteni.

II. Az Egyháznak

Jászolodtól, Uram, van továbbá mondanivalónk Egyházad felé is, amelynek főpásztorává csekély személyünket választottad. Mondanivalónk csak ez: legyen most velünk Krisztus Egyháza és csatlakozzék hozzánk az áldozatban, amelyet az ő nevében is bemutatunk az Úrnak. Ebben a közösségben van az Egyház ereje és méltósága, ebben látjuk megvalósulva azokat az ismertető jeleket, amelyek Krisztus igaz Egyházát jellemzik.

Ez az a történeti jelentőségű óra, amelyben Krisztus Egyháza az ő mély és látható valóságát átéli. Ez az az óra, amelyben Jézus Krisztus kívánságának megfeleltünk: „Legyenek teljesen egyek, hogy a világ megtudja, hogy Atyám, Te küldöttél engem” (Ján. 17,23). Az Egyháznak ebből a belső erejéből származik külső, hitvédelmi és hitelesítő ereje is.

Általános (ökumenikus) Zsinatunkat be kell fejeznünk; az egyházi életet meg kell újítanunk érzelmi, gondolkodási és erkölcsi világunkban; föl kell ékesítenünk ezt az életet a lélek minden szépségével, gondolatban, szóban, imában a nevelési módszerekben, a művészetben és az egyházi törvényhozásban. Ehhez a feladathoz közös munka szükséges, amelyhez minden életformának és társadalmi rétegnek hozzá kell járulnia. Hallja meg mindenki ezt a hívást, amely Krisztustól ered és a mi szavunk által jut el hozzá.

Ezt mondjuk a katolikus híveknek, akik már a jó Pásztor aklában vannak. De szólunk azokhoz a keresztény testvérekhez is, akik nem élnek teljes egységben mivelünk. Ma már mindenki előtt világos, hogy az egység problémája elől nem lehet kitérni. Krisztus végső akarata állandóan sürget bennünket és arra kötelez, hogy okossággal ugyan és szeretettel, de tegyünk meg mindent, ami tőlünk telik, hogy minden kereszténynek része lehessen az Egyház egységének nagy áldásában és dicsőségében.

E ritka alkalommal is hangsúlyozni akarjuk, hogy ezt nem lehet hitelveink föladásával elérnünk. Nem lehetünk Krisztus hagyatékához hűtlenek, mert ez nem a mienk, hanem az Övé. Mi csak a hitletét őrei, hirdetői és magyarázói vagyunk. De ismétljük, hogy készek vagyunk minden ésszerű lehetőséget megfontolni, hogy egyengessük az eljövendő — adja Isten — hamarosan eljövendő megértés, megbecsülés és szeretet útját keresztény testvéreink felé, akik most

még tőlünk elkülönülve élnek. Az akol kapuja nyitva áll, várásunk tiszteletteljes és szívélyes, a vágyunk forró és türelmes; a rendelkezésre álló hely tágas és kényelmes. Jóindulatunk téteti meg velünk ezt a lépést; megtehetjük ezt becsülettel és örömmel. Óvakodni fogunk olyasmit követelni, ami nem szabad meggyőződésből folyik, vagyis amit nem az Úr Lelke sugall, amely ott és akkor fű, ahol és amikor akar. Erre a boldog órára várunk.

Most csak azt kérjük hön szeretett kívülálló testvéreinktől, amire magunk is törekszünk: Krisztusnak és Egyházának szeretete sugallja minden közeledésünket és megbeszélésünket. Gondoskodni fogunk arról, hogy a megértés és egység vágya mindig ébren legyen, soha ki ne aludjon. Bizalmunk az imában van, amely ha nem is együtt, de egyidejűleg és párhuzamosan száll föl szívünkéből Istenhez, hogy az egység mindenható Istenének trónjánál egyesüljön.

Mély tisztelettel köszöntjük a kívülálló egyházak jelenlévő, magasrangú és tiszteletreméltó vezetőit. Ószintén köszönjük, hogy résztvesznek zarándoklatunkon. Tisztelettel adózunk mindannak, amit ők a keresztény hagyomány hiteles kincseiből birtokolnak és kívánjuk, hogy velük megegyezésre jussunk Krisztus egy Egyházának hitében, szeretetében és fegyelmében. Erről a szent helyről küldjük ezen egyházak összes főpásztorainak, papjainak, szerzeteseinek és híveinek békét és áldást kérő jókívánságunkat és kérjük részükre a Szentlélek világosságát és kegyelmét.

III. A világnak

Végül szeretnénk még erről az áldott helyről és ebben a kivételes órában a világhoz is szólni. E szóval „világ” jelezni akarjuk most azokat, akik kívülről tekintenek a kereszténységre, talán úgy mintha idegenek lennének, vagy magukat kívülállóknak tekintenék. Be akarunk most mutatkozni ennek a világnak, amelyben élünk. A keresztény vallás képviselői és élharcosai vagyunk, biztosak abban, hogy olyan ügyet képviselünk, amely Istentől származik. Jézus Krisztusnak, az Isten és Mária Fiának, a Messiásnak, a Fölkentnek vagyunk tanítványai, apostolai, küldöttei. Folytatjuk az Ő művét; örömhírének hirdetői, vallásának szolgálói vagyunk, amely vallás, mint tudjuk, az igazság isteni jótállását bírja. Nincs más kívánságunk, mint ezt a mi hitünket hirdetni. Mást nem kérünk, mint szabadságot, hogy ezt a hitet vallhassuk és följajánlhassuk azoknak, akik azt szabadon el akarják fogadni. Ez a vallás a mi Urunk Jézus Krisztustól létesített új kapocs az Isten és az emberek között.

Egy másik ügyet is a világ elé szeretnénk tárni, komoly megfontolás céljából. Küldetésünk közvetlen értelméről van itt szó: mi a

világ javára, a világ érdekében, a világ üdvösségéért akarunk dolgozni. Sőt meg vagyunk arról győződve, hogy a segítő kézre, amelyet neki felajánlunk, szüksége van. Ez a kijentés sok mást is magával hoz. Igen nagy és résztvevő szeretettel nézünk a világra. Ha a világ a kereszténységtől idegennek érzi magát, a kereszténység mégsem érzi magát a világtól idegennek, bármily álláspontot foglal is az velünk szemben el. Tudja meg a világ, hogy a keresztény vallás képviselője és élharcosa nagy és fogyhatatlan szeretettel szereti őt. Ez az a szeretet, amelyet hitünk olt az Egyház szívébe és ez az Egyház nem más, mint az Isten végtelen és csodálatos szeretetének közvetítője az emberek felé.

Más szóval: a kereszténység küldetése a baráti jóindulatnak, megértésnek és bátorításnak, a segítségnek, az építésnek és — fűzzük még hozzá — az üdvözítésnek a küldetése. Tudjuk, hogy a mai ember büszke arra, hogy mindent a maga erejéből tesz, hogy új és bámulatos dolgokat hoz létre. De mindez nem teszi jobbá és boldogabbá, nem oldja meg gyökeresen, tartósan és általánosan problémáit. Tudjuk, hogy az ember önmagával küszködik, hogy emésztő kételyek gyötrik, hogy a lelkében nagy a sötétség és a fájdalom. Azért szeretnénk itt följánlani valamit, amit mi megoldásnak tartunk. Annál is inkább meg merjük ezt tenni, mert ez emberi. Ember szava az emberekhez. — *A megoldás Krisztus*. Őt hozzuk mi az emberiségnek „az Emberfiát” — ahogy Ő önmagát nevezte. Ő az elsőszülötte, a mintaképe az új emberiségnek. Testvér, barát, bajtárs a szó legnevesebb értelmében. Csak Róla lehetett elmondani, hogy igazán tudta, „mi rejlik az emberben” (Ján. 2,25). Őt valóban Isten küldte, nem hogy megítélje, hanem hogy megmentse a világot (Ján. 3,17). Ő az emberiség Jópásztorja. Nincs emberi érték, amelyet Ő meg nem becsült, föl nem emelt, meg nem váltott volna. Nincs emberi szenvedés, amelyet meg nem értett, meg nem osztott és ezzel értékesebbé nem tett volna. Nincs emberi fogyatékoság — az erkölcsit kivéve — amelyet magára nem vett, el nem szenvedett volna és amelyet az emberi értelem és szív elé ne állított volna, mint aggodásuk és szeretetük tárgyát és mintegy üdvösségük előfeltételét. Az erkölcsi rosszal szemben, amelyet Ő, az emberiség orvosa ismert és élesen elítélt, végtelen türelemmel volt és e téren olyan messzire ment, hogy kegyelmével az emberi szívekben a megváltás és az élet túlradó forrásait fakasztotta.

Tudja meg a világ, hogy Krisztus, aki még ma is él, hogyan nyilatkozta ki magát a világnak erről a helyről, ebből a jászolból, amely e világba való belépését jelezte.

Fogadja a világ, amely minket körülvesz, tiszteletteljes köszöntésünket Jézus Krisztus nevében. Köszöntésünk elsősorban azoknak szól, akik az egyistenhitet vallják és akik istentiszteletüket az egy

igaz, legfőbb és élő Istennek, Ábrahám Istenének, a fölséges Istennek velünk együtt bemutatják. Őt ünnepelte ezen a földön, — amint a bibliában és a misekönyvben is olvassuk — réges-régen a titokzatos Melchizedek, akinek sem származásáról, sem haláláról nem szól a Szentírás, de akinek királyi papságával Krisztus önmagát jelezte, mint fölséges Istent, az ég és föld alkotóját (Móz. I. 14,19, Zsid. 7, Zsolt. 76,3. 110,4).

Mi keresztények a kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy Isten három személyben él: ezek az Atya, a Fiú és a Szentlélek, de bennük egy isteni természetet imádunk, egy élő, igaz Istent. A velünk együtt egy igaz Istent imádó népeknek kívánjuk innen az igazságon alapuló békét; köszöntjük a népeket, akikhez katolikus hithirdetőink az evangéliummal hozzák a felszólítást, hogy tegyék magukévá az egyetemesség szellemét és elegyítik a kovászt, amely alkalmas kultúrájuk megtermékenyítésére.

De üdvözlünk ne legyen korlátok közé szorítva, hanem jusson el minden jóakarató emberhez, sőt azokhoz is, akik még nem mutatnak jóindulatot a keresztény vallás iránt, terjedését megakadályozni igyekezzenek és hívei szabadságát korlátozzák. Fájdalommal gondolunk a katolikus hit ellenségeire, a Krisztus-és Isten-tagadókra és őszintén kérdezzük: miért? miért?

Gondokkal tele a szívünk és még azokra az imádságokra gondolunk vissza, amelyeket Bethlehembben Krisztus földi születés helyén az egész emberiség javáért mondtunk, hogy leesdjük rá az isteni kegyelmek teljes bőségét. Amikor már-már elhagyjuk Bethlehemet, a tisztaság és nyugalom helyét ahol 20 évszázaddal ezelőtt született Az, akihez mi, mint a béke fejedelméhez imádkozunk, — kötelességünknek tartjuk az államfőkhöz és felelősökhöz intézett sürgető felhívásunkat megismételni az általános béke érdekében. Bár meghallanák szívünknek ezt a kiáltását és folytatnák nagylelkűen erőfeszítéseiket a béke érdekében, amely után az emberiség annyira vágyódik. Adná a Mindenható, hogy lelkiismeretük mélyén feléledjen a felelősségtudat, megújuljon az egység és nagylelkűség szelleme, aminek segítségével elkerüljük a világháború veszedelmét, amelynek következményei beláthatatlanok lennének. Bár még hatásosabban dolgoznának azon, hogy az igazságon, az igazságosságon és a felebaráti szereteten alapuló békét megszilárdítsák. Ez a mi kérésünk, amelyet egész idő alatt nem szününk meg Istenhez intézni. Minden őszinte kezdeményezést támogatni fogunk és egész szívünkkel megáldunk, amely arra irányul, hogy az igazi békét megvalósítsa.

Ezekkel a gondolatokkal szívünkben kérjük Bethlehembben, Krisztus földi szülőföldjén az isteni kegyelmek teljességét az egész emberiségre.

Nagy örömről szolgál, hogy találkozásunk a konstantinápolyi pátriárkával olyan szívélyes volt és a legszebb reményekre jogosít bennünket. Egész szívünköl köszönjük ezt az Úrnak és kérjük Öt, hogy amint a békének és az egységnek ezt a nagy művét bennünk megkezdette, úgy azt szerencsésen fejezze is be. B.

Pazinból írja egy papnövendék:

Levelem hálás köszönettel kezdem, mert olyan könyvet küldött nekem, amire már régen fájt a szívem. Álomban se gondoltam volna, hogy valaha hozzájutok. Horvátul már kétszer elolvastam, de nem tudtam, hogy ez azonos a magyar „Tiszta férfiúság”-gal. Elküldöm majd a falumbéli magyar fiuknak, akik szerb iskolába járnak, de templomba alig. Hittanra is tanítottam őket, mert a szemináriumból hazamenet, a vakációt háromhetes hitoktatással kezdem. — A hívek örömét és hálálkodását a „Legszebb történet”-ért már megírtam. Nagyon sajnálom, hogy itt a szemináriumban nem tartattam meg Tóth Tihamerről az előadást. Az a magyar pap, aki megígérte, hogy Magyarországról elküldi a „Tihamér püspök élete” c. könyvet, nem kapott hatósági engedélyt a küldésre. Így elmaradt. — Ha a könyvért fizetni kell, nyugodtan megírhatja. Most van egy kis pénzem és hála Istennek apám is jobban van. Hálás köszönetemet megismételve magyar szeretettel köszöntöm az Úr Jézusban. Erős Ferenc

Erény

A tűznek világossága szép és kedves a szemnek; de aki hozzányúl keze érzi sanyargatását, melyet a szem nem érzett: úgy a tökéletes erkölcs, a szent élet, a jóság — szép és gyönyörűséges elmélkedésünknek, de nagy erővel és munkás sanyarusággal jár annak gyakorlása.

A tüzet befödik hamuval, ha meg akarják tartani: az életnek szentsége is alázatosságnak hamva alatt lehet maradandó.

Sokat ad, aki szeret és minden adománynál többre kell böcsülleni a szeretést, mivel a szívét adja, aki szeret.

Próbálva tapasztaltatik, hogy semmivel úgy nem köteleztetünk a szeretetre, mint a szeretéssel. Szóval nem léssen, hogy valakitől szerettség: ha azt akarod, hogy szeressen valaki, — szeressed őtet. Mert erősebb kötéllel magadhoz nem vonhatod mások akaratját, mint szerelmeddel.

A szeretet gyökere a több jóságoknak... Mint a fák és virágok gyökér nélkül fenn nem állanak, nem nevedeknek, nem élnek, nem virágoznak; mivel mind anyja, mind dajkája a fának a gyökér, melytől származik és neveltetik: úgy a szeretet forrása és kútja minden üdvösséges jónak, mely nélkül semmi szépség, semmi elevenség nincs egyéb jóságokban. (Pázmány)

A „SACRAM LITURGIAM“ PÁPAI RENDELET

1964 január 25-én jelent meg a „SACRAM LITURGIAM“ kezdetű pápai rendelet, amely a zsinat liturgikus határozatainak egy részét f. év február 16-tal életbe lépteti.

A bevezetőben szívügyének jelenti ki a Szentatyá, hogy az összes hívek, de főleg a papok tanulmányozzák a zsinati határozatokat és így készüljenek fel azok megvalósítására. „Ezért — írja a pápa — intjük a püspököket, hogy papjaikkal együtt tegyenek meg mindent, hogy a reájuk bízott hívek koruk, életkörülményeik és vallási képzettségük foka szerint a liturgiában rejlő erőt és belső értéket megértsék és testtel-lélekkel, jámbor szívvel vegyenek részt az Egyház szertartásain.” (Const. art. 19)

A zsinati határozatok sok cikkelye csak alapos előmunkálatok után valósítható meg. Ami azonban már most is megvalósítható, annak végrehajtását a pápa elrendeli, hogy a hívek mielőbb részesülhessenek a liturgia áldásaiban. Eszerint febr. 16-tal a következő határozatok lépnek életbe:

1. A 15.16.17. cikkely a papnövendékek liturgiai oktatására vonatkozik.

2. A 45.46. cikkely értelmében az egyes egyházmegyékben mielőbb föl kell állítani a liturgikus bizottságot, amelynek feladata, a püspökök az élén a liturgikus élet előmozdítása.

3. Az 52. cikkely vásár- és ünnepnapokon előírja a szentbeszédet (homiliát).

4. A 71. cikkely értelmében a bérnialást lehet mise közben is kiszolgáltatni.

5. A 76. cikkely értelmében az esketés rendszerint mise közben legyen, mégpedig az evangélium és homilia után. Ha az esketés misén kívül van, addig is míg az új rituale megjelenik, a következőkhez kell igazodni: az ünnepség elején rövid beszéd után a jegyesek miséjének szentleckéjét és evangéliumát kell fölolvadni és ezután következék a jegyesáldás. (Rituale Romanum Tit. VIII. Cap. II.)

6. Bár a breviárium a 89. cikkely szerint még nincs átdolgozva, megengedjük mindazoknak, akik a breviárium elmondására kötelezve vannak és azt kóruson kívül végzik, hogy febr. 16-tól kezdve a primát elhagyják és a kis órákból csak azt az egyet végezzék, amelyik az ima idejének legjobban megfelel.

7. A püspöknek joga van arra, hogy a breviárium elmondása alól megfelelő komoly ok alapján egyeseknek fölmentést adjon, vagy azt másra változtassa.

8. Mindaz a szerzetestársulat, amely rendi alkotmánya értelmében a breviárium egyes részeit, vagy az „officium parvum”-ot imádkozza, az Egyház hivatalos imáját végzi.

9. A 101. cikkely értelmében kivételes esetekben engedélyt adhat a püspök a breviárium anyanyelven való elmondására. A használandó szöveget azonban minden esetben a Szentszék vizsgálja felül. Ez áll minden más, az anyanyelvre lefordított liturgikus szövegre is.

A rendelet végre felhívja a figyelmet arra, hogy amennyiben a helyi körülmények ezen tulmenően szükségessé tennének a liturgiában módosításokat, úgy továbbra is az Apostoli Szentszék engedélyét kell kérni. A liturgia rendjét megállapítani — írja a Szentatya — kizárólag az egyházi hatóság joga, vagyis a Szentszéké és az egyház jog értelmében a püspököké. Ezért egyáltalában senkinek, papnak sem szabad önkényesen a liturgiához valamit hozzáadni, abból kihagyni, vagy azon változtatni.

A II. Vatikáni Zsinat Számokban

A II. Vatikáni zsinat második ülésszaka 67 napig tartott 1963 szept. 29-dec. 4-ig. Két nyilvános ülése volt: a megnyitó és a záró gyűlés. 43 általános összejevetelen tárgyaltak az egybegyűlt zsinati atyák 108 munkaórán keresztül a különböző sémákról. 3 ünnepélyes megemlékezést tartottak 1. Suenens bíboros XXIII. János pápáról, 2. Wyszynski bíboros a teológiai szemináriumok 400-éves alapítási évfordulójáról és 3. Urbani bíboros a 400 éve befejezett Trienti zsinatról.

23 közgyűlés tárgyalt az Egyházzól. 323 zsinati atya szólalt fel ebben az ügyben, 475 atya írásban adta be idevonatkozó véleményét.

A püspökökről szóló tervezet tárgyalása 9 napig tartott, ehhez volt 149 hozzászólás és 218 írásbeli megjegyzés.

Az ökumenikus kérdés vitája 11 közgyűlésen folyt 142 szóbeli és 156 írásbeli észrevétel kíséretében.

Az összes hozzászólások száma kitesz 1.463-at, ebből 614 szóban, 849 pedig írásban történt.

Ezen kívül befutott még 43 jelentés a liturgiai és a hírközlőszolgálat tervezeteire vonatkozólag, vagy pedig olyanok, amelyek a különböző bizottságok munkájáról számolnak be.

A szóbeli megjegyzéseket, beszédeket és jelentéseket hangszallag örökítette meg 73 kilométer hosszúságban. Ugyanezeket gyorsírásban is legrögzítették és 9 nagy kötetben egyesítették 2.792 oldal terjedelemben 22 x 32 centiméteres könyvalakban.

A zsinati atyák 94-szer szavaztak és elhasználtak 230.000 szavazócédulát, amelyeknek az eredményeit elektrongépek értékelték ki. Egy választási eredmény kiszámításához ezzel a módszerrel legfeljebb csak 16 percre volt szükség, de volt eset, hogy 11 perc alatt is köztudomásúvá vált a szavazás eredménye.

MI LESZ FATIMÁBAN AZ IDÉN?

Nyilván csak arról írhatunk, amit emberek buzgóságban terveznek, de nekünk ez is bőven elég, hogy különösen figyeljünk Fatima felé. Úgy látszik, nehezen ment az előkészítés, azért csak most kaptuk a hivatalos értesítést a májusi magyar ünnepekről. Készen van a kálvária és István király kápolnája. A keresztutat a megyéspüspök szenteli föl, a kápolnát pedig Bea Ágoston bíboros. Ez a szertartás május 12-én délelőtt lesz. **A koldusok remekműve** ez, méltó régi nagy nevünkhöz. Nem az alkotás művészi értékét akarom most dicsérni, azt majd látjuk a helyszínen, hanem azt a tényt, hogy történelmünk legsötétebb korszakában választott leikek biztos érzékkel ki-mondták az igazi magyarság lényegét és tűzön-vízen keresztül átmentik a jövőbe, mert bizony szinte hihetetlenül hangzik, hogy földönfutó koldusoktól sikerült 60.000 dollár fillérenként összekéregetni. Egyúttal a legjobb politikát csináltuk, mert ország-világ előtt újra megvalljuk, hogy bennünk ma is tudatos a följajlás, amit István urunk tett a Boldogasszonynak, sőt ezt az idén rendkívüli ünnep keretében megismételjük, mert világosan látjuk, hogy minket csak az Isten menthet meg és a nagyhatalmú Szűzanya. Mint még soha, úgy zúdul ránk minden rontás: a szovjet pokol ördögi kormánya, a vörös basák hódoltsági pártja, az orvosok és anyák gyilkoló gazsága és számos nép pimasz közönye. Van ugyan sok igaz barátunk is, akik szívesen segítenének, csak nincs erejük hozzá. Ezért folyamodunk Ahhoz, akinek hatalma van csodát is tenni a veszendő árvák érdekében.

Nem véletlen az, hogy ez ünnepséget 1964-ben tartjuk, mert ezt az évet még emlegetni fogjuk talán századokon át. **Véres nyugtalanságban** hánykolódik az egész föld: államfőket ölnek, csecsemőket gyilkolnak, hithirdetőket mészárolnak és számos ország van, ahol több a géppisztoly, mint a lázmérő. Atomfegyverből akkora készlet van a földön, hogy ebből minden fejre tíz tonna dinamitnak megfelelő adag esik, ugyanakkor pedig az egész politika valami ördögi körtáncot jár és e bomlott forgatagból nem lehet kilépni, mivel senki sem bízik a másokban, de nem is lehet bízni azokban, akik nyíltan hirdetik, hogy addig nem nyugszanak, míg az egész földet meg nem hódítják. Azt hiszik ugyanis, csak ők tudják a végleges boldogságot nyújtani a népeknek. Így aztán minden szerződés merő papírrongy már abban a pillanatban, amikor aláírják. Pár évvel ezelőtt valamelyik moszkvai szennylapban Miss Fatimát emlegettek és így káromolták Isten Anyját, hogy ezzel is jelezzék, hogy nekik nem számít semmi, ami szent, mivel a hatalom a legfőbb bálvány, csak annyira gyöngö, hogy elegendő bűzát meg burgonyát sem képes termelni híveinek.

Ez év elején a **pápa mint vezeklő zarándok** ment Jézus hazájába és ugyanakkor megtette az első lépést a keresztény egyesülés felé. Meglehető volt a világ érdeklődése, mintha a népek éreznék, hogy a borzalmasan szétszakadt emberszaládot csak isteni alapon lehet békességben összegyűjteni. Valaki a jelen voltak közül egyenesen azt merte írni a pápai látogatásról a Szentföldön: e héten új korszak kezdődött a világ történetében. Ilyen óriási időben készül a mi ünnepi zarándoklatunk Fatimába.

Varga László SJ

A zarándoklat európai rendezői:

Belgium: Varga László főlelkész, **Hollandia:** Matyasovich Henrik amsterdami, **Németország:** Szigeti István aacheni, **Ausztria:** Dr. Radnai Tibor bécsi lelkészek.

TEILHARD DE CHARDIN PAPI LELKE

1. „Teilhard“

Teilhard de Chardin neve ma már fogalom: világnézetet jelöl és állásfoglalásra készlet. Még tíz éve sincs, hogy 1955 húsvétján elragadta a halál, de neves szellemtörténészek úgy beszélnek róla, mint századunk legnagyobb gondolkodójáról és minden korok legnagyobb vallásos lángelméi közé sorolják. Nevét Originesszel, Nizzai Szent Gergellyel, Pascallal együtt emlegetik.

Egyesek modern „egyházatyának” tekintik, mások pedig meg akarják égetni mint eretneket. Különös jelenség, amely külön tanulmányt érdemelne: igen kevesen tudnak tárgyilagosak maradni Teilhard-ral szemben. Ha szabad ezt a kifejezést használni: életműve „ellentmondás jele” lett. Ez a tény is azt mutatja, hogy valami életbevágó kérdéstről van szó; a „teilhardizmus” nem múló divat csupán (részben az is), hanem „történelmi aktualitás”. Arra az időszerűségre gondolunk itt, amelyet P. H. de Lubac állapított meg barátjáról és rendtársáról írt szép könyvében: „Pontosan abban az órában jött, amikor az emberiség tudatára ébredt annak, hogy sorsa közös és hogy ez csak két formában gondolható el: vagy evilági, vagy transzcendens lehet. Kiállt az útkeresztözödésre és megmutatta a mai embernek az egyedül járható utat.” (1)

Magányos próféta volt, aki előre nézett, hogy az atomkor hajnalán Krisztust hirdesse kortársainak. Teljes szívvel kivette részét abból az emberi erőfeszítésből, amely valamiképpen a misztikus Krisztus beteljesedésének a természetes feltételeit teremti meg. A próféta-ság különleges adományokat tételez fel és kockázattal jár. Nemcsak a meglévő igazságok megőrzéséről van szó, hanem teremtésről (ebben az értelemben Teilhard műve bizonyos mértékig „poiesis”, új meg-látásokról, új utak kereséséről, új felfedezésekről. Járatlan utakon kell tapogatódzva előrehaladnia. Teilhard eszmevilága állandóan fejlődésben van, állandóan tisztul és egyre pontosabb kifejezést talál. Ifjúkori írásait, ahol eredeti víziójának a kifejezését keresi, nem állíthatjuk egy szintre későbbi tanulmányaival. Ezt sokszor elfelejtik azok, akiknek nincs érzékük a fejlődéshez! Teilhard „szűz kontinenseket” fedezett fel, ahogy P. de Lubac írta, s vállalkozásához a „hit vidám merészegére” volt szüksége.

Jezsuita volt, aki a tudományos kutatásnak adta életét. Pap-tudós szívvel-lélekkel. Pap és tudós, aki e kettős hivatást komolyan vette. Tudta azt, hogy mindenkinek a hivatása szerint kell tanúságot tennie Krisztusról. A teológus mint teológus, a tudós mint tudós, stb. tanúskodik Róla. S ez a tanúságtétel feltételezi azt, hogy éljünk, hogy legyünk. Különben csak funkcionáriusok vagyunk és az apostolkodás helyett propagandát űzünk.

A fiatal jezsuita jól látta hivatását, amikor egyik 1918-ban írt elmélkedésében, *A Pap-ban* ezeket jegyezte fel:

„Minden pap, éppen azért, mert pap, odaadta életét a világ üdvéért. Ha tudatában van a méltóságának, már nem élhet többé önmagának, hanem a világért kell élnie annak a példáját követve, Akinek a helyettesítésére felkenték.

Erőimnek a lehetőségeihez mérten, *mivel pap vagyok*, először tudomást akarok szerezni arról, amit a világ szeret, amiért dolgozik és amitől szenved, — először kutatni, rokonszenvezni, szenvedni akarok, hogy kibontakozzam és feláldozzam önmagam, — hogy emberesebb legyek és nemesebben evilági, mint a világ bármely szolgálója . . .

És ugyanakkor az evangéliumi tanácsok gyakorlása által meg akarom menteni mindazt az égi lángot, amit a kívánság magában rejt-, a tisztaság, a szegénység és az engedelmesség által meg akarom szentelni mindazt az energiát, amit a szerelem, az arany és a függetlenség magában foglal . . .

Boldogok közülünk azok, akik a Teremtés és a Megváltás e döntő napjaiban arra a páratlan feladatra vannak kiválasztva, amely pap-ságuk logikus betetőzése: egyek legyenek Krisztussal egészen a halálig! . . . ” (2)

Teilhard tudatában volt a papi hivatás méltóságának és követelményeinek. Tudós volt, kutató, szívvel-lélekkel. De élete vége felé egyre inkább hangoztatta, hogy életének az értelme és egyetlen hivatása nem más, mint Isten tisztább felfedezése a világban, hiszen „az egész emberi probléma visszavezethető az Isten szeretetének a kérdésére”.

Különös paradoxon: mivel önmaga számára gondolkodott, kutatott, mivel elsősorban önmaga számára igyekezett kifejezni a lehető legalaposabban, legőszintébben azt, amit gondolt és hitt, azért talált oly széleskörű hallgatóságra. Mély keresztény hitét, misztikus lelkét, szellemi nyugtalanságát és alapos tudományos felkészültségét életművébe dolgozta bele. Mivel élt, visszhangot keltett az élőkben, — öntudatos létre rázta fel az alvajárókat. Az ő útjaira vezette rá azokat, akik sátort ütöttek az útkeresztelkedésen.

2. Teilhard lelki fejlődése

Teilhard de Chardin világának a kulcsát a Fejlődés tényének az értelmezése adja. Ahogy E. Borne mondotta róla halálakor: egész élete nem volt más, mint a fejlődés emberi és isteni értelmén való elmélkedés. E nagy tudós számára minden *genezis*, még a saját élete is. 1950-ben megírta a még kiadatlan „önéletrajzát”, *Az anyag szívé-t* (Le Coeur de la Matière), amelyet ő maga „lelki embriogenezisének” nevez. Ezt az írását vesszük itt vezérfonalnak, amikor egészen röviden felvázoljuk szellemi fejlődését. (3)

A kis Pierre nem lehetett több mint hat vagy hét éves, amikor érezni kezdte az anyag vonzását. Arra lett figyelmes, hogy valami „csillog az anyag szívében”.

Már egész korán megfigyelhetjük nála azt, ami életének legfőbb szenvedélye lesz: a teljesség igényét, az Abszolútum szomjazását. Valami szilárdat, maradandót keres és gyermeki szeme ezért akad meg egy eke-kulcson, egy gránát-szilánkon, a *vas* az a csodálatos *szubsztancia*, amely a lét alapvető tulajdonságát, a szilárdságot jelképezi.

„... A teljesség megérzése volt ez, — írja —, és máris világosan egyedi formát öltve: egy meghatározott tárgy megragadásában keresett kielégülést, amely tárgyban a dolgok lényege volt *összesűrítve*.

Pontosan arról van itt szó, amit hosszú évek tapasztalata és elmélkedése fedeztetett fel velem a fejlődésben lévő világ csúcspontján! Mily hosszú az út az „Omega Pont” és a vasdarab között!... Saját káromon kellett lassan-lassan megtanulnom, hogy a szilárdság, amelyről akkor álmodoztam, nem „szubsztancia”, hanem „konvergencia” (összpontosuló fejlődés) eredménye. Keserű gyermeki csalódások értek (nem felejttem el azokat), amikor egy szép napon megállapítottam, hogy a vas elvásik és hogy megeszi a rozsa.” (4)

A „kozmosz érzék” Teilhard de Chardin-nek „*veleszületett tulajdonsága*”.

Ezzel egyidőben egy másik érzék, a „krisztusi érzék” is kezd kibontakozni lelkében a katolikus *nevelés hatására*. Teilhard erősen kiemeli édesanyja szerepét lelki fejlődésében. Ő volt az, aki a Jézus Szíve-tiszteleten keresztül ráébresztette az isteni szeretetre. Hosszú fejlődés után, sok belső harc eredményeképp születik a meglátás (a nagy „megvilágosodások” ideje a fronton töltött egészségügyi szolgálat lesz az első világháború alatt!): Jézus Szíve volt az — a Megtestesült Szeretet-, amely az anyag szívében csillogott.

Teilhard már a noviciátus idején (1899) érdeklődni kezd a természettudományok, mindenekelőtt a geológia iránt. A vasról lassan az ásványra terelődik a figyelme; később pedig (a filozófia és a teológia közötti), kairói magiszterkedése idején (1905—1908), az élők vilá-

gát kezdi tanulmányozni. Virágokat, rovarokat gyűjt. Felfedezi a „bioszférát”. Most már nem a szilárdság érdeklí, hanem a ritkaság, az újság. A fiatal jezsuita a kozmikus élet rajongója lesz s ez egy bizonyos panteizmus felé viszi. A kísértésnek tudatában van. A megoldást az *evolúció* felfedezése hozza!

A nagy „pálfordulás” 1908—12 között következik be, az Angliában végzett teológia alatt.

„Hastingsi teológiai éveim alatt (nyomban az egyiptomi varázslat után) lassan-lassan felderengett előttem annak a tudata — egy bizonyos *jelenlétről* van itt szó sokkal inkább, mintsem egy fogalomról, — hogy a körülöttem létező világegyetemet valami mély, ontológiai, egyetemes áramlás sodorja; és e gondolat fénye végül egészen előzönlötte belső világom égét.”

Teilhard, részben Bergson *Teremtő fejlődése* hatására (mely 1907-ben jelent meg), felfedezi az „organikus időt”, az evolúciót. Most már nem a sokszerű anyag, hanem a szellem képezi számára a világ súlypontját. A világ *genesis*, „fejlődő teremtés”, éspedig a sokszerű anyag egyre inkább *összpontosul*, egységesül; az összetettséggel párhuzamosan megjelenik az élet, majd pedig az állati és az emberi tudat. A világfolyamat lényegében a tudat növekedése! (?)

Ezt az eredeti intuíciót Teilhard később kibontja, pontosabban meghatározza, amikor kidolgozza a „fenomenológiáját”, amelynek központi tétele a centrokomplexitás tudat törvényére vonatkozik. Tulajdonképpen írásainak a túlnyomó része nem más, mint egyre megújuló kísérlet arra, hogy ezt az eredeti intuíciót szavakba foglalja. Bergson mondásának az igazságát világosan igazolja Teilhard esete: a nagy gondolkodók azért írnak könyveket, azért szaporítják írásait, hogy egyetlen eredeti, egyszerű intuíciót valamiképpen kifejezzenek.

Említettem, hogy a nagy „megvilágosodások” ideje Teilhard számára a világháború. Mily csodálatos szellemi kibontakozás a harc-téren töltött idő! 1916 és 1919 tavasza között nem kevesebb mint tizenhat tanulmányt írt. Ha valaki e még jórészt kiadatlan zsenék *genesis*-ét, keletkezésük körülményeit akarja megismerni, olvassa el Teilhard leveleit, amelyeket unokanővérenek írt ebben az időben. (5)

Az említett tanulmányokból néhányat elolvasott Maurice Blondel. P. Auguste Valensin, Teilhard és Blondel közös barátja juttatta el az esszéket az akkor már neves katolikus filozófusnak 1919-ben. (6) Blondel lényegében egyetértett Teilhard de Chardinnel. Az ő véleménye is az volt, hogy nem érthetjük meg testünket és az anyagi világot, hacsak nem hivatkozunk a Megtestesülésre. Krisztus egyetemes és kozmikus szerepét mindketten kiemelik. Ugyanakkor Blondel felhívta Teilhard figyelmét a két elkerülendő zátonyra: óvatosan kell kezelnünk a tudományos képeket, fogalmakat, ha a teológia terüle-

tén alkalmazzuk azokat; és főleg vigyáznunk kell arra, hogy össze ne keverjük a fizikai és a természetfeletti világot. Egy tisztán „fizikai” természetfölöttiség: abszurdum! következett Blondel. Teilhard nagyon hálás volt Blondelnek e megjegyzésekért. Ő maga is látta a veszélyt, de nem fogalmazta meg azt eddig ilyen világosan.

Leszerelése után Teilhard Párizsba megy. 1919—23 között licenciátust, majd pedig doktorátust szerez természettudományokból; paleontológiát és geológiát tanít az Institut Catholique-on és kutatómunkát folytat. 1923 tavaszán nekivág Ázsiának és ezzel megkezdődik „kalandos” bolyongása Távolkeleten, elindul az expedíciók, az ásatások sorozata, amelyeket időközben egy-egy európai látogatás, majd pedig a világháború szakít meg. Nem követjük mi most az atyát kalandozásaiban.

Hogy lelki fejlődésének a vázlata teljes legyen, még egy fontos állomást kell megjelölnünk.

A múlttal foglalkozó tudóst, a paleontológust egyre inkább az emberiség jelene és jövője kezdik érdekelni. Naplójába ezeket írja be a huszas évek elején:

„E négyhónapos mongóliai utazásról mit hozok magammal? Itt körülöttem, a bárka mélyén 60 láda van egymás hátán, tele ásatag leletekkel, kőzetekkel. De ez csak az anyag, a külső . . . Lényem mélyén mit nyertem a hosszú kínai zárandoklat folyamán? Milyen mélyértelmű ígéret mondott nekem a nagy Ázsia?” — S így fejezi ki csalódását: „ . . . semmit sem találtam Mongóliában ,ami felébresztette volna bennem a „másik életet”. Én, a jövő zárandoka, olyan utazásról jövök vissza, amely teljesen a múltban zajlott le.” De az alvó Ázsia, ahol a gondolat még gyermekes vagy már elvénhedt, elmélkedésre ösztönzi. Breuil abbénak, tudós barátjának így ír: „Egyébként ügyelek arra, ne hogy elhanyagoljam a belső életet. Párizs légköre hiányzik egy kicsit ebből a szempontból. Úgy hiszem, hogy a mongóliai utazás semmi közvetlen ösztönzést sem adott, de közvetve megerősítette hitemet a jövőben. A világ csak előre érdekes; de így tekintve rendkívül izgalmas.”

Később, a harmincas évek derekán még világosabban fogalmazza meg belső fejlődésének a fordulóját. 1935 szept. 8-án ezt írja egyik levelében:

„Mintha csak a múlt és annak a felfedezése nem érdekelne már többé; és éppen a tudományom előrehaladásából származó okok magyarázzák ezt. A múlt felfedte előttem a jövő szerkezetét. És a jövendővel való foglalkozás ki akar szorítani minden más érdeklődést. Pedig, hogy bizonyos tekintéllyel beszélhessek a jövőről, ahhoz meg csak jobban a múlt szakemberének kell lennem. De nem különös-e, hogy éppen a szakmunkám tárgya fonnyad el valamiképpen, miután gyümölcsét megtermette, és hogy nem hiszek már annyira a

felfedezések értékében, amennyire csak képes lennék, mivel hovatovább az érdeklődésem túlhaladt rajtuk? Most, hogy a lényeges felfedezést megtettem, vagyis tudom, hogy egy felfelé mutató tudathullám visz bennünket, mi érdekeset találnék mögöttünk? Talán bizonyos ritmusokat vagy rúgókat, amelyeket elrejt a jelen pillanat törékenysége. Ebben az irányban igyekszem keresni, hogy megmentssem öreg napjaimra azt, ami megmenthető a geológia szenvedélyéből... ” (7)

A lényeges felfedezést megtette már az evolúció felfedezésével. A harmincas években több kisebb-nagyobb esszét ír és így előkészíti remekművét, *Az emberi fenomén-t*, amelyet a második világháború elején fejez be Pekingben. Már e munka IV. része felveti az emberiség jövőjének, a személyes halhatatlanságnak a kérdését. Tulajdonképpen, ahogy Teilhard írta Bruil abbénak 1941-ben (éppen a könyvről számol be), „maga a mostani világrendés veti fel az emberiség jövőjének a problémáját”. Ebben a munkájában is, de a későbbi tanulmányokban is, Teilhard „építő és dinamikus keresztény magyarázatot akar adni az eseményeknek”. A múlt előreszökő fényében kutatja a jövő körvonalait. A modern ember felfedezte a fejlődést. A mai társadalmiasulás, az emberi nem egységének a nyugtalan keresése és kínos megvalósulása, a mai planétáris gondolkodás, amelyet a technika haladása tesz lehetővé és amelynek következménye a fejlődés iramának a rendkívüli meggyorsulása, stb., mind-mind ezt a kérdést teszik fel: merre megyünk? van-e kiút a fejlődés végén? mi a történelem értelme?

S Teilhard válasza világos: a mai nyugtalanság mélyén éppen a jövővel kapcsolatos bizonytalanság rejlik. A modern ember nyugtalan, mert nem tudja, hogy van kiút, van alkalmas kiút a fejlődés végén; nem hiszi, hogy van értelme az életnek, mert van örök élet, személyes halhatatlanság, létezik egy Személyes Végtelen, akiben megtaláljuk személyes kibontakozásunkat és az emberi erőfeszítés nem hiábavaló, mert már most valami múlhatatlan, isteni művön dolgozunk.

Ezt már első könyvében, az 1927-ben írt *Isteni miliő*-ben is hangoztatta. Ez a kis lelki könyv kifejezetten a kinyilatkoztatásból indul ki és Teilhard lelkiességének a lényegét képezi. („Ez pontosan én vagyok”, írta egyik barátjának a könyvről.) De most a második világháború után igyekszik kidolgozni egy bizonyos „fenomenológiát”, vagyis az általánosnak elfogadott fejlődésre reflektálva, — a kinyilatkoztatás és a kifejezett metafizika segítségével nélkül, csupán a jelenségeket értelmezve, igyekszik kiolvasni a tényekből a *jövő követelményét*: az életkedv („goût de vivre”) és az emberi cselekvés feltétele a túlvilág, a személyes halhatatlanság. És ezt azért teszi, mert hitetlen kortársaihoz, elsősorban a tudomány „vallásának” a híveihez szól, nekik

akarja megmutatni a megoldást, jelezni a szabadulás irányát és így lassan elvezetni őket a teljes igazsághoz: *Krisztushoz*.

Az *emberi fenomén* egy hívő tudósnak a modern apológiája, Pascal tervének a megvalósítása mai megfogalmazásban. Az *isteni miliő* a kinyilatkoztatásból indul ki és azt akarja megmutatni, hogy a kereszténység elszárad a „föld nedve” nélkül; az *emberi fenomén* a tudományból indul ki és azt hangoztatja, hogy az Omega Pont Napja nélkül az „élet fája” meddően burjánzik csak, nem hoz gyümölcsöt. Két út, két módszer: Teilhard víziójának a két síkját képviseli a két könyv. Valójában Teilhard lelkében élő szintézist alkot a kozmogenezis és a krisztogenezis: a kettő kapcsa az Egyetemes Krisztus. A meghalt és feltámadt Krisztus: „a Pléróma aktív Központja, élő Köteleméke, szervező Lelke”.

Miután felvázoltuk Teilhard lelki fejlődését, ezt a központi élményt és tételt világitjuk meg most mélyebben.

(Folytatjuk)

JEGYZETEK:

- (1) Henri de Lubac S.J., *La Pensée religieuse du Père Teilhard de Chardin*, Aubier, 1962, 295. old. — P. de Lubac könyvének kívül fontos munka még a protestáns Georges Crespy tézise: *La Pensée théologique de Teilhard de Chardin*, Éd. Universitaires, 1961.
- (2) Lásd: *Le Milieu divin*, 120. old. (A kiadók idézik jegyzetben.)
- (3) Lásd: Teilhard de Chardin vallásos eszmevilága c. tanulmányomat, amely az „*Ahogy Lehet*” 135. és 136. számaiban jelent meg. Ami Teilhard módszerét, természetfilozófiáját és fontosabb teológiai tételeit illeti, e tanulmányon kívül esszé-kötetemre, a *Világnézetek harcá*-ra utalok.
- (4) Idézi: Claude Cuénot, *Teilhard de Chardin*, Seuil, 1962, 6—7. old.
- (5) *Genèse d'une pensée*, Lettres, 1914—19, Grasset, 1961.
- (6) Lásd Blondel-Teilhard emlékiratváltását, amelyet P. de Lubac tett közzé: *Archives de Philosophie*, janv.-févr. 1961.
- (7) *Lettres de Voyage, 1923—1939*, Grasset, 1956, 186. old.

■ A Sík-arcél folytatását következő számunkban hozzuk (Szerk.) ■

LACI BÁCSI

(P. Jámbor László, 1874—1963)

A missziók befejeztével P. Jámbor elkezdte a *lelkigyakorlatok adását*. 1910-ben 5 lelkigyakorlatot adott. Ugyanakkor úgy érezte, hogy roppant elfoglaltsága miatt keveset törődhet saját lelkével. Bizonyára közrejátszott az önmaga előtt is titkolt fáradtság, amikor olyan beosztást kért, ahol többet foglalkozhatik magával. P. Bús provinciális méltányolta ezt a kérést és valószínűleg azért is, hogy idő előtt össze ne roppanjon, 1910 nyarán Szatmárra helyezte lelkipásztornak. Új beosztásra annál is inkább rászorult, mert nem bírt pi-henni. Annyira nem, hogy még az orvosát is becsapta. A háziorvos egyszer 14 napi szigorú pihenést írt elő neki. Erre kérlelőre fogta a dolgot. „Ha olyan fontos magának az egy nap, nem bánom” — egyezett bele az orvos. A következő vasárnap kit lát a szószéken? — Pedig megígérte neki P. Jámbor, hogy szótfogad. Prédikáció után kemény szemrehányást tett neki, mire ő azzal védekezett, hogy szigorúan az orvos rendelkezéséhez szabta magát. „Hát nem 14 napot írtam elő magának? Igen, de 1-et elengedett! Maradt még 4, az pedig szombaton lejárt.”

P. Jámbor, hogy „ne unatkozzék”, a missziók közt is örömmel vállalt lelkigyakorlatot, előadást. Így 1914 nyarán 36 beszédet mondott a középiskolás fiúk különböző kongregációiban. Lelkigyakorlatot most kevesebbet, csak ötöt adott. Azonkívül 14-15 000-et gyóntatott. Ez azonban már P. Jámbornak is sok volt. „Hogy lelkével jobban foglalkozhasson” más beosztást kért. P. Speiser Ferenc provinciális megértette és Szatmárra helyezte konviktusi főprefektusnak. Emellett azonban rengeteg más munkát is végzett.

Amikor 1918 őszén *kitört a forradalom*, nem zavartatta magát, következetesen lebonyolította a már korábban megállapított programot. 1919 márc. 25-től Soroksár volt esedékes. Amint a pesti rendházból két jól megtömött bőrönddel elindult, az utca másik oldalán egy férfi erősen figyelte. A Kálvin téren ugyanaz a férfi vörös katonákkal tárgyalt és a páterre nézett. Az atya felszáll a villamosra. A négy katona hasonlóképpen. A vágóhídnál leszállt, a katonák követék. Órszobára kísérték. „Mit visz?” Megmutatta. Missziós emlékek, „Mentsd meg lelkedet”. Nem kellett. Rózsafüzér. Az sem kellett. Képek, érmeik, imakönyvek, kiskönyvtár. Nem kell. Végre megkérdezte, mit keresnek. Aranyrudakat. Már nyújtotta is a táskát, hogy keressék meg. Nem tették. Soroksárra megy missziót tartani, ott veszik ezeket az emberek emlékebe. „Csak vigyázzanak a papokra, mert mint a példa mutatja, ők a legveszedelmesebb emberek...” búcsúzott a páter és programszerűen lebonyolított mindent. Utána

haza. Mit sem sejtve ér a pesti rendházba. Nagy csődület. P. Somogyi Jenő provinciálistól megtudja, hogy el kell hagyni a rendházat. El is hagyja és folytatja a missziót. Jól ment. Most vissza Pestre. De nincs maradása. Dobruszkára! Civilbe öltözött, de úgy, hogy senki rá nem ismerhet. Vadászkabátban, bricseszes nadrágban, lábszárvédővel, sunyi sapkával, furkós bottal és jó bőrönddel mehet inkognitóban. Beszáll egy harmadosztályú kocsiba. „Dicsértessék a Jézus Krisztus! — köszönt rá két nagyobb lányka. Kimegy a folyosóra és nézi a vidéket, mintha sohase látta volna. „Dicsértessék” szól mellette egy asszony. „Olyan ismerősnek tetszik lenni. — Maga honnan való? — kérdi a páter. Egerből!”

1920 jan. 4-től máj. 8-ig 10 missziót bonyolít le. Majdnem mind 8 napos, csak egy 9 és egy 5 napos.

Most kezdődik P. Jámbor *börtönmissziója*. A Szociális Missziós Társulat egyik nővére szerezte meg számára a szükséges engedélyt. A Szerbutcai börtönnel kezdte 1920 júl. 28-án. Sorra került kétszer-kétszer a Gyűjtő-fogház, a Markó, a Mosonyi utcai toloncház, a Semmelweiss, majd ismét a Szerb-utcai börtön. A raboknak kihirdették, hogy missziós hitvédelmi konferenciás beszédek lesznek. Megjelenés nem kötelező. 1462-en áldoztak, ezek között 1300 férfi. A következő évben jan. 4-től okt. 29-ig folytatta ezt a munkát. Sorra vette Budapest börtöneit. 4 napot töltött a váci fogházban és ötöt a zalaegerszegi internálótáborban. 1434 áldozás volt, férfi 1089. 1922-ben két előadássorozatot rendezett a Markóban és a Gyűjtőben. Összesen 660 áldozás volt. Ahol csak tehette, szeretetreggeliben részesítette az áldozókat. Valamelyest ez is befolyásolta a rabokat, „de a legtöbbet a gyermekek és az apácák imája”, amelyet mindig biztosított magának.

1921-ben ezenkívül 6 helyen missziózott, 9 lelkigyakorlatot adott, ebből két nyolcnaposat. 22-ben pedig 15 missziót és 8 lelkigyakorlatot bonyolított le. 23 januárjától a mezőkövesdi rendház és templom építését vezeti. Bár ezentúl is évente 2-3, esetleg több missziót is tart, de már nem ő a „főmissziós”. Nyomába fiatal erők léptek. Különösen Csák Boldizsár.

Bár nyelvi nehézségekkel nem küzdött P. Jámbor és tartott is *német missziókat*, mégis ilyenkor nem volt elemében, nem bírt egészen kibontakozni. Szívesebben tartott öt magyar missziót, mint egy németet. „A németek lelkébe és észjárásába nem tudtam beletekinteni, nem tudtam őket megérteni.” A nemesvámosi magyarokat 13 novemberében a plébános szavai szerint a páter első beszédevel zsebre vágta. „Bezég a veszprémfajszi németeket nem tudtam zsebre vágni” — tette hozzá a páter fanyarul. A magyarok közül különösen a zalaiakhoz húzott, mert úgy tudta, hogy templomjáró, istenfélő nép.

Ezt tapasztalta 1908-ban Kiskomáromban (Zala m.), erről győződött meg 1910-ben Zalabéren. A 3700 hívő közül, aki csak tehetett, eljárt a templomba, a legmesszebb lakók siettek legjobban az Isten házába. Mindenki meggyónt. Öröm volt itt dolgozni. A zalaegerszegi missziót legszebb emlékei közé sorolta. (1913.) Mindig zsúfolt templomban prédikálhatott. Az ünnepélyeket pedig gyönyörűen rendezhette meg. — *A zalaiaknál is jobban szerette a matyókat, az ő népét.* Ezek egészen a szívéhez nőttek. Szinte véletlenül találkozott velük. Szalay László grávi plébános elsőnek hívta a jezsuitákat az egri egyházmegyébe. Elnézték neki. Amikor a főhatóság a misszió sikeréről értesült, minden rendben volt. Sőt úgy vélték, *Egerben* is elkelné ilyen misszió. Össze is gyűltek a város papjai megbeszélni a nagyszerűnek tervezett missziót. A missziósokat az érsek, a káptalan és a város papsága kísérte a bevezető előadásra és minden este együtt vonultak a beszédre. A templomban 10.000 ember szorongott. Sok dolga akadt itt a Szentléleknek, de a missziósoknak is alapos testi-lelki erőre volt szükségük. Naponkint ezren és ezren gyóntak. Az érsek roppantul meg volt elégedve. Egy egri jogtanár megkérdezte: „Mit csinálnak Önök? P. Bús és P. Bangha tartott itt konferenciákat. Szívesen hallgatták, de amikor a gyónásra került a sor, elmentek. Most kitartanak és gyónnak!” „Mi magyarán beszélünk és a misszióban Isten kegyelme is működik” — válaszolta a páter.

Az egri misszió híre Kövesdre is eljutott. Kiss László apátplébános jól előkészítette a talajt. 18.000 katolikus várta a missziósokat. P. Jámbor társára akarta bízni a legények oktatását. De a plébános azt kívánta, hogy ezt a fontos beszédet a főmissziós tartsa meg. Kövesden néha halálosan megbicskálták egymást a legények egy leányért. „Mivel tartozol Istennek, szüleidnek, felebarátodnak?” — kérdezte P. Jámbor. Egyszerre elhallgatott és nézte a legényeket. „Vér piroslik a kezeden!” — emelte fel iszonyodva a hangját. Többen lopva a kezükre pislantottak. A misszió után a gyilkosságok éveken át nem fordultak elő. — A tanítók és egyházközségi vezetők segítségével 10.000-es körmenetet rendeztek. Gyönyörű este volt. Sokezer gyertya lobogott és szállt a szentségi ének. Az első pénteket, akárcsak Egerben, itt is nagyon érthetően magyarázta. Százával tartották ezután is. „Azt hiszem, a mezőkövesdi misszió volt életemnek legszebb és legsikerültebb missziója” — vallja P. Jámbor. Ez 1914 tavaszán történt. A nagy világégés után, 1919. dec. 27-én újabb misszióra érkezett Mezőkövesdre. A plébános azzal fogadta: 3000 kövesdi lakó szociáldemokrata lett. Az agitáció folyik. — Este 5-kor a templom és karzatok zsúfolásig megteltek férfiakkal. „Romlásnak indult a hajdan erős és hatalmas Görögország!” — így kezdte beszédét P. Jámbor. Majd kifejtette, hogy az öregek tanácsa megbeszélésre jött össze, hogyan lehetne újra talpraállítani az országot. Mindenki adott jótanácsot,

csak egy öreg hallgatott szomorúan. Unszolták, hogy beszéljen. „Hozzatok nekem egy rothadt almát!” Földhöz vágta és szétloccsant. „Ez Görögország! Rothadt a hazaszeretete és ereje, becsülete és erkölce. De, nézzétek magvait! Egészségesek! Ultessétek el és gondozzátok! Görögország ifjúsága a mag. Gondozzátok, neveljétek hazánk ifjúságát, akkor az ország nem veszhet el.” „Amit a régi görög hazájáról mondott, azt mi is elmondhatjuk Magyarországról! Vajon nekünk is el kell pusztulnunk? Ha rátok nézek, kövesdi legények, új élet bizserreg ereimben, bizalom kél szívemben. Nem! Az ország, amelynek ilyen fiai vannak, nem veszhet el! Az a kérdés, mit kell tennünk?” — Erre kifejtette, hogy szeressük hitünket, éljünk vallásunk szerint... A beszéd megragadta a férfiak lelkét. — A gyóntatószékbe egy idős matyó jött. „Atyám, az esti beszédre nagyon megharagudtak. Azt mondják, miért jött ide. Eljönnek magához, hogy menjék innen és ne politizáljon.” — „Mondja meg nekik, hogy ne fáradjanak, mert úgy kivágom őket, hogy a lábuk sem éri a földet.” Este a plébános várta az ajtóban. Három kolompos járt nálam és azt üzenik: ne politizáljon. A matyók pedig megjegyzték: „Ez nem fél tőlük!”

Általában jól sikerültek P. Jámбор missziói. Ha ennek okát keressük, azt találjuk, hogy a páter mélységesen tudatában volt annak, hogy minden az Isten kegyelmén múlik, azért *sokat imádkoztatott* a misszióért. A 9 napos ájtatosságot minden misszió elvállalásánál kikötötte. Ha aztán jól sikerült, azt mondta: „Ez azért van, mert sokat imádkoztak és jól előkészítették.”

Varga Mihály kiskunmajsai plébánosról beszéli, hogy a misszió előtt két hétig minden délután istentiszteletet tartott. Elmondták a Jézus Szíve litániát. A Kiskunmajsai Hírlap szerint leginkább a gyóntatószék környéke bizonyítja a misszió sikerét. A gyónók száma mintegy 8000 volt. Sokan étlen-szomjan este fél 8-ig vártak az áldoztatásra. Az intelligencia is kitett magáért. Minden alkalommal megjelent, csak a gyóntatószéktől félt. A páter egy külön délutánt jelölt ki, amikor a sekrestyében gyónhattak. „Jézus Szíve csodát művelt a lelkekben” — jegyzi meg P. Jámбор.

De nem feledkezett meg a *természetes eszközökről* sem. Ha azt akarjuk, hogy a városban nagyhatású legyen a misszió, akkor azt a modern propaganda eszközeivel is elő kell készíteni.” Plakátokkal, hirdetéssel, röpiratokkal, hogy minden családba eljusson. Az összes intézeteket, hivatalokat, gyárat fel kell szólítani. Igénybe kell venni a személyes agitációt. A gyermekek és zárdák imádkozzanak. A személyes propagandához tartozik a vizit is. Mindig jó hatással volt, ha a missziós atya tisztelgett a város tekintélyesebb családjainál. Ők a templomban adták vissza a látogatást. A misszió ott sikerült a legjobban, ahol megvolt a kellő érdeklődés és hangulat.

A bácskai Martonoson 1908 márciusában nem mutatkozott nagy érdeklődés. Pedig azt mondták, 40 évig két derék plébánosa volt. Beigazolódott itt is P. Patiss mondása: „Az ördögnek nincs kifogása az ellen, ha a plébános jámborul ül a kályha mellett. Csak ne dolgozzék.”

Kőbánya és Pesterzsébet valóságos missziós területnek bizonyult 1919-ben. Ide nem egy hét kellene, hanem egy hónap 2-3 missziós atyával és 2-3 káplánnal. Csak igen lassan szaporodtak a hívek. Itt eszébe jutott P. Jámbornak, amit a III. próbaévben a misszióból visszatérve hallott cseh rendtársaitól. Hiába várták az embereket a templomba. Erre esténként ők keresték fel őket a *kocsmában*. Sörözés közben hitvitát provokáltak. A páterek megfeleltek az ellenvetésekre. A 3. este után annyira voltak, hogy a kocsmát a templommal cserélték fel. Most már rendesebb beszédeket hallhattak. „Talán nekünk is a kocsmában kellene kezdenünk a missziót!” — veti fel a kérdést a páter. De azonnal el is háritja: „Isten ments!” És mégis! Ki tudja!

1909 februárjában a *kislángiak* (Fejér m.) példásan eljártak a misszióra. Csak az un. „betyársarokból” nem mutatkoztak. Haragban voltak a plébánossal. A legrosszabbra is készen álltak, mondta a lelkes. A 2. este P. Jámbor üdvözölte a betyársarokbeli híveket és szeretettel kérte őket, jöjjenek el a következő esti prédikációra; de jól kössék fel a fehéreneműt, mert mondanivalója van a számukra. Beállítottak. Az atya a gyónásról beszélt. A haragról nem is esett szó. „Bocsásd meg a mi vétkeinket... Kinek nincsenek? De csak úgy bocsásd meg, ahogy mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek...” Másnap 5-kor kezdődött a gyóntatás. A missziósok a templomban, a plébános a sekrestyében. Volt gyónó bőven. A sekrestye előtt hosszú sorban a betyársarokbeliek álltak, hogy a plébánosnál gyónhassanak. Szent lett a béke.

1911 dec. 1-én *Szenttamáson* (Bács m.) zsúfolásig megtelt a templom. A következő napokon egyre kevesebb lett a hallgató. Vacsoránál megemlítette P. Jámbor, hogy agitáció folyik a misszió ellen. Másként nem lehet megmagyarázni ezt a jelenséget. A plébános erre levelet adott át neki. „Plébános! Minek hozta a nyakunkra ezeket a csavargó papokat? Ma más világot élünk. Minket nem kezelhet úgy, mint egy csordát. Minket már felvilágosítottak. Menjének másokat buzditani ezek a papok, stb. . . ” Másnap reggel kihirdették, hogy este levelet fognak fölolvadni, amely a plébánost és a missziósokat ócsárolja. Este zsúfolásig megtelt a templom. Az utolsó ítéletről szólt a beszéd. A baloldaliak nagyon rosszul járnak. A légy röppenését meg lehetett volna hallani, ha éppen nem tél lett volna. Prédikáció után megmondta: holnap kezdődik a gyóntatás. Ha valaki 10, 20 vagy 40 éve nem gyónt, jöjjön csak bizalommal. Egy rossz szót nem fog hallani. Majd áttért a levélre. Forgatta jobbra-balra. —

Aláírás nincs! Gyáva a levél írója! Akinek mondanivalója van, az álljon ki, mint mi is kiállunk. — Azt írja: „Plébános!” Ha levelet írunk, az utolsó napszámot is úrnak címezzük. Ez a plébános is megilleti. A levél írója ennyi műveltségre sem tett szert. Minek hozta a nyakunkra a csavargó papokat?! — A templomban felszisszentek. Csendet kérek! A csavargó papok mi vagyunk. Krisztus helyett járunk követségben. Megyünk városról-városra, faluról-falura. Nem ruhát, hanem lelkeket keresünk. Maradjatok csak nyugton, kedves testvérek, mi nem haragszunk a levél írójára. Az Isten bocsássa meg neki, amit hibázott. Mi is megbocsátunk. Most imádkozzunk érte. Vacsora után a kántor elmondta, hogy nyomozzák, ki írta a gyalázatos levelet. Széttépik, ha megtalálják. Reggel minden gyóntatószék-nél legalább 50 ember állt. A misszió jól sikerült.

A nehéz és kellemetlen *témákat lélektanilag* kezelte. Különösen kettőről nem hallgatott: a vegyesházasságról és az egykéről. 1909 tavaszán Kolozsvárott 10-12 felekezet tagja is eljárt a misszióra. A plébános ellenezte, hogy a vegyesházasságról szóljon, mert itt a grófok, bárók, előkelő urak és iparosok minden lelkiismeretfurdalás nélkül kötnek vegyesházasságot. A beszédnek sértődés lesz a vége. P. Jámbor vállalkozott a nehéz feladatra. Istenben bízva lépett a szószékre. Felvetette a kérdést, mit mondott Luther, Kálvin a vegyesházasságról. Ha ezek elítélik, nem kell csodálkozni, ha az Egyház is elítéli. Nagy figyelemmel hallgatták. A vonaton másnap megszólította egy úriember. „Nem főtisztelendő úr beszélt tegnap a nagytemplomban? Gratulálok, hogy ezt a kényes témát olyan jól adta elő.” A beszéden senki meg nem sértődhetett. Be kellett látni, hogy az Egyház helyesen jár el, amikor a vegyesházasságot ellenzi.

Az egykéről szóló beszéd után a nép igen rossz hangulatban hagyta el a templomot. Máskor ezt a kemény beszédet így fejezte be. Könnyebben boldogulnának az emberek több gyermekkel is, ha jobbak volnának. Mi baj van velük? Nem keresnek eleget? Elisszák. Ez nagy baj, mert a részeg ember Istennek mind a 10 parancsát felrúgja. De nem mindig a férfi az oka, hogy a kocsmában köt ki. Egy este hazajön. Leszakadt a gombja. Kéri a feleségét, de három napig nem varrodik fel a gomb. A zsidó kocsmáros lánya behívja a búsuló embert és fölvarrja a gombokat 3 liter bor mellett. Be is rúgott. Ki volt az oka ennek?

Érdekesen, *lebilincselően* prédikált. Belényesen 1912-ben egy hölgy kereste föl a páttert. „Nem is tudja, Főtisztelendő úr, milyen nagy sikert aratott. Itt van egy színtársulat, de mi inkább a templomba mentünk. Szép beszédei kielégítették lelkünket. A színház már nem kellett.” Pestre érve sógora megkérdezte tőle, mit művelt Be-

lényesen. Az „Est” szerint a szintársulat bepöröli a pátert károsítás és kulturrelles beszédei miatt. A per kacsának bizonyult.

Aba (Fejér m.) régi, jezsuita birtok. A sok rossz miatt, amit a protestánsok hallottak a jezsuitákról, kíváncsiságból ők is elmentek a misszióra. Nincs-e lólábuk? Megtetszettek a szentbeszédnek és egyre többen jártak el, úgy hogy a páternek kérti kellett, hagyjanak helyet a katolikusoknak is. — A távozó atyáktól az egész falu népe búcsúzott. Egy öreg magyar volt a szónok. „Ha egy apa elhagyja a családját, sírnak utána. Községünknek régi atyái a jezsuiták voltak. Templomunkat ők építették. Ők viselték gondját a népnek. Amikor a rendet feloszlatták, itt hagytak bennünket és apáink sírtak, de emlékü megmaradt. Amikor megtudtuk, hogy jezsuiták jönnek hozzánk, örült a szívünk, s most boldogok vagyunk, hogy láthatjuk jó atyáinkat és vezetésük mellett újra Istenhez térhettünk.” Majd felszólította a falu lakóit, hogy köszönjék meg az atyák fáradozását és fogadják meg, hogy tanításaik szerint fognak élni. P. Jámbor néhány szóval köszönte meg a beszédet és megindultak az állomás felé. Utánuk szekerek vágattak a jó hívekkel.

P. Jámkort nemcsak szívesen hallgatták, de *szavát is megfogadták*. Gáva község rossz szokása volt a halotti tor. Ha meghalt a családapa, kikísérték a temetőbe, a férfiak elmentek a gyászoló családhoz, hogy megvigasztalják az özvegyet. Az asszony mindent eléjük rakott. Éttek-ittak, míg kifogyott a készlet. Másnap kezdődött a koplás. P. Jámbor egyik beszédében alaposan kikelt ez ellen és a halotti tornak befellegzett. „Sok mindent elérhet a missziós atya, csak *a hangot kell eltalálnia*.” Ő legtöbbször eltalálta. Gyermekeknél is. 1913-ban Hárskúton éppen a gyerekeket oktatta, amikor az országoshírű Szuzsai Antal megjelent. Látván, hogy az aprónép hol kacag, hol könnyezik, ahogy a páter akarja, megjegyezte: „Ez az ember játszik a gyerekek szívével.”

Amint édesanyja *mesterien játszott zongorán*, úgy ő is a *lelkek húrjain*. „A magyar szó zengő varázslatával kötözi le eszünket is, szívünket is” — állapítja meg egy újságíró a győri misszióval kapcsolatban. A szónoklás művészetével díszíti gondolatait, amelyekkel hol a magasságba ragad, hol a porba aláz. Előadásának modora kizökent a pedáns prédikáció sablonjából, eleven hangulatot ébreszt, könnyet csal ki, de a humor aranyát is megcsillogtatja. A szónok és a hallgató közt meleg kapcsolat támad a közvetlen előadás nyomán. A szív felmelegszik, önként megnyílik és várja az elhangzott gondolat után a másikat. Ez a páter művész, aki gyorsabb és erősebb emóciókat ébreszt, mint a szobrász és festő.

Művészetével rengeteg jót művelt országszerte. Nem is sejtette az édesatyja, amikor fia születésekor a következő értesítést küldte szét az ismerőseinek: „1874 április 24-én, pénteki napon, délelőtt 11 órakor

Isten segítségével szeretett nőm egy figyermekkel ajándékozott meg, akit mi Lászlónak hívunk. Engedje a Mindenható, fiunkat mint istenfélőt, jó erkölcsben, saját, valamint az emberiség hasznára fölnnevelnünk. Jani és Lina.”

P. T.

HAJNALD BIBOROS SZÓSZÉKI BESULÉSÉNEK HÁTTERE

Hajnald Lajos fiatalon került az erdélyi egyházmegye élére. Vele történt meg az a rendkívüli eset, hogy Bécs lemondatta püspökségéről. Hajnald ugyanis élesen elítélte Ferenc József császárt, magyarellenességéért. Az elmúlt évben volt lemondásának százéves fordulója. Ebből az alkalomból Hollóházy András az otthoni Új Emberben méltatta Hajnald bíborosérsek életét.

IX. Pius pápa a püspököt lemondása után kongregációi munkára osztotta be Rómában. Itt a nagy tudású, fenkölt gondolkodású és szentéletű Hajnaldot nemcsak megismerte, hanem meg is szerette. A pápa maga is nagy természetbarát volt és csodálta Hajnald püspökben a természettudóst. Nemsokára kalocsai érsekké (eredetileg karthágói érsekké), majd bíborossá nevezte ki. (Mellesleg említjük meg, hogy Hajnald többmillió forintot érő botanikus gyűjteményét és növénytani könyvtárát a Nemzeti Múzeumnak hagyományozta.)

Hajnald érsek kiváló szónok is volt. Papi körökben ismeretes az az eset, hogy egy alkalommal szentbeszédében megakadt és csak néhány percnyi kínos hallgatás után találta meg ismét beszédének fonalát, amikor is ezeket mondta: „Kérem az Istent, hogy annyi ideig se hagyjon el szent kegyelme, mint amennyi ideig cserben hagyott az emlékezetem.”

Emlékezete cserbenhagyásának háttere visszanyúlik teológus koráig. A fiatal Hajnald a nőt megbűvölő fértiszetség volt. A bécsi Pázmáneumban tanult, amikor egy előkelő bécsi grófi, vagy hercegi család leánya annyira beleszeretett, hogy egészen különleges esetet talált ki, hogy Hajnaldal levettesse a reverendát. A családnak valamilyen százados évfordulója volt s a leány atyja megszerezte azt a rendkívüli egyházi engedélyt, hogy az évforduló alkalmából a családi palotában tarthattak asszisztenciás misét. A pázmániták nyújtották az asszisztenciát. A mise után mindannyian hivatalosak voltak reggelire. A leány Hajnaldot külön szobába hívta, vallomást tett neki szerelméről és arra kérte, hagyja abba teológiai tanulmányait és vegye feleségül. A fiatal Hajnald azonnal látta, hogy az egész asszisztencia csak ürügy volt arra, hogy ez a találkozás létrejöjjön. Ő azonban végleg leszámolt a világi élettel. Viszont nem akarta, hogy kerekén kimondott „nem”-jére a leány elájuljon, a titkos eset nyilvánosságra kerüljön, s abból esetleg botrány keletkezzék. Diplomati-

kusan azt felelte, hogy adjon neki 24 óra gondolkodási időt. Ilyenképpen símán, észrevétlenül visszatérhetett társai közé és azonnal megírta válaszáat: ő végleg elszakított minden világi szálát és visszavonhatatlanul odaadta magát Krisztusnak.

A család később tönkrement, koldusszegénnyé vált. Az egykori szerelmes leány összetöpörödött vénkisasszony lett, aki egy alkalommal kopott ruhában, ráncos vénasszony képével résztvett Hajnald bíborosérsek ünnepi beszédjén. Ekkor történt, hogy Hajnald beszéde folyamán észrevette, megismerte őt és a visszaemlékezés olyan hatást gyakorolt rá, hogy elvesztette beszéde vonalát. Arra gondolhatott, hogy ha akkor a kísértésnek abban a pillanatában az Isten kegyelme nem lett volna olyan erős benne, — mi lett volna vele. Mikor lelkében ezt a skálát végigfutotta és Istennek hálát adott, mondotta az említett emlékezetes szavakat.

Az „esetet” így adta elő szécsényi újoncmester koromban házfőnökünk, P. Unghváry Antal. Nem említette, hogy kitől hallotta. De úgy vélem, hogy az ugyancsak természettudós Velics László jezsuita atyától, akivel Szécsénybe látogatása alkalmából számos órát töltöttek együtt. Hajnald ugyanis a nógrádmegyei Szécsényben született és a Hajnald-féle házat vette át a Velics család. P. Velics László anyja Hajnald-leány volt.

Király Kelemen OFM

EGY TANÁRNŐ ÍRJA:

Augusztus végén érkeztem vissza Erdélyből. Nagyon örültem, hogy elvihettem oda a Cser-füzetet. Sokaknak használhattam vele. Amit elvittem, először magamnak szántam, azonban alig volt nálam, mert mindig jött valaki, akit gazdagítani akartam tartalmával. Elutazásom előtt, barátnőm orvostanhallgató lányának adtam oda. Miután visszakaptam, csak pár napig élveztem, mert azóta megint uton van társaival együtt. Olvasták világiak és szerzetesnők. Egy kedves nővér azt kérdezte tőlem, hogyan lehetne a füzetet megszerezni, — legalább egyet — két város, Nagykaroly és Szatmárnémeti részére, illetve az ott lakó nővéreknek. Ebben az országban nem készül számunkra olvasnivaló, jegyezte meg az illető. — A füzetet természetesen a hugomnál hagytam. Ha lehetséges, tessék szives lenni még két füzetet küldeni. Az egyiket Erdélybe adnám, a másikat én kölcsönözném alkalomadtán, mert a másik két példány kézzől—kézre jár. Az egyik egy jezsuita atyánál van, aki szintén kölcsönzésre szánta. Tőle nem is kérem vissza. Azt hiszem, említettem, hogy Svédországba, Amerikába is küldtem részleteket belőle. Egyik ismerősöm írta Amerikából, hogy gyakran elolvassa az elmélkedéseket és abból merít erőt.

Ez csak egy a sok közül, de ez a legapostolibb lelkületű terjesztője a Cser-füzeteknek.

KOMOLY SZÓ OLVASÓINKHOZ

Nyolc esztendeje küldjük lapunkat az európai, hat éve a tengerentúli paptestvéreknek és négy év óta rendszeresen a kedves nővéreknek is. A beérkező levelek tömege bizonyítja, mennyire rászorulnak az idegen tengerben élő testvéreink az anyanyelven írt lelki táplálékra és mennyire vigasztalja meg emeli őket az idegen világ elhagyatottságában. Öröm és erőforrás ez számunkra a lap megjelenését kísérő nehézségek közepette. Örömről még az által is fokozódik, hogy nemcsak külföldön élő papok és apácák olvassák lapunkat, hanem az utóbbi időben egyik, másik kiadványunk oda is eljut, ahol teljesen nélkülözik az efajta olvasmányt. Ez külön megterhelést jelent az amúgy is anyagi nehézségekkel küszködő lap számára. De a lehetőséget mindenképpen ki kell használnunk.

Eddig csak önkéntes segítséget kértünk és kaptunk is. Ezt igen hálás szívvel nyugtázzuk és kérjük a jövőben is. Sokan nagylelkűen adtak. Egyesek külön jelezték: azért adnak többet, hogy azoknak is juttassuk a lapot, akik nem tudnak hozzájárulást küldeni. Lapunkat csak az Ostpriesterhilfe igen nemes támogatásával tudtuk fenntartani. Most ezt a világszegélyakciót az Egyház még nagyobb és fontosabb szükségletei veszik igénybe.

Lassan saját lábunkra kell állnunk. Ezért fordulunk most kérésünkkel kedves olvasóinkhoz: nem előfizetést, de *rendszeres hozzájárulást* kérünk. A papoktól évi 4 miseintenciót, vagy 3 US dollárt, a kedves nővérektől tehetségük szerint. Hithirdetőinket, teológusainkat és külföldi közösségben élő k. nővéreinket a jövőben is mentesíteni szeretnők az anyagi tehertől. Annál több imasegélyt kérünk tőlük.

Főleg amerikai paptestvéreinket kérjük, hogy nagyobb hozzájárulásukkal, vagy néha jobb miseintenciók küldésével segítsék enyhíteni gondjainkat. (Nekünk sajnos csak 18 öS-es intencióink vannak.)

Ha ezt a rendszeres segítséget nem sikerül megkapnunk, komolyan fenyeget a veszély, hogy a lapot anyagiak híján vagy le kell szűkítenünk, vagy egészen be kell szüntetnünk.

A hozzájárulást a világ minden részéből vagy nemzetközi postai utalványon, vagy bankcsekk útján lehet átutaltatni. Amerikai paptestvéreinknek megadjuk a lehetőséget, hogy a Szív újság címére is küldhetik: (A Szív P. O. Box 500, Shrub Oak, N.Y. 10588, USA), de pontosan jelezzék, hogy a MPE javára történik a befizetés.

A Magyar Papi Egység
szerkesztősége és kiadóhivatala

P. Borbély István SJ.

A MAGYAR KATOLIKUS MEGUJHODÁS EMLÉKEZETE (2.)

Bírálatunk első részében az ötvenéves diadal-hadjárat hőseivel foglalkoztunk. Most új szempontból vizsgáljuk a könyvet. Azt nézzük, hogyan viszonylik a katolikus fellendülés a megelőző korszakhoz. A hanyatlás szakaszának irányító hatalma a *liberalizmus*. Uralma több, mint egyszázadra terjedt ki Európában s ez idő alatt hozott sok jót, de talán még több rosszat. A vallásos életnek bizony inkább ártott, mint használt. A szabadság szép gondolatát nem ritkán veszedelmesen eltúlozta, a közömbösséget erősen kifejelesztette, végső szakaszában egyházellenes kultúrharckokat indított s majdnem leszámolt minden vallásossággal. A magyar liberalizmusról azt olvassuk, hogy sem különb, sem alábbvalóbb nem volt, mint tejtestvérei a többi országokban. Nálunk is sok veszélyt hozott a vallásos életre, mivel befolyásával anyagias, áporodott, elmocsarasító légkört teremtett. Rossz hatásával az egész magyar életet kilúgozta, elsenyvesztette. A katolikus Egyház hazánkban a liberalizmus uralma alatt fonnyadó, gyümölcstelen fa lett, szellemében meggyöngült, intézményeiben és egyéneiben jelentéktelenné vált. E végtelen süllyedést megvilágítja és igazolja egy többoldalas rajz a századforduló katolikus világának életéről. A papok és hívők hétköznapjait adja elő itt a szerző. A részletekbe hatol, kicsiny eseményeket és szokásokat tálal föl, szinte mozgóképeket nyújt a magyar falu és város templom körüli életéről. A szerző emlékei mindig üdék, bennük él s tollával úgy eleveníti meg az egyes mozzanatokot, hogy az olvasó maga hajlandó volna köréjük mesét kerekíteni.

Szigorú, de nem bántó beszámolót kapunk erről a nagyon emberi, nagyon kicsinyes és mégis eredeti egyházi életről. Elismerő szót azonban egyetlen egyet sem. A szerző rokonszenve más időknek és másfajta papoknak jár ki. Emlékezete meleg szeretettel azokra tekint vissza, akik templomot építettek, egy csomó egyesületet vezettek, ajtatóságokat mélyítettek és egyházközségeit szerveztek. A trianoni Magyarország derék plébánosaira gondol melegséggel, ezek szereték volna a liberális korszak mulasztásait hamar helyrehozni. Ilyen lendület régebben ismeretlen volt. Akkor a pap inkább hivatalnoknak, mint lelkipásztornak tartotta magát. Plébános és káplán egyfor-

mán arra törekedtek, hogy az uri vezetőréteg tagjai közé felvétesse- nek, e társadalmi megbecsülés aranyozta meg papi létüket. A korzó, a kaszinó, vagy a megyegyűlés inkább foglalkoztatta e papokat, mint az oltár, a szószék vagy éppenséggel a gyóntatószék. Szinte elképzel- jük, hogy a plébános körmondatokat gyárt a jubiláló alispán üdvöz- lésére, míg a szentbeszédet úgy készíti el, hogy valamilyen régi szerzőt néhány perc alatt olvasással átfut. A szerzetesek lelkülete nagyjából a világi papokét utánozta. A következmény azonban a szerzetes esetében még súlyosabb volt, mert viselkedése folytán a rendházi fegyelem és a tudatosabb lelkiesség kincsei mentek veszen- dőbe. Az önfeláldozás és a nagy apostoli áldozatkészség eltűnt sorai- ban. Élettelen szokásokat követtek, templomaikban a régi, megfakult áhitatokat gondozták s a legjobb esetben iskolai munkájukba temet- keztek. Ám ezt a fáradozást is fékezte a sok társadalmi szórakozás. Még a jobbik eset volt, ha egy paptanárnak világi vágyakkal egye- temi tanszékre vagy magasabb tanügyi méltóságra törekedett.

A világi hívek viselkedése a papok szelleméhez igazodott. Kereszt- telés, bérmálás, első szentáldozás vonzó és kedves külsőségek kö- zött mentek végbe, a hittant is tanították az iskolában. De mindez csak múltó esemény maradt, elvégzett tantárgy lett. Egyik sem hatott ki az egész életre lelki útmutatóul. Az iskola után az Egyház és hívője között a kapcsolat nagyon meglazult. Házasságkötésre elmen- tek még a paphoz, ekkor meg is gyóntak, nem ritkán úgy, hogy a következő szentgyónásra legfeljebb a haláloságyon került sor. A vasárnapi szentmise értelme is elkopott. A vidéken még némi érdek- lődés kísérte a szagos misét, mert tetszetős, ünnepélyes találkozó- t láttak benne. Amit a műveltek még elvégeztek, azt is gyakran jel- képesen értelmezték, százasos költőiséget, patinás hangulatokat ke- restek bennük, nem lelki ujjászületést. Néha pedig az mozgatta buz- góságukat, hogy társadalmi előnyöket szerezzenek maguknak. Külö- nös tiszteletet is adtak az Egyháznak, mert a nép szenvedélyei ellen bevált fékező erőt ismertek fel benne. De ez a tisztelet elsősorban a nagyobb egyházi méltóságoknak járt ki, s nekik is azért, mert vagyon, cím, befolyás a hagyomány szerint még megérdemelték a kivételes megbecsülést. A szertartások azonban élettelenekké lettek. Ismétlődtek az előírások szerint, de a szíveket nem emelték Istenhez. Térítő, hódító munka alig történt. A főváros gombamódrá nőtt, de a letelepedő új sokaság számára évtizedeken át elfelejtettek új plébá- niákat alapítani.

E tétlen, szűkkörű, álmodozó élet mögött az *ellenség* napról-napra erősítette hadállásait. A század elején a sajtó már félelem nélkül intéz vad támadásokat a vallás és Egyház ellen. A durvaság szinte ragályos betegség lesz. Talán egy-két ujság őrzi meg a finom hangot. A lapok nagyobbik része másképp, mint lázítóan és becsmélően alig

említi a kereszténységet. Mintha valamilyen láthatatlan, de tervszerűen működő hatalom szándékosan gyűjtötte volna össze azokat a hányódó tollforgatókat, akik ebben a gyalázatos rombolásban kedvüket lelték. Másfél évtizeden át, egészen 1914-ig senkit és semmit nem lehetett olyan könnyen és olyan büntetlenül támadni Magyarországon, mint a katolikus Egyházat.

Lehetőleg hünen, ragaszkodva néhol a kifejezésekben is, adtuk vissza Nyisztor ismertetését a magyar liberális világ kereszténységéről. Megint hangoztatjuk, hogy ez a kép páratlanul eleven, részleteiben bámulatosan hű és gazdag. Módot nyújt arra, hogy további következtetéseket is tegyünk. A nagy összefogó keretről is elmondhatjuk, hogy benne azt kapjuk, ami magyar papi körökben már általánosan elfogadott nézet. A szájalmas liberális világot néhány kiváló papi egyéniség legyűrte és munkájuk 1920 után az egész országban nagyszerű eredményeket hozott létre. Mi most éppen erre az általános keretre kívánunk néhány megjegyzést tenni. Nem bírálatképen tesszük. Szerzőnk emlékeit elevenítette fel, nála a hangsúly a kiválóságok bemutatására irányult. Ennél a szándéknál a keret nem lényegbevágó. Minket az a cél vezet, hogy eleve figyelemztessünk bizonyos árnyalatokra, amelyeket nagyobb összegezés alkalmával senkinek sem szabad mellőznie. A liberalizmus áramlata mellett másfajta irányzatok is érvényesültek a fejlődésben. S maga a liberalizmus sem mutatta mindig ugyanazt az arcot. A történelmi korszakok valóságos kaleidoszkópok. Egy-egy fordulat után a meglévő elemek egészen új képpé tömörülnek össze. Egy eszmeáramlatnak a szerepe lehet adott körülmények között ártalmas és gyilkos, míg megváltozott viszonyok mellett jótékony hatást is tud kifejteni. Gondolatainkat azért is előadjuk most, mert a pontosabb elemzés talán abban is segítséget nyújthat, hogy saját időnk forrongó vallásos életéről biztosabb ítéletet alkossunk magunknak. Kár volna elfelednünk, hogy az Egyház élete, a hívek buzgósa, a lelkek kitáruása Krisztus tanítása felé nagyon sok különféle tényező hatásaképpen jöhet létre.

1. A múlt idők kutatásában sajátos viszonyaink és azok különleges fejlődése miatt mélyreható figyelmet kell szentelnünk az *egyházpolitikai irányzatoknak*. E kérdés más, mint a liberalizmus kérdése. A monarchia helyzete idézte elő, hogy az Egyházzal szemben az állam olyan viselkedést tanusított, amely két alapelven nyugodott. Az uralkodóház maga mindig tudatosan katolikusnak vallotta magát és a katolikus érdekeket a maga módján igyekezett megértéssel felkarolni. De ugyanaz a legfőbb hatalom mindig elsőrangú feladatának tekintette azt, hogy a nagy birodalom egységét megóvja. Egyházpolitikája nagyjából mindig alá volt rendelve az egység védelmének. Bécs min-

dig jobbnak tartotta, hogy az Egyház ügyeit mindig ő intézze és Róma beavatkozása csak a lényegesre, néha a feltétlen szükségesre szorítkozzék. Már Mária Terézia is nagy engedményeket tett az állam érdekeinek. Fia pedig, tudvalevően, valóságos új egyházpolitikai rendszert hozott létre. II. József nem akart vallástalan társadalmat, de a keresztény vallást politikai céljaihoz igyekezett alkalmazni. Alattvalóinak vallásosságát észszerűvé, józanná akarta tenni hitelveiben és szertartásaiban. Céljául pedig azt tűzte ki, hogy olyan embereket neveljen, akik nemes erényekkel felvértezve, az általános jólét emelésén odaadóan fáradoznak. Ebből a józan felfogásból születtek intézkedések, amelyek kétségtelenül sok felesleges külsőséget és idejétmúlt áhitatokat okosan megszüntettek .

De az észszerű ujitásoknak káros következményei is voltak, sőt nemcsak károsak, hanem rombolóak. Ha ugyanis korlátolt észszerűséggel csak arra néz valaki, hogy a vallásosság folytán a társadalmi jólét növekedjék, akkor előbb-utóbb az igazi vallásosság, a lelki értékek iránti fogékonyság elvész. A jólét szempontja uralkodóvá lett, s ebben az esetben a nemes lendület, az áldozat és lemondás hősiessége értelmetlennek tűnik. Nem hisszük, hogy ilyen haszonlesően vallásos ember csak távról is sejteni képes, mit akar szent Pál mondani ezzel a kijelentésével: „Mivel ugyanis bölcsességében a világ nem ismerte föl Istent isteni bölcsességében, úgy tetszett Istennek, hogy oktalannak látszó igehirdetéssel üdvözítse a hívőket.” Botrányos rajongásnak bélyegeznék szent Teréz misztikus lángolásának ezt a nyilatkozatát: „Vagy meghalni, vagy szenvedni kívánok, hogy Krisztussal egyesülve legyek!” Pedig az önzésnek ez a megtagadása, az istenség szándékaival való eleven összeolvadás teszi lehetővé, hogy a vallásos ember olyan lelki magaslatra emelkedjék, ahol létezésünk belső értelmét megtapasztalhatjuk. Az ilyen megindultságok adják rendszerint az első indítást, hogy az egész emberiség földi vándorlásának értelmét valamiképpen sejteni kezdjük. A jozefinizmus mindezt félre dobta, csak az államot látta, csak az emberi hatalmat kívánta megörökíteni. Korlátoltságára világot vet az az eljárás is, amellyel a hittudományt megrendszabályozta. Rendelet írta elő a király uralkodásától 1850-ig, hogy a teológiai doktorátus elnyerése előtt a jelöltek a következő fogadalmat tegyék le: „Spondeo —, me religionem christianam a spuriis cultibus integram servaturum, disciplinas theologicas a ieiunis scholasticorum opinionationibus repugnaturum, veram, quae ad mentem Jesu Christi sit, theologiam exculturum, illamque ad usus vitae humanae constanter et sollicite traditurum . . . Igérem hogy a keresztény vallást mindenfajta hamis áhitattól mentesen fogom megőrizni, a teológiai tárgyakat a szkolasztikusok üres vélekedéseitől következetesen megtisztítom, Jézus Krisztus szándékai szerint fogom a teológiát művelni és úgy adom át ezt a

tudományt másoknak, hogy az emberi élet hasznára szolgáljon.” — Bécs meglepő csökönyösséggel ragaszkodott ehhez a lélekölő józan-sághoz akkor is, mikor a francia forradalom tanulságai más viselke-dést ajánlottak volna. Ferenc a buzgó és szent redemptoristát — Hofbauer Keleмент — rendőrökkel figyellette. A jezsuitákat hosszú ideig nem engedte birodalmában visszaállítani, mert közvetlen római előljárójuktól függtek. A püspököknek szerette volna őket alárendelni, mert a püspökök rendelkezéseiket a legtöbb esetben Bécsből kapták. De e felfogás mellett az sem bántotta az urakodót, ha a fontos püspöki székek, például az esztergomi érsekség, nyolc-tíz eszten-dőn át betöltetlen maradtak. Az államtanácsban ott ült az egyházi ügyeknek a képviselője, ő elintézte a kérdéseket. Általában sürgette a jótékony-ságot, törődött a hitoktatással, de a nagyobb tervek-re már alig gondolt. Ne csodálkozzunk azon, hogy ebben a rendszerben az Egyházat hivatalosan támogató tisztviselők között akadtak hitetlenek. Gondos vizsgálat talán kideríthetné, hogy a műveltebb magyarok között ebben az időben több hitetlen és erősen közömbös lélek akadt, mint a kiegyezés utáni időszakban. Kétségtelen az is, hogy a katolikusok között az egyházi érzület ismeretlen volt. Hofbauer Kelemen köréből áradt hazánk felé az a szellem, amely a katolikus hitet tiszt-ságában buzgó lelkiülettel igyekezett életre kelteni. A papság kivá-lóbb része foglalkozott tudománnyal, irodalommal, de sokkal vilá-giasabb szellemben, mint akár a megelőző században, akár ötven év-vel később. Megtörtént, hogy az a vallásosság, amely a közjólét eme-lését tűzte ki főcéljának, az eszmék fejlődése folytán nem a Habs-burg állam szolgálatáért lelkesedett, hanem az újraéledő forradalom törekvéseit helyeselte. Francia katolikusok fordultak ezen irány felé, ott hirdette *de Lamennais*, hogy a teljes polgári szabadság uralma Isten akarata és az Egyház érdeke.

Hofbauer bécsi körében vették észre és onnét terjedt el a gondolat, hogy az osztrák birodalom egyházpolitikája téves uton jár. Rómától eltávolodva elvonja a katolikusoktól az életerőt, az állam fejlődé-sére irányítva a figyelmet még veszedelmes irányok felé is elviszi az embereket. A vallásosság és a birodalmi érdek új megoldást ir elő: azt, hogy Rómához hű katolikus szellem legyen uralkodóvá az állam életében. 48 után hét évre csakugyan megkötik a konkordátumot, amely az eddigi egyházpolitikának véget vet. A félreszorított libera-lizmus elégedetlenkedik a konkordátum miatt, később érvényteleníti is, de nem tudja megakadályozni, hogy a katolikus Egyház belső életében mélyreható változások ne történjenek. Csak azt említsük meg, ami hazánkban megy végbe. Az elnyomó rendszer új céljai miatt több tehetséges, buzgó püspököt nevez ki. Kormányzatuk alatt hirtelen növekedni kezdenek a szerzetesi iskolák. Megkezdik működésüket a magyar földön a kalocsai iskolanővérek, az angolkisasz-

szonyok, letelepednek a jezsuiták. Néhány főpásztor neves katolikus világiakkal ellentétben a pápa fenyegetett helyzetében Róma álláspontját védi. Megjelenik Tárkányi Béla új szentírás-fordítása, új hit-tankönyvek kerülnek forgalomba, pl. az egri katekizmus, Ranolder bibliai történetei. A Szent István Társulat is ebben az időben lesz komoly katolikus könyvkiadóvá, világiakat is maga köré gyűjt. Tudomásom szerint senki nem mérte még fel azt a katolikus fejlődést, amely e szomorú időszakban végbement. De célzást rá komoly íróknál találhatunk. Még a teológia terén is folyik komoly munkálkodás. Roskoványi gyűjtő buzgósága folytatódik; Palásthy Pál ebben az időben tanít a pesti egyetemen s morális tankönyvéről a hírek szerint nem kisebb férfiú, mint maga J. M. Scheeben irt dicsőítő bírálatot. Dankó a bécsi egyetemen tanít, könyveiből még később is idéznek idegen szerzők. Az ébredő katolicizmus irodalma hazánkban is szóhoz jut. A vatikáni zsinat készülődései figyelmet ébresztenek. Az Egyház jelentősége erősebben kidomborodik a magyar közvélemény előtt. Az uralkodó szellem más lesz, mint a negyvenes években.

Az önkényuralom letűnik a szinpadról. Ismét a liberálisok veszik át az uralmat a nagy birodalom mind a két felében. A konkordatumot azonnal félretolják, a jozefinista hagyományok újra jelentkeznek, de a régi állapotokat visszahozni nem tudják. Ausztriában a kormányzat ráteszi a kezét az oktatásra, de különben nem avatkozik közvetlenül az egyház életébe. Nálunk a kiegyezés után elég nagy a zaj. A régi ellenségek visszatérnek az emigrációból és ropogtatják fegyvereiket; az itthon nevelkedett fiatalabbak között is akadnak, akik esküsznek a régi elméletekre. Kísérleteik azonban csődöt mondanak a képviselőházban, nagyobb hatást érnek el a sajtóban, de csak egyik részében. Az új magyar kormány tagjai tapasztalt emberek. Tudják, hogy elég gonddal birkózik a felszabadult Magyarország, e bajokat még egyházellenes harccal megterhelni nem szabad. Inkább csak arra ügyelnek, hogy az egyháziak ne távolodjanak nagyon messzire az új irányzattól. A liberális szellemnek kellett volna elsősorban támogatnia a katolikusok autonómia-mozgalmát. Tettek is lépéseket, de mindig oly módon, hogy az ő autonómiájuk az Egyház számára elfogadhatatlan maradt. Görccsösen ragaszkodtak ahhoz is, hogy a püspökök kinevezésébe döntően beleszóljanak. A kulcs-kérdés számukra éppen ez a jog volt. Mivel főcéljukat így elérték, hivatalosan inkább ápolták, mint nehezítették a megértést. Tisza Kálmán, az új rendszer legjellegzetesebb képviselője, semmi olyan lépésre nem volt hajlandó, amely viszonyát a katolikus Egyház felé rontotta, vagy nehezítette volna. Saját hitvallásának az embereit erősen támogatta, de harcot nem kezdeményezett. Nagy általánosságban a püspöki kar csakugyan odasimult a rendszerhez. Simor pri-

más néha megmutatta keménységét, de a többiek nem okoztak zavart. Az a férfit, aki dérral-durrall kezdte meg a püspöki működését, Samassa József, később a liberális kormányzat legerősebb támasza lett. Ezt a helyzetet jól megvilágítják azok a tárgyalások, amelyek Simor primás halála után az utód kérdésében a Szentszék és a monarchia vatikáni képviselője között folytak le. Gróf Revertera-Salandra jelentései elárulják, hogy új püspök kinevezése mindig gondot okozott neki. Rómában ritkán voltak meglegedve a jelöltekkel. A primási szék betöltése során is elhangzott a Szentszék részéről a panasz, hogy „olyan személyiséget ajánlanak, akinek főérdeme abban volna, hogy kellemezzé tudja magát tenni a kormányzat számára”. Róma kifogásait más érvekkel is megerősítette és ezekben a megjegyzésekben Revertera maga is elismerte a vatikáni nézetek jogosságát: „Mit nyer a kormányzat az olyan kezes-alázatos püspökkel, aki egyházmegyéjét nem képes irányítani, papságát kézben nem tartja és tiszteletparancsoló szerepet magának nem tud biztosítani”. (Engel-Jánosi: Österreich und der Vatikan I.276.N.1). Ám egyidejűleg megerősítették az Egyház belső életét. Már a hatvanas évek végén többször eljött Budapestre egy neves francia jezsuita, aki a Jézus Szíve Tisztelet érdekében adott konferenciákat. Ez az áhitat szinte észrevétlenül terjedt az országban. Újabb szerzetesnők költöztek át hazánkba, említsük meg a Sacré Coeur nővéreket és az Isteni Szeretet Leányait. Mind a két szerzetnek volt később hatása a magyar katolikus életre. Maga Nyisztor is említ piarista atyákat, és világi papokat, akik már ebben az időben buzgón és lelkesen tömörítették a jobb katolikusokat. A történetírásban több pap szerzett magának elismert nevet: Fraknói, Ipolyi, Bunyitay, Karácsonyi. Senki nem tagadhatja, hogy munkásságuk bizonyos történeti értékelések tisztázására szolgált. A Sajtó nagyobbik része még mindig egyházellenes maradt. E területen szabadság uralkodott, az átlagos európai gondolkodás, főleg a szomszédos Németországban és Ausztriában gyakran bírálta az Egyház elmaradottságát, ezért a mi tollforgatóink is lelkesedéssel vették elő ezt a témát. Vitás ügyekben a magyar közvélemény ritkán fékezi nyelvét. Az elkeresztelési rendelet folytán támadt küzdelemben sem. A sajtó lármája volt igazán nagy és türelmetlen. Az érdekelt miniszter oktan eréllyel csak a rossz törvényt védte s kollegái melléje álltak. Nem szabad azonban felednünk, hogy Vaszary primás enyhe magatartása ellenére mégis az lett az eredmény, hogy az addig vizsautasított reverzális törvényessé vált. Az igaz, hogy más intézkedések is következtek, de a kormány részéről azok sem voltak ellenséges szándékuak. Az egyházpolitikai vitában nem annyira az Egyház és állam, mint a közvélemény két szélső szárnya állott szemben egymással ama mélyreható ellentétek miatt, amelyek a közélet fölfogásában egyiket a másiktól elválasztották.

2. Fontolóra kell még vennünk azt a kérdést, vajon a liberalizmus mint tan, mint elgondolás, mint társadalmi és politikai célok kidolgozója ugyanaz maradt-e Magyarországon a XIX. század folyamán. Általános vonásokat szemügyre véve nem nehéz válaszolni. Két nagy irányt kell megkülönböztetnünk: a 48 előtti és 48 utáni liberalizmust. Az első időszakban a liberalizmus, mint eszme, cél, egy nagyszerű új világ kifejezője jelentkezett. Ékesszavú hirdetője Kossuth Lajos volt, hívei elsősorban a fiatalabb nemzedékből kerültek ki. Egyik másik vonatkozásban elfogadták az idősebbek közül is némelyek. Erősen hatott olyanokra, akik a felvilágosodás hatása alatt tökéletes földi társadalomban látták az ember feladatát és a legnagyobb jólétre való törekvést új vallásnak tekintették. A szabadelvű gondolatnak kifejtése leginkább a francia szerzőkre támaszkodott. A szolgaságra kárhozott emberek szenvedése adta meg a bevezetőt, a hatalom erőszakának lázító festése indított részvétre, a felszabadult ember erő kifejtésének a mérhetetlen boldogsága, a belőle következő egyetemes jólét és testvériség élesztette az ösztönzést, hogy a szív minden nemes indulatával harcha szálljunk s az elért eredmény után a jól végzett munka boldogságát élvezzük. Az érzelmek mozgósítva voltak. Hamarosan attól sem riadtak vissza a lelkesedők, hogy a forradalom tanának végső következtetéseit is levonják. Ha nem is sokan, de kialakult egy kisebb jakobinus tábor a fiatalok között. A tudományosabb német szabadelvűség is talált érdeklődőket. Itt az államelmélet, a törvények egyformasága, a polgár megbecsülése szolgált irányelvekül. A liberalizmus gazdasági nézetei már kevesebb figyelmet keltettek. Az angol módszereket sem tanulmányozták nagyobb alaposással. Összegezve a mondottakat el kell ismernünk, hogy nagy lelkesedés, nemes érzelmesség, tettekre vágyó lelkület és elszántság nem hiányzott ezekből a fiatal magyar liberalisokból. Eszménykép volt ez számukra és szívükben az első helyet foglalta el. Ha egyáltalán volt még bennük vallásos érzés, ez összeolvadt a szabadság szeretetével. Petőfi Apostolának hőse mindezt világosan elmondja, amikor látomásában annak a színe elé kerül, aki a világokat kormányozza, s ott kifejti öntudatosan hogyan szolgál ő a felséges Istennek: „Meg vagy csúfolva, Isten, ott a földön, — De ez örökre nem maradhat így, — Dicsőségednek helyreállni kell. . Én díjkívánatot, díj reménye nélkül — Fáradtam eddig, s fáradok tovább is, De lesz jutalmam, s nagy jutalmam lesz — Azt látni majd, hogy embertársaim — Rabokból újra emberek levének“. Talán még hatásosabb ez a részlet: „A föld lakói elfajultanak, — Eltértek tőled, rabszolgák levének . . . — Rabszolgaság, ez a bűnök szülője, A többi ennek prógyermeke, — Ember hajol meg emberek előtt! — Ki embertársának fejet hajt, — Az, Isten, téged csúfol!“ Ki csodálkoznék azon, hogy e nemzedék az Egyházat munkájával, berendezésével, tanításával kép-

telen volt megérteni? Ahogy 48 tavaszán elkezdtek a munkát, hamarosan messzire is elmentek volna, hogy a katolikus befolyást a közéletből eltávolítsák. Mindjárt 48 után az iskolaév kezdetén tíz katolikus középiskolát megszüntetett a minisztérium. A többiben a személyek fölötti rendelkezést teljesen a kormánynak tartotta fenn, a miniszter világiakat is kinevezhetett a rend megkérdése nélkül. Eötvös maga Rimély bencés apátnak azt mondta, hogy mint a legrégibb szerzetesrendet, őket feltétlenül meg fogják tartani. Iskoláik nekik sem lehetnek; helyes volna, ha átalakulnának tudományos társasággá s a szerzet régi oklevelek felkutatásával meg magyar történelmi tanulmányokkal foglalkoznék. Ugyanakkor a miniszter azt is közölte Rimélyivel, hogy a többi rendeket, a cisztercieket, a premonstreieket és másokra bizony keresztet vet.

67 után a kormányt kezében tartó liberalizmus már más arculatot mutat. A tűz lelohadt, a lelkesedés józan lett, a vezetői csak azt ígérik, hogy szabad mozgást, gazdasági fejlődést és a művelődés nagy fejlesztését hozzák a nemzetnek. De ezek a szép szavak is inkább díszes körítés, mint valóság. Az élet nagyon nehéz feladatokat ró a vezetőkre. 48 óta rendezettebb lett a magyar élet, az új hivatalok alkalmat adnak tekintélyes állások elfoglalására. A gazdasági fejlődés révén váratlanul olyan pénzhez juthatnak vidéki emberek, amiről még nem álmodtak. A liberálizmus nem vallás többé, s csak a legjobbaknál őszinte meggyőződés még, a hangos hirdetőknél pusztán szó, hogy az akkori szólás szerint a husos fazekak közelébe jussanak. A régi nemzedék tört szívvel játja, mivé lettek eszményei. Eötvös József azt ajánlja fiának, hogy szentelje életét a tudománynak s ez esetben nem fog csalódní, mint atyja a politikában. Különben az elnyomás ideje alatt Eötvös már abban kereste a monarchia kérdésének megoldását, hogy szabadelvű kormányzat mellett lehetővé kell tenni a katolikus Egyház erősebb fejlődését. A fenyegető orosz hatalom ellenében a katolikus hívek egységében látta a védelmet. A megváltozott közszellem felkeltette a fiatalabb írók figyelmét. Regények jelennek meg, hősük kiábrándult lélek az élvezetvágy uralodik rajta, törtetve dobja be magát a politikába és házasesetében is csak egyéni előnyököt keres. Az idősebb írók és bírálók meglepetve tekintenek az új jelenségre.

Gyulai Pál foglalkozik egy ilyen könyvvel. Kétkedően ismerteti az író felfogását a kezdődő új világról. Az önmérséklet kezd kimenni a divatból, — így vélekedik Gyulai szerint az író, — a lemondást nem ismerik, az isteni Gondviselésbe vetett bizalom sem hatja át többé a lelkeket, a gazdaságot és élvezetet tartják a legtöbben az igaz értéknek. De nem fog-e még súlyosbodni a baj, — kérdi Gyulai, — ha elfogadjuk azt az orvosságot, amelyet a szerző ajánl s ami nem más, mint az „egészséges materializmus”?

A régi panasz c. költeményében olvashatjuk: — Mennyi seprő a pezsgésben, — S mily kevés bor! . . . Volt elég, — Kit nagy honszerelem vonzott — Megragadni minden koncot, — Nehogy más elkapja még. Később a vers utolsó szakában ezeket mondja: — Vagy nekünk már így is, úgy is — Minden módon veszni kell? — Egy világ, hogy ránk omoljon? — Kül-erőszak elsodorjon? . . . vagy itt-benn rohadni el?

A szabadság eredményei megmutatkoztak. Vasutak épültek, a viszonylagos béke idején a kereskedelem más országok felé is fellendült, könnyebben és olcsóbban lehetett vásárolni. Ezek az új fejlemények kétségkívül jótékonyan hatottak a társadalom életére, az ügyesebbek számára kedvezőbb életlehetőségeket teremtettek. Ugyanakkor azonban súlyos hibák, elkésérítő következmények is mutatkoztak. A fűrgék, a gátlástalanok, az összekötéssel bírók megszerzték, amit a gazdaságában fejlődő ország nyújtani tudott. Az egyszerűek, az ügyetlenek és felkészületlenek sorsával senki sem törődött. A féknélküli törtetés még világosabbá, még botrányosabbá tette, hogy a társadalom gazdagokra és gazdagodókra, szegényekre és elszegényedőkre oszlik. A papság egyetemének nagy mulasztása volt, hogy a hibákat és veszélyeket nem látta előre. Hitt abban, hogy a jólét egyre tovább terjed. Elfogadta, akik ma szegények, az új rendszerben holnap már gazdagok lesznek. S még súlyosabb hiba volt, hogy soraikban is, aki tehette, ment a gazdagok mellé és igyekezett maga is gazdag lenni. Legsúlyosabbá pedig ott vált az eset, ahol a pap nemcsak azért, hogy a művelődésben lépést tartson a finomabb elemekkel, hanem magáévá téve az egész akkori gondolkodásmódot, elhelyezkedett a vezető rétegben. Elfeledte, hogy mily vagyon birtokában „és a tehetősebbekkel barátkozva” neki papnak kell maradnia és mindenki érdekét védenie. Ezért mi lett mindennek a következménye? A jólét szeretete törtetővé tett sok papot, megölte az önmegtágadás szellemét. A legjobb hiszemben nem azt keresték, hol kellene apostoli fontos, építőmunkát végezni, hanem melyik plebánia nyújt nagyobb jövedelmet. A lelkeség és az apostoli szellem bizony erejét veszítette. De nem mindenkinél és nem mindvégig. Az egyháziak ez időben is sokat jótékonykodtak; voltak, akik őrködtek a papi eszmény tisztasága felett. Harminc évvel ezelőtt úgy beszélt nekem valaki, hogy a múlt század végén a győri egyházmegye papjait tartották országsszerte példásaknak, s az érdemet ezért Hahnenkampfvé nevű szemináriumi lelkigazgatónak tulajdonították, aki huszöt éveken át mintaserümen nevelte a rábizott fiatalokat. Osszegezve most a magyar liberalizmusról elmondhatjuk ítéletünket. Az első időszakban tele lelkesedéssel az Egyházat gyengeségei miatt halálra ítélte, a második szakaszában nem bántotta őt, de akaratlanul is elorvasztotta a keresztény lelkületet. (Folytatjuk)

LLEKIPÁSZTORI TAPASZTALATOK BÚCSÚJÁRÓHELYEN

Az osztrák-magyar monarchia legnagyobb búcsújáróhelye Máriacell volt. Az utóbbi években Középeurópa legnagyobb Mária kegyhelyévé fejlődött. 1954-ig, amikor önálló perjelséggé lett, a Szt. Lambrecht-i apátsághoz tartozott, amelynek a szerzetesei látták el a lelkipásztori teendőket 800 éven keresztül. Száz évvel ezelőtt még 120 bencés áldozópap tartozott Máriacellhez. A középkorban és a barokkban Szt. Lambrecht a legnagyobb stájer apátság volt, amelynek plébániái behálózták az egész környéket. Az apátság L betűs címerét nemcsak a máriacelli bazilikában találjuk meg, hanem a vidék számtalan templomában és plébánia épületén is. A kolostor az utóbbi évtizedekben elnéptelenedett. A monarchia idejében mindenféle nemzetiségű rendtag élt a kolostorban, aki el tudta látni a különféle nemzetiségű búcsúsokat. Természetesen mindig akadtak magyarul beszélő rendtagok is a nyugati szélekről. Szt. Lambrecht jelenlegi plebánosa soproni származású és beszél magyarul. Az elmúlt években azonban, P. Béda kiválása után, Máriacellben nem volt magyar nyelvű gyóntató. A háború után természetesen nem jöhettek hazulról zarándokok, de nagyon sok emigráns maradt Ausztriában. Ezek közül már sokan megfordultak a búcsújáróhely templomában és igényelték a magyar lelkipásztort.

Az idei nyáron végre megoldódott ez a kérdés is az év nagy részére: májustól október közepéig. Máriacellben u. is ebben az időben fordulnak meg sokan. Télen ismét meglevenedik az élet, de akkor jobbra sielők mennek oda, akiknek nem zarándoklási igényeik vannak. A múlt nyáron jöttek először hazulról is, nem véletlenül az eucharisztikus kongresszus 25. évfordulóján a külföldre való utazások megkönnyítésének a következtében. Még nem felejtették el a régi szép szokást.

A magas hegyektől koszorúzott festői környezetben és a nyári nagy forgalomban a sokezres zarándoklatok közepette nem Isten háta mögötti hely Máriacell, hanem étellel teli, és a lelkipásztorkodó papnak sok hasznos gondolatot és tapasztalatot nyújt.

Nem véletlen, hogy a *legnagyobb zarándok csoportok* ma is a régi monarchia, még pontosabban Nagymagyarország volt területének a népeiből kerülnek ki. A Stuttgart környékére kitelepített *dunai svábok* évek óta minden tavasszal és ősszel 500-500-as csoporttal keresik fel a búcsújáróhelyet. Négy-öt napot töltenek ott, közben kirándulnak a fővárosba és a vidék nevezetesebb helyeire. De a lényeg a búcsújárás! Imádkoznak, szentségekhez járulnak, ájtatosságokat végeznek, és lelkileg felüdülve mennek haza. Hozzák a régi zászlóikat, magyar szentek képeivel is, és példás rendezésben tartják esti gyertyás körmeneteiket .

A másik legnagyobb csoport a *burgenlandi horvátoké*. Az elmúlt nyár legnagyobb gyertyás körmenete az övéké volt. Papjaikkal, sajátos énekekkel megszállták a templomot és környékét és egész eredeti hangulatot teremtettek. Míg a svábok már érezhetően átvették a környező németek liturgikus szokásait, a nemzeti nyelv használatát, a horvátok jobban ragaszkodnak régi szokásaikhoz, otthonosan megszállják a templomot, leülnek az oltárok dobogóira és minden liturgikus sémától mentesen reggeltől estig énekelnek. Nemzeti nyelvük és egyéniségük az énekekben fejeződik ki. Kiéneklük magukat hosszú időre. Meglepően sok férfi vonult fel zarándoklatukon. Ez annál feltűnőbb, mert a többi zarándoklatnak meglehetősen női jellege volt. A legkevésbé sikerült a bécsi férfiak-egykor P. Ábeltől nagyszerűen szervezett zarándoklata.

A monarchia harmadik legnagyobb népcsoportját a *magyarok* alkották Máriacellben. Természetesen az első világháború óta már nem. De elgondolkoztató, hogy a régi szép hagyományoknak nem akadtak felelevenítői. Mint a németeknél és a horvátoknál. nálunk is kialakulhatott volna egy hasonló szokás, évenkénti zarándoklatok megrendezése, amikor a magyarok nemcsak kirándulást csinálnak, hanem elsősorban megbeszélik lelki problémáikat és lelkigyakorlat-szerűen vagy legalábbis lelkinapszerűen a lelkiélet elmélyítésére használják fel az ott eltöltött napokat. Az amstetteniek zarándoklata például lelkinapszerűen volt rendezve. A szónokoknak az üdvözlőbeszédben, az istentiszteleti-és búcsúztató beszédben előre megállapított témákat kellett tárgyalniuk és nem volt szabad a szokásos lelkesítő közhelyeket puffogatniuk. Ez akadályozta meg azt is, hogy a szónokok nem beszéltek el egymás elől a mondanivalójukat, nem estek felesleges ismétlésekbe, ami a hallgatóságot untatja. Szűz Máriáról sosem lehet eleget mondani, de tervszerűen kell felépíteni a zarándoklatok lelki táplálékát.

A magyaroknál nemcsak a hagyományok elhanyagolását vehetjük észre, — bár a hazúlról jövők ezt szerencsésen felelevenítik-hanem a központi rendezés hiányát is. Ez főleg akkor szembetűnő, ha az ember összehasonlításokat tesz a többi csoportokkal. Senki sem várhatja egyetlen megyéspüspöktől sem, hogy helyettünk végezze el a szervezés és rendezés nehéz és sokszor hálátlan munkáját. De figyelmen kívül hagyva a körmenet utáni előadás és szállásrendelés körüli hiányosságokat, hiányzott az egész Aursztriára kiterjedő szervezetség. Három szervezett csoport, illetve 3 táj magyarsága jelent meg: a déli részéke, Linz és környéke meg Bécs. A többi helyekről, ahol pedig nagyobb csoportokban énekel magyarok, még mutatóba sem küldtek az ausztriai magyarok zarándoklatára képviselőket. A hiveknek egyszerűen tudomásuk sem volt róla, hogy ilyen lesz. A lelkipásztor el-

foglaltsága nem indokolja ezt a magatartást, amikor nemzeti jellegű megmozdulásról van szó.

Az egész megmozdulásnak zarándoklat-jellegűnek kell lennie és nem nemzeti táncbemutatónak. Az imádság, szentségekhez járulás és engesztelés, a lelki megújulás a lényeg. Utána jöhet egyéb szép és talán idegeneket lelkesítő és szórakoztató bemutató. Az esti gyertyáskörmenet hangulatát nem szabad semmiféle programmal elrontani. Ez a napnak a lezárása és ad utána elég elgondolkoztató anyagot. A mostani évre tervezett nagyszabású nemzeti zarándoklatnak központi szervezettséggel kell rendelkeznie, és alaposan kidolgozott lelki programmal kell gazdagítani a jelenlevőket. Ha távolabbi országokból is érkeznek zarándokcsoportok, akkor már megfelelő bőséges, de nem túlterhelt lelki programot kell nyújtanunk. Mint minden búcsújáráshelynek, Máriacellnek is megvan a maga helyi hatóereje. Ezt a lelkipásztoroknak ki kell használniuk. Olyan emberek, akiknek eszük ágában sem volt gyónniuk, a kegyoltár varázslatos bűvöletében, vagy mondjuk pontosabban, a kegyelmi hatások bőségesebb áradásában, a Szűzanya csodatevő erejének következtében, szükségét érzik a talán hosszú idő óta elmaradt lelki újjászülésnek, kegyelemből, szentségekből.

Hogy ez mennyire szükséges, azt minden emigrációban élő magyar lelkipásztor érzi. Amint a falujából kiszakadt ember a nagyváros vallástalan vagy közömbösítő légkörének a hatása alá kerül és elhanyagolja vallási gyakorlatait, még inkább bekövetkezik ez a hazájától, sokszor családjától is elszakadt emigráns életében. Ha a kezdeti nyelvi nehézségek meg is szűnnek, vallási gyakorlataiban mindenki ragaszkodik ahhoz, amit megszokott. Vonatkozik ez különösen a szentgyónásra. Ha nem tudják anyanyelvükön végezni, nagyon könnyen elhanyagolják. Ezért lelkipásztori kötelességünk gondoskodni, hogy honfitársaink minden évben anyanyelvükön végezhesék szentgyónásukat. Előfordul, hogy valaki éveken keresztül hiányosan végzi a szentgyónását, amelyet nem akar elmulasztani, mert nem tudja magát szakkifejezések hiányában egy bizonyos kérdésben megfelelően kifejezni. Nemzetközi búcsújáráshelyen tapasztalja az ember, milyen bábeli nyelvzavar van a gyónás körül. Egy gyónáson belül sokszor háromszor is cserélődik a nyelv: az imádságát mindenki úgy szereti mondani, ahogyan gyermekkorában megtanulta és ha meg is tanulta tartózkodási helyének a nyelvét, csak a leggyakrabban használt nyelven fejezi ki magát. Az idén jöttek talán először a volt Nagymagyarország majdnem minden részéből gyónók Máriacellbe. Szlovákiából, Bácskából, Jugoszlávia egyéb, azelőtt magyar uralom alatti részéből és Burgenlandból. Sokan még ma is boldogan végezték el magyarul a talán sokáig elmulasztott

szentgyónásukat. Elemi kötelességünk tehát Máriacell magyar gyóntatóval való ellátásáról gondoskodnunk.

Ugyanez vonatkozik Bécsre. A bécsi Kirchenblatt szerint 33 templomban van magyar gyóntató. Tavaly állítólag tizenötezer magyar fordult meg Bécsben. Honnan tudja a hazúlról jövő magyar vagy akár a bécsi is mikor és hol érhetőek el ezek a magyar gyóntatók. A Stephansdomban van rendszeres magyar gyóntatás, de talán némi kis zavarokkal. Okvetlenül gondoskodni kellene arról, hogy a Bécsbe érkező magyarokat figyelmeztessük a lehetőségekre. Hiszen tudjuk, hogy otthon milyen leküzdhetetlen nehézségekbe kerül a legelemibb vallási kötelezettségek teljesítése. A Stephansdomban lehetne egy hirdetésen jelezni a 33 templomot, ahol magyarul lehet gyónni és az illető templomokban az időpontot, amikor a magyar gyóntató megtalálható. Sok súlyos lelki probléma megoldásán tudunk segíteni és sokszor olyanokat vezetni a megbékélés útjára, akiknek talán eszük ágában sem volt felkeresni a gyóntatószéket.

A hiveinkkel való foglalkozásban egyik legfontosabb kérdés: *imakönyvvel*, Szentírással és *Misekönyvvel* való ellátásuk. Minden katolikus családban meg kell lennie ennek a három könyvnek. Ne szégyenítsenek meg még most is a protestánsok bennünket a Szentírás megbecsülésében. Az YMCA szállodáiban Amerikában minden szobában ott van a Szentírás. Ott van-e nálunk az apácáktól vezetett hotelekben? Ha el is maradoznak az istentiszteletről a hiveink, ezek a könyvek figyelmeztetik őket mulasztásukra Istennel szemben. Ez vonatkozik itteni hiveinkre, de még fokozottabban a hazaiakra, akiknek sokszor lehetetlen templomba menniük. Vannak családok, hála Istennek, ahol vasárnap, mivel nem mehetnek templomba, a rádió mellett ülnek és misszáléból követik az adást. Az emigrációban kitűnően gondoskodtak a legfontosabb könyvek kiadásáról: Békés-Dallos: Szentírása, Jávor: Vasárnapi misekönyve és a Hozsanna a legjobban használhatók. Hazulról írja valaki, hogy kis unokája könnyen viheti a zsebében a kis könyveket, feltűnés nélkül! A Misszálé elfogyott, a Hozsanna is a végét járja. Ez utóbbit otthon is kiadták, de nagyon drága (65 frt.). Talán azért is, hogy nehezebb legyen megvenni. Olyan kevés példányszámban is adják ki, hogy nem tudnak könnyen hozzájutni. Tehát elsődleges kötelességünk, hogy gondoskodjunk továbbra is az új kiadásokról. El kell látnunk kinnélő hiveinket mindenütt, nem ötletszerűen és esetlegesen, és annyit küldenünk haza, amennyit csak tudunk. Szentírással, Misszáléval vagy imakönyvvel biztosíthatjuk egy fiatalembernek vagy leánynak a kapcsolatot Istennel. Véletlenül megajándékozott fiataloknak a hálás lapja bizonyítja, hogy jó helyre jutott a Szentírás. Odahaza valamennyire enyhült a nyomás és szegénység. Annál nagyobb a lelki éhség. Ezt tervszerűen és minden rendelkezésünkre álló eszközzel

enyhíteni elsőrendű katolikus kötelességünk. Nemcsak levetett ruhákkal, hanem vallásostárgyú könyvekkel is gondoskodnunk kell az otthonéló szeretteinkről.

Ugyanez vonatkozik az *otthonéló papokra*. Az ő igényeiket nem elégíti ki az Uj Ember és a Vigilia. Két évtizede nincs papi közlöny, teológiai folyóirat. Évenként 4—5 vallásos jellegű könyv jelenik meg. A hittudományi akadémia tanárainak drága és kimondottan szak-könyvei nem elégítik ki a lelkeszkedő papság szükségleteit. A legújabb kérdésekkel foglalkozó folyóiratok és könyvek csak a legritkább esetben jutnak el hozzájuk és az idegen nyelvek egyre fogyatékosabbá váló tudása is megnehezíti a színvonalon való maradásukat. Az atomkor emberének nyelvén megírt prédikációsgyűjtemények, a modern hitoktatás és lelkipásztorkodás égető kérdései távol maradnak tőlük. Nem szabad csodálkoznunk azon, ha maga a pap is elveszíti tájékozódóképességét és bizonytalanná válik. Amikor két évtizeden keresztül állandóan a materialista világnézet harsonázza a fülébe nagy előrehaladásukat, a Szovjetunió világúrhajzó nagy sikereit és állandóan azt duruzsolják a fülébe, hogy az Egyház elmaradt: ellenszer hiányában valami az ő lelkükbe is lerakódik ebből és elveszítik a szükséges fölényüket. Persze nagyon nehéz eltalálni, kinek mire van szüksége, néha kritikusak és válogatósak a küldött könyvekkel szemben. De az igény és szükségszerűség fennmarad. Felmerült a gondolat, hogy egy teológiai, szigorúan tudományos jellegű negyedéves folyóiratot kellene lefordítani és hazaküldeni a papoknak. Hogy sikerül-e, nagy kérdés. De nagyon okos, és megfontolandó gondolat. A fiatal papoknak ma több idejük van, éppen akadályoztatásuk miatt, mint régebben, a hitoktatások miatt nagyon igénybevetteknek.

A papokhoz eljuttatott könyveket hivatkozott részére is hasznosítani tudnák, bár aszketikus munkák kiadásáról alig lehet szó. De talán vallásos színezetű, vagy legalábbis katolikus jellegű szépirodalmi munkák megjelentetésére adódik alkalom. Számítani kell arra is, hogy a már nem vallásos beállítottságú ifjúság és közönség részére más feltalálásban kell a dolgokat közvetíteni. Egy jól megírt, magas színvonalú regény többet használ, mint egy érdeklődést felkelteni nem tudó aszketikus munka.

Bármennyire nehezebbre is esik sok papnak, mindegyikünknek bizonyos mértékben újságírónak és terjesztőnek kell lennünk. A zsinatnak a hírközlés eszközeiről szóló decretuma világosan körvonalazza ezen a téren teendőinket.

S.L.

AZ EGYHÁZ JAPÁNBAN

Japán nem könnyű missziós terület. A sok munka és áldozat mellett a megtérések száma lassan növekszik. 1962-ben, amikor az összlakosság 95 millió, a katolikusok száma — nem egészen 300.000 Kb ennyi volt a XVII. században is, de akkor csak 25 millió ember lakta Japánt és akkor a megtérések száma rohamosan növekedett. Csak-hogy a XIX. század közepéig tartó egyházüldözés vihara letarolta a szép vetést.

A papság száma, ha csak a hívek arányát vesszük tekintetbe, nagy, és kielégítő a papi és szerzetesi hivatások száma is. 1962-ben 1714 pap működött az országban, köztük 477 japán. Összes püspökeik japánok, élükön áll a tokiói bíboros-érsek. A hírhirdetők közt néhány honfitársunk is dolgozik. A teológián 234 japán készül világi, 178 szerzetespapnak. A kisszemináriumokban 490-en végzik tanulmányukat. A segítőtestvérek száma a szerzetes rendekben már fölülmulta a külföldiek számát: 239 + 213.

Föltűnően szépen vannak a japán szerzetesnők képviselve: 3633 nővérük, 1674 jelöltjük és ujoncnőjük van. Rajtuk kívül dolgozik még Japánban 1069 külföldi nővér. A bennszülöttek már „külföldi missziót” is vállalhatnak. Kölnben szép számmal működnek japán betegápoló nővérek.

A katolikus iskolaügy igen szépen áll. A kat. egyetemek közt a jezsuiták tokiói és a steyli atyák nagoyai egyeteme vezet. A kat. egyetemeket főleg azért értékelik a japánok, mert a tudományos képzés mellett jellemnevelést is adnak. Akik ott szereztek oklevelet, könnyebben jutnak bizalmi állásokba. Mint az értékelés fokmérője, jellegzetes a tény, hogy a tokiói egyetem az utolsó évben a jelentkezőknek csak 10%-át tudta fölvenni. A 7 kat. egyetemet egyébként 5128 férfi-és 4102 női hallgató látogatta.

Van a japán egyháznak 707 vasárnapi iskolája 37.134 látogatóval. Ezek az iskolák főleg a vallásoktatást és annak elmélyítését szolgálják. A 26 szakiskola különböző célt szolgál; legtöbbször a háztartási iskolát látogatják. Több mint 17 ezer iskolás látogatja az 55 kat. elemi iskolát, van 529 kat. óvoda is mintegy 74 ezer gyermekkel. Az óvodák révén könnyen juthat az Egyház érintkezésbe a szülőkkel. Középiskola van összesen 182, kereken 23 ezer fiú- és 56 ezer leánytanulóval.

Nagyot alkotott az Egyház a szeretetművek terén is. Fönntart 32 kórházat 3539 ágygal, 27 rendelőt, az utolsó évben 550.614 kezeléssel; 17 agok-menhelyét 840 lakóval, 61 árvaházat 4859 árvával.

Az Egyház Japánban 30 heti és havi folyóirattal is apostolkodik. 1962-ben a rádió 452, a televízió pedig 17 óra katol. műsort sugárzott. A Legio Mariae 321 praesidiumban dolgozik, a katol. munkásifjúság 118 csoportban. A 26 tanulóotthon és a 16 szociális központ is sok jót művel.

Ezek a szemelvény-adatok is fogalmat nyújtanak az Egyház hatalmas missziós tevékenységéről. A mi kötelességünk imánkkal, áldozatainkkal támogatni a „Irontharcosokat”.
B. M.

A Jochi Daigaku

„A Bölcsesség Főiskolája”, vagyis a tokiói kat. egyetem 1963. nov. 1-én ünnepelte fönállásának félszázados jubileumát. Az ünnepen részt vettek a japán kormány, más egyetemek és intézmények kiküldöttei és a német követ. Valamennyi főszóaló kifejezte nagy-rabecsülését, sőt csodálatát az egyetem eddigi teljesítményei iránt.

Az egyetemnek, alapításától kezdve hosszú éveken keresztül, igen nagy nehézségekkel kellett megküzdenie, míg végre, a sok áldozat gyümölcseként, elérkezett a békés fejlődés korszaka. X. szt. Pius 1906-ban a Jézus Társaságát bizta meg egy japán főiskola alapításával. Két évvel később megérkezett a három első atya Jokohamába: egy francia, egy amerikai és egy német. 912-ben sikerült telket vásárolni; egy év múlva — 14 hallgatóval — megkezdődött a munka. Más 65 hallgató esti tanfolyamokra járt. A főiskola ekkor még csak az „Akadémia” szerény nevet viselte.

Hamarosan kitört az első világháború; 1923-ban a földrengés rombadöntötte a főiskola épületeit. A főépületet sikerült mindjárt fölépíteni, mire az akadémiából egyetem lett. Most azonban az új politikai irány okozott nehézséget; nagy bátorság kellett ahhoz, hogy valaki beiratkozzék az egyetemre. Volt idő, a mikor úgy látszott, hogy mindennek vége. Az utolsó tanulót is behitták hadi szolgálatra. Aztán egy bombatámadás az épület jó részét elpusztította. Ám a jezsuita generális nagyvonalú támogatása újból életre keltette az egyetemet; 1958-ban már öt volt a fakultások száma, a tanároké 194, köztük 45 jezsuita. A hallgatók száma elérte a háromezretet.

Azóta is tovább fejlődik az egyetem; létrejött a technikai szak, és kiváló szak tudósok vezetése alatt új, modernül felszerelt épületben kezdte meg a működését. Az egyetemi törzskönyvtár 27 ezer kötettel rendelkezik. A könyvek egynegyede japán nyelvű.

Az egyetem eddig is sok nyomtatott művet adott ki. Szelleme jó; a hallgatók szociális gondozása is megvan. Jelenleg mintegy 5000 hallgató látogatja; tanárai száma közel 300.

(Der christl. Sonntag, 1963. dec. 15. alapján)

KELETRŐL FÚJ A SZÉL

1. Van Hiroshimával átellenben, túl a hegyeken, nem messze a Japán Tengertől egy festői kis város: MACUE. „Macu” a japán fenyő neve. Zeneje van ennek a szónak a japán füleken. Kétezer év történelme és érzelme muzsikál ebben az egyetlen szóban.

A japán nép lelke a természetbe van foglalva. A természet a japán szív rámája. És ez a szép keret jóhangzású szavakkal van kiszínezve. Minden ilyen szó egy-egy emlék. Minden emlék ugyanannyi álom... A politika, a technika, a tudomány hangos berkei csak az álmából fölvert boldog ember szürke — bár érdekes — hétköznapijai. Aki alig várja az estét, a mikor hazamehet, hogy tovább álmodja az életét...

A „macu” is ebbe a világba tartozik. Fenyő, japán fenyő. A klasszikus egyensúly szabályainak a meghazudtolója. Mégis szép. Minél többet nézem, annál jobban kedvelem... Vagy vegyük a „take”-t (bambusz). A szélringatta bambuszok is úgy hozzátartoznak a japán házakhoz, mint pl. az eperfa az alföldi tanyákhoz... A cseresznyevirágzás meg olyan, mint az óra ütése: ébresztgeti, édesgeti az óceán ölében álmodozó Kelet fiait. S ha kell, el is altatja halk szíromhullásával...

Japán Ázsia legmodernebb országa; az iskolák, egyetemek szigete; a politikusok, vállalkozók, tudósok, technikusok népe. S ami a legfurcsább: ez a nép versben, a természet ritmikus változásában tudja magát igazán megélni és kifejezni. Még most is, a huszadik században. Itt nem emberekről nevezik el a városokat, iskolákat, intézményeket. Szelektől, vizektől, virágoktól, a négy égtájtól kölcsönözik az új neveket. Csak a katolikus Egyház intézményei viselik még mindig (szerencsére van kivétel is) nagy emberek, szentek nehéz-kiejtésű nevét... Bizony nem egyszer úgy hat ez itt Japánban, mint egy kínai pagoda a hortobágyi gémeskút szomszédságában...

„MACUE”: maga a név is olyan, mint egy akvarel. Tó fenyvesekkel. A városnak szép modern katolikus temploma van. Az idén készült el. A közelből a macuei régi várkastély ódongerendái integetnek. Messziről nézve fehérre meszelt délibábos földvárhoz hasonlít. A várarok lomha, szennyes vízében két-három fehér hattyú lustálkodik megvető közömbösséggel.

Macue népei büszkék a városukra. „Nyugat-Japán Velencéje! — mondják öntudatosan a vendégeknek. Csupa-híd, csupa-víz város. Vagy mondjuk így: piszkos vízben színes város, cifra kirakatokkal, milli reklámmal.

A japán folyók — legalábbis a tengermelletti városokban — ennek a szép szigetországnak a hulladékát szállítják türelmes megadással a tengerbe. Sodruk alig van, folyásuk gyenge s mégis vinniük kell az egész város szemetjét, piszkát. Szegény tenger! Évezredek megszámlálhatatlan nemzedékeinek a szemetesládája. Mégse piszkos. Egész Japán oda szórja, ami nem kell neki. A költők meg onnan lopják vissza az ihlet, az inspiráció drágagyöngyeit...

Macue kis folyói is a szemeteskosci szerepét töltik be. Milyen paradoxon! Vagy csak jelkép? Nincs szépség piszok nélkül. A gyöngyvirág gyökere is kukacos, sáros földből táplálkozik. A lótusz még kirívóbb példa. Szűz-fehér liliomként felekedik nagy szirmos virágjai a bomlás mélyeségei felett. A lótusz, a kelet dédelgetett, szent virága, trágyalészerű vizekben nyílik legszebben. Talán ez Japán igazi arca. A japán hegyek, maga a táj nem

kivételes szépség. De sok az elszórt, az elrejtett szépség; fákbán, tengerben, lenn a völgyekben. A keret nem egyszer kiábrándító. Am az összevisszaság, a zűrzavar kellős közepén, a természet omladékain száz színben pompázik a valódi szépség áradata.

Macue a víz városa. Egy tó mellett épült. A tó messziről szép. Hegyek koszorúzzák. Vize azonban piszkos és sekély.

Lehet, hogy mély teológiai igazság rejlik a japán paradoxon mögött. A romlás vizei, a bűn vizei felett Isten Lelke lebeg láthatatlan jelenvalóságával. Itt is, ott is ártatlan, tiszta szigetek emelkednek ki a káosz tömkelegéből: az erény, a hit, a béke, az igazság, a szűzi szeretet igazi földi paradicsomai...

A kicsi **japán Egyház** is ilyen parányi sziget. A Krisztus jóillatú lótusza az anyagelvűség, pironkodnivaló élvhajzás és pogány kétségbeesés zavaros, mérges leheletű vizei felett...

2. A **japán városok** mindig fel vannak cicomázva. De ruházuk nem selyem, sem nem vászon. Csak plakát-ruha, kiáltó cégérek könnyelmű ruhája. Ha meg rájuk borul az alkonyat sötét palástja, ezernyi ezer reklámszem villog, hunyorog, sziporkál, hol kihívóan, hol biztató csalogatással, hol kisértő bizonytalansággal.

Igy van ez Macuéban is. Vásári hangulat lengi át a kanyargós utcákat. Egészen elveszítettnek érzi magát az utas a sok plakát meg virító reklám rengetegében. Főleg a külföldi. Az autóbuzsmegállóknál, ha van is jel, felírás, sokszor nem lehet kivenni a különböző nagyságú és színű felírások őserdejében. Nem is szólva az utcanevekről. Nyolcvétes üttlétem ellenére nem érzem magam biztonságban az utcán. Nem csoda hiszen sokszor, maguk a soffírok sem tudják a járást.

Ahová sem plakát, sem reklám nem jutott, szabadon száll az utca pora. Ilyenkor a házak dísztelen, izléstelen falai jözanítják ki az ámuló városnézőket. A japán város olyan, mint egy hangos cigánylakodalom. A szívárvány minden színében tündökölnek a cifraszoknyás asszonyok; a lányok ruháját meg mintha az Egyesült Nemzetek lobogóiból varrták volna össze sebtében segítő kezek. Így megy a tarka, színes nászmenet, zengő muzsikával, dévaj kurjongatással. Kétoldalt meg meztelen cigánypurdék nyargalnak boldog rivalgással a mennyasszony oldalán, aki fülig felcicomázva, de meztláb lépeget feketealapos, gumicipős völegénye karján...

Ez megint Japán arcát mutatja. Az élet igéi; az igazság és üdvösség hasznos és szükséges hirdetőtáblái egészen összefolynak, egybeolvadnak a megszámlálhatatlan ideológia, divatos izmusok, no meg a legkülönfélébb vallások, zsbíváros összevisszaságába... Talán ezért olyan nehéz a japán misszió...

3. Hiroshimából Diesel-motoros vonat viszi az utast át a hegyeken, Macuébe. Alig 200 km innen, de jó öt óra utazást jelent a hegyek miatt.

Ősz vége van. A letarolt rizsföldek talán a nyárról álmodnak. A rizst már levágták. Most üszkos csutkái pettyezik be a dermedt földeket. Az ősz errefelé nem vonzó. Legalább is a hegyekben nem. Festetlen, tapasztott falú falusi házak, még csunyább fészerek, sérűk, poros utak :a megszokott falusi („inaka“) kép. De azért sok a meglepetés. Hirtelen előbukkanó, elfelejtett völgyi szépség; kristálytisza hegyipatak; biborban égő magános fa a

hegytetőn; százados fenyők árnyékában meglapuló buddhista templomok; majd meg felékesített, kifestett fehérnép színes kimonóban; az elmaradhatatlan villanypóznák, autóbuszok, a kanyargós hegyi utakon puffogó motorkerékpár; amott meg a régi jobbágyokra emlékeztető görnyedt járású paraszt, aki jóvágású, a legújabb divat szerint öltözött „gentleman”-nel beszelget; ime ez a kép tárul elém a vonat ablakából. A villany, a rádió, a televízió, a gépek békés szomszédságban élnek egymás mellett a kelet ősi szokásaival.

De nem a főt említett festői összevisszaság, hanem egy igénytelen külsejű fa kötötte le a figyelmemet. Gyümölcse az almára emlékeztet, de nem az almák családjába tartozik. Almaíz, körteíz, szilvaíz: mind benne van. Mégis azt hinnéd, fűgét eszel. Nincs ilyen harapású gyümölcs kerek Magyarországon. Színe rózsaszín. Ha megérik, vérpiros. Édes, izletes. A szegény ember fája. Minden kertben ott díszleg. Azaz ahogy is díszleg. Igénytelen, szerény külseje van. Lehet, hogy az akác hamar megbarátkozna vele. Mind a kettő a fák proletárjai közé tartozik.

Ősszel érik. November vége, december eleje az ideje. Levele már nincs. Mind lefújta az északi szél. Ága száraz karó. Kiszáradt fának vélnéd, ha nem látnád a gyümölcsét. Roskadásig piroslik a sok édes gyümölcs a meztelen ágakon. Mint egy nagy leveletlen karácsonyfa, amely piros almával van teleaggatva. Futurista festménynek is beillene.

Ez megint a japán lélek egyik beszédes szimbóluma. Gízes-gázos hegyek között, földrengéses, tűzhányóktól fölszagattott, örökké nyugtalan szigetvilágban él a japán nép. Nyáron tájfunok tépdésik ormait, langyos esők paszkolják vastagcserepes házeit, nap emészti. Télen meg felhők ostromolják, behavazzák, ködpárákkal betakarják. De mostoha környezetéhez alkalmazkodva, dísztelen szegénységében is gyümölcsöt érlel: az irodalom, művészet, udvariasság, finomság páratlan ízű gyümölcsseit...

Testvérfája, a magyar akác is ilyen. Fája gyenge, igénye nincs, levele szűkös. Am virágja annál szemgyönyörködtetőbb. Fürtökben hintázik a sok mézédés akácfavirág: az egész környék méhei rájárnak. Aki csak egyszer is látott akácerdőt az alföldi homokban virágbaborulni, egy életén át nem tudja feledni. Mint az asszony mennyasszonyi ruháját...

4. Lassan kapaszkodik a vonat fel a hegyekbe. Csupa hegy, csupa fa, csupa erdő és völgy, amerre a szem ellát. Nem mintha messze látma. Érthetetlen szépségek hiábavalóságának az érzete üli meg az ember kedélyét. A japán „yama” = hegy (cf. Fuji-yama; a szó maga hibás, helyesen: Fuji no yama, vagy: Fuji-szan a neve), nemcsak hegyet jelent. Elhagyatottságot, elszigeteltséget is. Az élettől, a város éltető áramából való leválást, elszakadást... Rendetlen zűrzavar, csupa megkezdett befejezetlenség: ezek a japán hegyek. Szépen gigondolt, de be nem fejezett mondat: alany és állítmány nélkül. Ha meg van, a jelző hiányzik. Félbemaradt, abbahagyott tervek; egy nagyszerűnek ígérkező könyv szétszórt lapjai. Az egyes szavaknak van értelmük: a mondat talány... A japán táj is a részlet, a foszlányok, az egybenemillés, az ellentmondás példája. Mozaikdarabok, egységes kép nélkül. Egyenként festőien szépek, de nehéz összerakni őket.

Nem csoda hát, ha a **keleti logika annyira más**, mint a mi logikánk. A japán természetnél fogva a részek, a töredékek vizsgálója, bámulója, másolója. Minden alkotás egy-egy mozaik-darab. Nehéz lenne megmondani,

hová tartozik. De nem is fontos. Egy magános falevél, egy vízesés, egy elrejtett tengerből, sudár fa, a lombok alatt éneklő kismadár: teljesen kielégíti a kíváncsiságát. A japán érzelem mindenegybes megnyilvánulása egy-egy tökéletes pillanattfelvétel. Se több, se kevesebb. Itt nem szintézisben látják a valóságot. A japán született analitikus. Ezért annyi Japánban a specialista. Ebben mesterek. Ilyen értelemben a természet gyermekei. Jobban mondvá: a japán táj hű képmása...

A japán jól érzi magát a rendetlenség, az összevisszaság között. Csinál magának egy csepp kertet: miniatűr folyóval, hiddal, kis hegyekkel, még kisebb utakkal: a természet miniatűr kiadása egy pár négyzetméteren. És boldog. Ha meg elúnjá magát otthon, kimegy hegyet nézni, teliholdat bámulni, cseresznyevirágot megcsodálni. Hazaérve naplót ír, verset szerkeszt. Arról, amit odakintt érzett, a mikor a hold előbukkant a hegyek mögül és szelid ezüstjével behintette a szunyókáló tenger nesztelen hullámaait.

Házát is ilyen szellemben építi. Kívülről nézve csak szükséglakás. Nem egyszer fészkerhez, ólhoz hasonlít. Bent azonban családias és igazi művészi érzékkel találja szemben magát az ember. Ilyenkor nem zavarja a japánt a környeztet sivar prózaísága: a por, a piszok, a csúnya folyók. Boldog, mert sikerült a valóság egy részét, a szebbik részét, kicsi szobájába berekeszteni. Ő csak ezt látja. Az ellentmondást nem érzi annyira, mint mi, nyugatiak.

Miért is felizgulni? Miért mérgeledni? Nézd a virágokat: az útfélen épűg nyílik, mint a melegágyban. A szegény ember háza tövében nyíló virág vajon kevésbé szép, mint a gazdag ember díszkertjében illeg-billegő büszke virág? A virág nem bánja, hol van: parkban-e vagy a mezőn; szép asszony házában vagy munkásasszony viskójában. A beteg ember ablakában éppűg nyílik, mint a sportoló kertjében. Akárhol van, szépen nyílik. Mert magának nyílik, ha eljön az ideje. Így kívánja a természete. Ezért szép, ezért kedves. Szegénység nem kisebbíti, irigység nem epezti, hiú álmok nem sorvasztják.

Az ember értéke nem attól függ, hogy hol s mit csinál, hanem hogy milyen lélekkel végzi. A szívvel-lélekkel végzett munkának értéke van. A környezet lehet kiábrándító, az emberek hálátlanok, a társadalom unalmas, sőt ellenséges. Mégis örülni tudni, mégis mosolyogni, mégis szeretni, békében élni: ez a keletű bölcs ember ideálja.

A kelet a **meditációban** keresi az ismerethez vezető utat. Magába merülve, becsukott szemmel, vagy egy pontra meredt tekintettel és rendszeren ülve, keresztbetett lábakkal, egymagában gondolkodik (yóga, zen, buddhizmus). Nem annyira érvek, mint inkább a lélek, az érzelmek visszhangja az irányadó. Érthető hát, hogy szemináriumaink japán növendékeinek nem kis nehézséggel kell megküzdenuik, a mikor Aristoteles vagy sz. Tamás kategóriáival és szintézisével találják szemben magukat. A japánok sem nem látják, sem nem érzik a szintézis szükségességét és fontosságát. Legalább is a szellem világában nem.

5. **Talán mi magyarok is másként nézzük a valóságot.** A pusztában nevelkedett magyar a végtelen vándora. Édesapám jut eszembe, aki nem győzte magát tele inni a Kárpátok ígészetével, a mikor elmentünk egyszer Kettesben Kárpátaljára. Ő már ismerte a hegyeket. Három hónapig volt Brassóban, az Olt mellett, még az első háború alatt. S mégis a síkság vonzotta: a rónán hullámzó búzatáblák ,ahol nem zavarják hegyek a szabad tekintet

játékos csavargását. Kárpátaljáról hazajövet, valahol Nyíregyháza közelében szakadt ki belőle a csendes vallomás: „Ugye, az Alföld mégis csak különb?”

Nem tudom, mit kezdett volna Aristoteles a kalocsai határban okos kategóriáival. A hódmezővásárhelyi nagy homok se igen engedné magát egykönnyen berekeszteni Kant rendszerébe. A magyar embernek horizontot kell. Ameddig a szem ellát. A nagy kerek világ a mi világunk. Talán ezért olyan kevés az igazi specialista, a nyugati mértékeknek megfelelő tudós és filozófus. A mi filozófiánk a tér, a szabad mozgás, a kevés valóság filozófiája. No meg a képzelet csapongása. A sokaság zavar. Idegesít. Lehangol. Vagy csak lázít. Ha meg kényszerítenek rá, önmagunkkal, meghasonlunk. Eddig még nem igen volt sok sikerünk a görög-római gondolkodással... Vagy ki tudja?!

Vizér vagyunk mi a történelem szikes homokján. Homokból tör elő, nagy, szent remények éltetik, hajtják, mégis homokban leli a sirját... Vagy mint a fűszál. Míg tavasz van, zölden virít. De lassan elperzseli a nyár heve. S ami talán meg is marad belőle, lelelegi a szamár. Szél cibálja, láb tapodja: ember lába, állatok lába... Ez a magyar sors.

Pipacs vagyunk, ritka szép virág vagyunk. Ha ugyan virág a nevünk. Bokrétába nem kötnek, koszorúba se kellünk. Virág, mégse virág. Haszontalan, mert gyümölcstelen. Nem kultúrvirág...

Búzavirág a nevünk. Csodálkozva rikkantanak, ha ránk akadnak. Egész Európában nincsen párja a búzavirágnak. Mégse divat. Nem kívánatos a búzaföldön. Pedig csak együtt szép a kettő...

Búzavirág az árva magyar a népek vetésében. Megbámulnak, megcsodálnak. Még jó, ha idő előtt ki nem tépnek...

A japán erre nagy bölcsen így felelne: a pipacs azért szép, mert pipacs. A búzavirág is csak akkor tetszik, ha csak búzavirág. A pipacs nem kertben nyílik. Kint a helye. A vadonban, útmentében, árok mellett. A búzavirág se parkba való. S nem búzavirág az, aki magában nyílik. Búzavetésbe teremtette azt az Isten. Jobban teszi hát, ha Teremtőjére hallgat...

6. Lassan elmaradtak a hegyek. A magasabbak tetején már vékony hósipka fehérlett. Nyugatról ránk nevetett az esti nap. Előttünk a Sinzi. Így hívják a nagy tavat. Macue ott van a jobb oldalán.

Egész meglepődtem, hogy kiértünk a hegyek közül. A japán hegyek nyomasztóan hatnak rám. Béklyóban van még a lelkem is, ha rájuk nézek...

Már sötét volt. A hegyek fölött már lengedeztek az első csillagok. Csak a tó fölött imbolyogtak gyanús felhőfoszlányok. Átellenben, a tó másik oldalán, valahol a Japán Tenger felett (innen meglehetősen közel van) sűrű villámok vonaglottak az ég peremén. Akárcsak nyáron. Tompa dörgésük a város utcáin morajlott tovább.

Macue! Macue!

Megérkeztünk...

7. Másnap délelőtt kimentem várost nézni. Szerencsém volt. Új utat avatnak éppen. Ezt csak azután tudtam meg.

A nép csendes türelemmel sorakozott fel az aszfaltút kétoldalán. De hiába vártam, nem történt semmi. Csak a rendőrök forogtak fontoskodva az emberek között.

Egy kis kerülő után megint az említett útra jutottam. Feltűnően tiszta volt. Mintha valaki felseperte volna a tiszteletemre.

Trombitazúgás, dobpergés jelezte, hogy közelednek. Jött már a processzió. Elöl vagy négy fehérruhás pap, nagyorrú fapapucsba. Táltosnak is beillettek volna. Sintoista papok voltak. Süvegben, módosan lépegettek. Ki ágat lóbált, ki virágot szórt ünnepélyes komolysággal... Majd a városatyák következtek. Jórészük kopasz fejjel, talpig feketében. Látszott rajtuk, hogy nem szokták a kórmenetben való járást. Úgyetlen volt még a nézésük is. Egyik-másik sután szedegette a lábát, nehogy lemaradjon az éltől. Utánuk iskolásgyerekek jöttek: fiúk-lányok vegyesen. Ezek már biztosabban masíroztak a menetben. Ők játszottak. Egész zenekar volt: dobokkal, cintányérral, furulyákkal, trombitákkal. Izrael fiai se csinálták volna különben a frigszekrény előtt... Büszkébbek voltak ezek a gyerekekemberek zenetudásukra, mint a komoly nagy urak az új aszfaltútra.

Az egész alig tartott tovább tíz perznél. Felvillanyozva folytattam megkezdett sétámat. Előttem a macuei várkastély integetett. Nem tudtam ellenállni a csábításnak. Langyos, tavaszi szél borzolta a hatalmas fenyőket. Lassan, komótosan mentem az ázott úton fölfelé. A vár kertjében (ma városi park) véletlenül egy **sinto-templomra bukkantam**. Egyszerű kőoszlopok, izléses kőlampionok állnak strázsát a templomhoz vezető kőlépcső mellett. A templom előtt a szokásos négyszögletes tér; közepén kikövezett gyalogút. A templom palaszín, nehézkes tetője lenyűgöző. A tetőn ágyúcsőnek is beillő aranyozott gerendák simulnak párhuzamos rendben a cserepekhez...

A templom belseje erősen emlékeztet a mi erdei kápolnáinkra. Középen olfárszerű emelvény, oldalt egy kerek tükör. Bútor, pad nincs. Csak a bejáratnál látható két egyszerű szék. Két asszonyka ül rajta. Bent meg, az oltár előtt, egy sinto-pap ül japán módra és valami archaikus taktusra, régi papirtekerécsből recitálja az előírt imaszöveget. Háttal ült, így arcát nem láthattam. Fején csákó. Délcég testtartása, tengerzöld ruhája, férfias, mély hangja hamar megnyerik az ember szívét. Kifogástalan, szép ruhája példás ráncokba esett le mellette a templom fapadlójára.

Ejnye, de irigylésreméltó köntöse van! — gondoltam. Tökéletes harmóniában, lelkiismeretes pontossággal olvassa ennek a két néninek az ősi ígéket. Én nem értettem semmit az énekből, mégis éreztem, hogy erő van minden szóban. Így énekelhettek a magyar táltosok is valamikor Bulcsú vezér idejében...

Hej, ha **mi papok** mindig ekkora önfegyelmézzel, ilyen esztétikus finomsággal, kifogástalan dalmatikában tudnánk misézni a hívek előtt! Hányszor hiányzik éppen ez a külső felelősségérzet a liturgiából. A katolikus liturgia fonséges, szentséges titok. Nagy szent tartalommal. Csakhogy sietve, gépiesen, álmosan, idegesen mozognak a papok az oltáron. A dísz, a képek nem egyszer mosolyognivaló giccs, a miseruha mállott, az alba piszkos és félre áll, műgyertyák égnek a tabernákulum körül... A sintó templomban van férfias megjelenés tartalom nélkül, — nálunk meg igen sok esetben mély tartalom szégyenletes megjelenéssel...

Japánban az ősi pogányság békés koegzisztenciában él együtt a buddhizmussal és a technikával. Régi szilaj vadsága is megszeliidült a buddhizmus jótékony hatása alatt. Ma már nem annyira vallás, mint a hazafiság díszes mezbe öltöztetett megnyilvánulása. Az ősi japán lélek égő őrtüze a neon-

fénytől világos éjszakában. Az ősök gyújtotta szent tűz. És ég, hol erősebben, hol meg csak pislákolva a mesterséges fények szemképráztató tűzijátékában...

A japán lélek másik hű tükrözője a „Manyósú”. Ez a szó — tizezer falevlet jelent. Több ezer régi vers gyűjteménye (vfő. 101 Magyar népdal, 1001 éjszaka etc.) Akkor kezdték összegyűjteni, a mikor a magyarok még valahol a Dnyeszter és a Kárpátok között vadászgattak. Ez a gyűjtemény a japán irodalomban is egyedülálló jelenség. A buddhizmus felvétele nemcsak az irodalmat, hanem a gondolkodást is megváltoztatta. A Manyósú még a buddhizmus előtti pogány kor szellemét tükrözi. Evilági beállítottság, gyengéd természetszeretet, kitűnő megfigyelőképesség jellemzi a japán irodalomnak ezt a remekgyöngyét. A számánizmus egyik kései maradványa. Költői köntösben, táltos ajkán... Sok dala a legrégibb (még meglevő) magyar népdalra emlékeztet...

8. **Macue katolikusainak a száma kicsi.** Alig háromszáz. Vasárnap három szentmise is van. Kb. 150-en járnak rendszeresen, vasárnap misére. Sokan távol laknak a templomtól, nem jöhetnek minden vasárnap. Itt a hirosimai egymázmegyében megszokott arányszám ez. Ha a hívek fele eljár a vasárnapi misére, meg lehetünk elégedve.

Macue katolikusainak a száma nem számottevő. Mégis erős egyházközség. Eddig vagy 30 pap, szerzetes, apáca került ki ebből az alig pár száz hívt számláló kis eklezsiából!

Vasárnap este **családlátogatóban** voltam. Az egész család katolikus. Három gyermekük van. A legidősebb — egyetemet végzett lány — az elmúlt tavasszal lépett be az egyik hirosimai apácázárdában. Jól ismertem. Kb. egy évig dolgoztunk együtt a hirosimai egyetemen, a mikor még itt tanult a városban. Az egész család a belépés ellen volt. Hallani se akartak róla. Annak ellenére, hogy jó katolikusok valamennyien. Végül az apa döntötte el a vitát: a lány megy és pontkum. Erre mindenki elhallgatott. De az édesanya nehezen vált el a lányától. Még most is sajog a szíve. Érthető is. Egyetemista fiát a tavaszra várjuk ide hozzánk, a noviciátusba (jezsuita noviciátus, Hiroshima). Egy unokatestvére már Tokyoban tanulja a teológia misztériumait. „Csak még egyszer velünk lehetne húsvétkor”, sóhajtott fel az édesanya megadó megnyugvással. Ám jövőre szó se lehet róla. Mivel husvét korán van, az újoncok a szokottnál is előbb jönnek, hogy itt legyenek a nagyhétre.

Csendesen ittuk az egyszerű japán teát, amit a 80 éves nagyapa szolgált fel fiatal fürgeséggel. Miközben narancsot hámoztunk, előhúzta a fiókból a fényképalbumot és gyermeked örvendezéssel mutogatta az unokáit, különösen a „Takako”-t (így hívják a lányt, aki most kolostorban van).

A legkisebb lánygyerek még itthon van. Alig 16 éves. Még iskolába jár. Most ott ült anyja mellett a gyékényen. Csillogó szemekkel hallgatta a nagyok beszélgetését a szerzetes élet rejteimes titkairól. „Ez se marad sokáig édesanyja mellett” — villant át rajtam hirtelen. (Néhány nap mulva hallottam, hogy már írt nővérének a zándába és kérdezte tőle, mitévő legyen. A főnöknő nevetve beszélt el az esetet, a mikor ott voltam a heti szentírás-órát megtartani. Jaj, ha az anyja ezt meghallaná!)

Nagy áldozat az, a mikor magának Istennek kell áldozunk... Az édesanya hősiiesen viseli az áldozat terhét. „Ha Isten kívánja, mit tehetünk?” — mondta egyszerűen a férje.

9. Tízre járt az óra, mire hazaértem... Macue 100,000 lakósa közül csak pár száz a katolikus. Ők az Isten országának az első építőmunkásai. De nemcsak követ hordanak; ők maguk is kövek, eleven kövek: áldozó, síró, nevető kövek. Akik magukat, legféltebb kincsüket építik bele Isten titokzatos házának a fundamentumába...

Ez már nem a fenyők, pipacsok, búzavirágok világa.

Isten maga jár körül, szíveket, lelkeket érintő halk suhogással.

Itt nem létezik görög és zsidó. Nincs japán, nincs magyar: csak testvér. Testvének vagyunk mindnyájan, közös Atyával, közös Teremtővel...

Mit félték kicsinyhitűek? Miért aggódtok a holnap miatt? Nézzétek a mező virágait, a hegyek fáit: a fenyőket, pipacsokat, búzavirágokat. Ki viselné gondjukat, ha nem Isten? Őneki rájuk is gondja van. Az Ő szent akarata, hogy legyenek... Vagy nézzétek az ég madarait. Vegyetek példát a felhőktől, csillagoktól, napsugártól... Ha ezek vannak, mert Isten akarja, hogy legyenek, mennyivel inkább akar benneteket, embereket. De nemcsak léteket az ő szent akarta. Akar benneteket, mert Ő a Szeretet...

10. Ablakomból jól lehet látni a „Daiszen”-t (nagy hegy). Yonago mellett van, alig 30 km-re innen. A Fuji-hoz hasonlít, a japánok szent hegyéhez. Csak jóval kisebb. Alig 1800 méter magas. De már hó takarja. Fehéren csillog a Japán Tenger fölött... Tiszta magasságok édes ígérete lengi körül a felkelő nap sugaraiban...

Itt Macuéban újra megeredt az eső. Egész nap esett.

Hadd essen. Úgyse esik örökké. A japán fenyő csak nevet rá. Még zöldében, még erősebben feszíti ágait a mogorva szélben. És bús koronája ráhajol a tó haragoszöld hullámainra...
Béky Gellért SJ

Vallás

Könnyebb a tévelygésre okot adni, hogy sem a tévelyedetteket igazságra hozni; mert oly követ vethet egy bolond a kutba, mellyet tiz eszesnek is gond kivonni.

Akik a Krisztus igája járomszögét kitörték, nem szeretik a szoros korlátban való harcolást.

A viszálykodóknak sok róka-lyukjai vannak; egyikből kikerekedvén másikba szaladnak; hol egyet hol mást mondanak azon dologban: sokféle oltalmazgatások pók-hállójával fedezgetik veszett ügyüket... és látván, hogy nem szolgál a csel, térítik a ló száját.

Bajos törődéssel és szüntelen vigyázással jár a lelkipásztorság. Ha a juhok pásztora éjjel, nappal, hévben, hidegben nyughatatlankodik, minnél több vigyázást kíván a lélek gondviselése?

Aki egyben nem hiszi az igazságot, mintha a többit sem hinné; tehát úgy elkárhozik, mintha a többit sem hinné; miképpen az ember úgy meghal, midőn egy halálos sebbel végeztetik élete, mintha ezer sebbel öletnék.
(Pázmány)

MILYEN AZ ÉLET FORMÓZAN

Ma mindenki hozzászól a világ folyásához, ki okosan, ki értelmetlenül, azért olyan zavaros az élet a földön. De eltűntani ettől senkit nem lehet, azért engedjék meg nekem is, hogy röviden beszámoljak a formózái életről.

Néhai jó Mikes Kelemen azt írta hajdan nénjének, hogy immár fölélte azt a kenyeret, amelyet Isten számára Rodostóba kirendelt. Én is elmondhatom Kináról ugyanazt. — „Mars ki Kinából! elég kölest, babot, miegymást ettél már 28 éven keresztül!” Így a kommunista párt három katonája. Mit tehettem mást, mint elfogadtam a parancsot és idejöttem Formózára.

Az élet itt is úgy folyik, mint bárhol a világon, azzal a különbséggel, hogy itt intenzívebb a munka, több a gond. Ez a kis sziget 11 millió embert táplál. Az éghajlata olyan, hogy egész éven át terem valami. Persze azért mindennek megvan a saját vetési ideje, amikor legjobban terem. Kétszer háromszor aratnak rizst. Ez lenne a főtáplálék, — elméletben. Azonban csak a jómóduaknak jut belőle bőségesen. A szegény nép főtápláléka a krumpli, hal, zöldség-félék. Édes krumplit termelnek itt. Halból van mindenféle forma, fajta, mindenféle ízű színű. Friss, állott „túlrejt”, még romlott is, mert ezt is fölhasználják. Ezt éppúgy eladják, mint a jót, mert ez a sertések főtakarmánya.

Sohasem hittem volna, hogy a tenger ilyen fontos szerepet játszon a világ gazdaságban. A kínai-japán háború idején nem értettem meg miért harcolnak a tengerért. Azóta tudom, hogy a tenger rengeteg embert éltet és foglalkoztat. Nem hiába teremtett Isten több tengert, mint szárazföldet. De nem kell ám azt hinni, hogy itt minden halat a tengerből fognak! 8—10 km-re minden gödör, árok halastó. Abban tenyésztik a halakat. Csak beveti a hálót a gazda és van egy kosár hala, amit a piacra vihet. Sokszor el sem kell vinni, mert autó jár körül, összeszedi és elviszi oda, ahol legnagyobb a keletje. Az értékesítés nem nagy gond. Azt már régen megszervezték, még a japánok. Ötven évig birtokolták, szervezték fejlesztették ezt a szigetet. Most kiabálnak ugyan a gyarmatosítás ellen, pedig ez sokat segített rajtuk. E nélkül Afrika, Ázsia, Óceánia még ma is fejvadászatból élne. Persze ezzel nem védeni akarom a gyarmatosítást, mert van annak egy olyan fajtája is, amely megaláz, gyilkol és lábbal tapos minden emberi értéket.

Formózában béke van, haladás minden vonalon. A jelenlegi kínai kormány úgy látszik jól végzi a dolgát mert nagyjából mindenki meg van vele elégedve. Azonkívül igen nagy összetartó erő számunkra itt a szomszédságban az a hatalmas másik világnézet.

Horváth Sándor SJ, Jichu, Taiwan

EGYHÁZ ÉS ÁLLAM MAGYARORSZAGON

A Magyarországon mutatkozó felületi lazulás néha azt a benyomást kelti a szemlélőben, hogy az egyházpolitikai helyzet is lassan megváltozik. Több pap kapott útlevelet, ellátogatott Nyugatra és aztán visszatért. Bécsben szinte minden héten találkozunk Magyarországról jött papokkal, volt apácákkal. Budapest ismételten hangoztatja, hogy az állam és az egyház viszonyát rendezni kell. Közvetlen kapcsolat alakult ki Budapest és a Vatikán között. De eredményt eddig még nem látunk. Az egyházmegyéjükből és hivatalukból száműzött megyés- és segédpüspökök közül még senki sem térhetett vissza hivatalába. Pétery József váci és Badalik Bertalan veszprémi püspökök még mindig Hejcen raboskodnak. Bárd János püspököt, kalocsai Apostoli Kormányzót változatlanul száműzetésben tartják és az egyházmegye vezetését a kiközösített Várkonyi Imre látja el. A Vatikán által 1959-ben kinevezett két segédpüspök, Winkler József és Bellon Gellért felszentelése még mindig késik. Az Egyház elnyomott jogai közül egyetlen egyet sem állítottak még vissza.

A nép sürgeti a tarthatatlan helyzet rendezését

Ez lépten-nyomon kitűnik a hazai kommunista megnyilatkozásokból is. A Társadalmi Szemlében Orbán László, a Központi Bizottság propaganda főnöke, januárban arról panaszkodott, hogy nemcsak a nép, hanem a párttagok is félreértik az állam és az egyház viszonyának a rendezésére irányuló tárgyalásokat. Sokan azt hiszik, még a kommunisták soraiban is, hogy a viszony rendezése az ateista propaganda megszűnését jelenti. Erről szó sem lehet, — hangoztatja Orbán László. A marxizmus és a kereszténység között nincs lehetőség a koegzisztenciára. Az ideológiai küzdelem tovább folyik. A nép tudatát át kell alakítani. Ki kell formálni a szocialista embertípust. A Heves-megyei Népújság is azt írja, hogy a megyében az ateizmus terjesztése a vallás miatt komoly akadályokba ütközik. A kolhozokban a másodrangú egyházi ünnepeken sem akarnak dolgozni, míg a legnagyobb állami ünnepeken a nép szívesen megy munkába. Az újság beismeri, hogy a pártszervezetek a vidéken gyengék. Az embereket nem vonzza az úgynevezett tudományos felvilágosítás. Erősíteni kell

az ateista propagandát, fejleszteni az antiklerikalizmust. Még a mezőgazdasági tudományos szakelőadásokat is meg kell tölteni ateista propagandával, — sürgeti a hevesmegyei Népújság január 9-i számában. A nép viszont a maga józan és egészséges gondolkodásával azt várja, hogy az állam és az egyház viszonyát rendezni szándékozó tárgyalások eredményeként megszűnik a vallásüldözés. Amikor az egyik párttag gyermekét beíratta hittanra, a tanító megdöbbenve próbálta lebeszélni az apát, mondván, hogy kommunista párttag nem járathatja gyermekét hittanra. Mire az apa megszólal: ha már Hruscsov lánya is elmegy a pápához, nekem, katolikus szülőnek egyenesen kötelességem gyermekemet hittanra jártni.

Másodszor is megbukott a zarándoklat

Kádárék érzik, hogy előbb-utóbb kényszerülnek az állam és az egyház viszonyát rendezni. Arról azonban nem akarnak lemondani, hogy az egyházat ellenőrizzék. Céljukat úgy érnék el, ha a megüresedett püspöki székeket a Vatikán az általuk kijelölt békepapokkal töltené be. Erről viszont a Szentszék hallani sem akar. Majd elismeretjük a békepapokat Rómában is, — gondolják Kádárék. Evégből a kormány attól sem riadt vissza, hogy zarándoklatot szervezzen Lourdesba és Rómába. Több hirhedt békepapot zarándok ruhában küldött az Örök Városba. A pápa azonban nem fogadta őket. A Vatikán világosan látta, miről van szó. Rozsáli Menyhért, Vitányi György, Bády Ferenc, Rákosi Elek hirhedt békepapok és társaik arra gondoltak, ha eljutnak a pápa elé, otthon ebből majd politikai tőkét kovácsolnak és úgy állítják be a pápai fogadást, hogy a Szentszék elismerte a békepapokat és a békepapi mozgalmat. Ővék a jövő Magyarországon, a Mindszenty-kérdés megoldatlanul is el volna intézve. Amikor azonban három napos próbálkozás után be kellett látniuk a zarándok ruhába öltözött ügynököknek, hogy a pápa nem óhajtja őket látni, előkerült az úti csomagból egy Krisztuskép. Három ügynök fogta a képet, bevitte a Vatikánba és átadta egy tisztviselőnek azzal, hogy magyarországi zarándokok hozták a Szentatyának. Az ügynökök azt hitték, a Vatikán írásban fog válaszolni, megköszöni az ajándékot és a levélben meg említi, hogy honnan származik a kép és ki hozta azt Rómába.

Az államtitkárság válaszol

Január első napjaiban Dell Acqua vatikáni államtitkárhelyettes levelet írt Hamvas Endre csanádi püspöknek, a püspöki konferenciák ez idő szerinti elnökének, a melyben szószerint ez áll: „Nagyméltó-

ságú és Főtisztelendő Uram! Nekem jutott a feladat, hogy értesítselek arról, miszerint Szentséges Atyánk szívesen fogadta a közelmúltban számára küldött, Jézus Krisztust ábrázoló ércbe vésett művészi képet. Ez emlékezetébe idézte a magyar nemzetet, amely iránt mindig atyai szeretettel viseltetik. Amikor most az Ő köszönetét nyilvánítja, a Szentatya eme nép püspökeinek, papjainak és híveinek minden jót és üdvösséget kíván és nagy szeretettel küldi apostoli áldását."

Eddig a Vatikáni Államtitkárság levele. Egy szó sincs benne a zárándoklatról. Egy szó sincs benne arról, hogyan került a kép a Vatikánba, hogy zárándokok hozták. A Vatikán hallani sem akar a zárándokruhába öltözött ágensekről. A köszönő sorokat Hamvas Endre csanádi püspöknek, a püspöki konferenciák elnökének küldte. A vatikáni levél a bizonyága annak, hogy a Vatikán becsapására szervezett novemberi lourdesi-római zárándoklat másodszor is megbukott.

A tanulság

Kádáréknak előbb-utóbb be kell látniuk, hogy Rákosi módszereivel egyházpolitikájukban nem érnek el eredményt. A Szentszék nem tudják becsapni. Számolniuk kell a tagadhatatlan ténnyel, hogy az Egyház tekintélye naprólnapra emelkedik és ennek a vasfüggöny mögött is meglesz a hatása. Budapestnek be kell látnia, hogy a békepapi mozgalom a sztalinisták trójai falova, amelynek nincs jövője az Egyházban. Ezt a mozgalmat fel kell oszlatniuk. Minél előbb kezdenek komoly tárgyalásokba a Vatikánnal az állam és az egyház viszonyának a rendezésére, annál hamarabb oldódnak meg a problémák.

(F. K.)

MÁRTON ÁRON 25 ÉVES PÜSPÖKI JUBILEUMA

„Mi itt keresztre elrendeltetve állunk,
Minket a hűség krisztusszege tart;
Égő reménység: árva húnjainkból
Jövőt nevelni, embert és magyart!
Élünk Golgotha — fellegek tövében,
Vádol a múlt és rémít a jelen,
S halunk erdélyi szent Thermopillénkben
Némán, büszkén, örökre névtelen . . . ” (Áprily)

1939 február 12-én, hetvenedvasárnapon szenteli püspökké A. Casulo pápai nuncius Fiedler István nagyváradi és Pacha Ágoston temesvári püspökök segédletével. Van püspökünk, közülünk való; ez

a boldog érzés töltötte el az erdélyiek annyi tövistől megsebzett szívét. A kolozsvári szent Mihály templomban ott térdel az első helyen az édesapa, a 73 éves harisnyás Márton Ágoston és a fejkendős édesanya. Ott sírják, imádkozzák végig a püspökszentelést. Áldásosztáskor szüleikhez hajol, megcsókolja őket. A Szent Mihály templom talán sosem látott ennyi lelkesedést, ennyi örömkönnyet. Mindenki érezte, hogy a román uralom alá került terület első erkölcsi méltósága igazán méltó emberre szállt.

A Székelyföld legmagyarabb és Nagymagyarország legkatolikussabb megyéjében született Csíkszentdomonkoson 1896-ban. E völgyben elnyúlt hosszú község arról emlékeztet, hogy 1599-ben Vitéz Mihály havasalföldi vajda szolgálatában álló székelyek itt gyilkolták meg Báthori Endre bíborost, Erdély fejedelmét.

Egyszerű földműves családból született. Harmadik gyermeke egy négygyermekes családnak, amelyben naponként közösen imádkoztak. Amikor iskolába kerül, megakad rajta a pap, a mester szeme. Látják, tehetséges gyerek, így küldik Csíksomlyóra a gimnáziumba. Csíksomlyóról a gimnázium később Csíkszeredára kerül. Így az V—VI osztályt Márton Áron is itt végzi. Itt érlelődik meg papi hivatása. A VII—VIII osztályban már Gyulafehérváron küsszeminarista. 1915-ben innen vonul be katonának. Hamarosan tisztis rangra emelkedik, kitüntetésekkel. A kis 82-es hadnagy mindig kiérdemelte katonái szeretetét és becsülését.

1920 őszén kezdi meg, a háború befejezése után, teológiai tanulmányait. A háború és az azt követő felfordult helyzet által öt esztendő-t veszített ,de nyert egy egész életre szóló élettapasztalatot.

1924 július 6-án szentelte pappá Majláth püspök. Első szentmiséjét július 13-án mutatta be szülőfalujában. A nap fényét emelte, hogy Majláth püspök, aki átutazóban volt a Székelyföldön, meglátogatta az újmisécs családját és faluját.

Ditrón, Gyergyószentmiklósán, Marosvásárhelyen, Vöröstoronyban és Szebenben működik. Utána Gyulafehérvárra kerül és püspöki levéltáros lesz. Mintha csak a nagy Majláth püspök utódot akart volna nevelni belőle. 1931-ban Kolozsváron egyetemi lelkész. Még a szélső baloldali érzelmű diákok is ragaszkodtak hozzá. 1934-ben a püspök az erdélyi Katolikus Népszövetség igazgatójává nevezi ki. Az idős, betegeskedő Majláth püspök mellé utódlási joggal Vorbuchner Adolf szebeni plébánost nevezi ki a Szentszék.

1936-ban megürül a kolozsvári Szent Mihály plébánia. Ő irányítja Márton Áron kolozsvári megválasztását. Az új püspök azonban hamarosan meghal, — megelőzve a halálban Majláth püspököt —. A pápa Márton Áront nevezi ki apostoli kormányzónak, majd 1938 dec. 24-én Erdély püspökének.

Amikor Erdély egy része felszabadult, Márton Áron néhány nappal a magyarok bevonulása előtt ellátogatott Kolozsvárra, kinevezte püspöki helynöknek Sándor Imrét és kötelességének megfelelően visszatért székhelyére. A háború éveit alatt a Romániában rekedt mintegy 50.000 főnyi hívével élt, látogatta, bátorította őket. Erdélyi népszerűségére jellemző, hogy 1941-ben, főleg protestáns részről komolyan javasolták őt kormányzóhelyettesnek. Minthogy Serédi lekötötte magát Horthy István mellett és a püspöki méltósággal nehezen lett volna összeegyeztethető ez az állás, leállították mozgolódásukat. Serédi primás halála után az ideiglenes kormány és a nép őt szerette volna összeegyeztethető ez az állás, leállították mozgolódásukat. Serédi primás halála után az ideiglenes kormány és a nép őt szerette volna a primási székbe. De a Gondviselés másképp határozott. Ott hagyta, ahova szánta, aminek titokzatos útjain kijelölte: Erdély Mindszentyjének.

1944—45-től az erdélyi katolicizmus 26 éves szomorú múltja után megkezdődik véres kálváriája. Maguk az oroszok is megsokallják a kegyetlen román terrort és Erdélyben megtörténik, ami sehol az orosz előnyomulásnál nem volt tapasztalható, hogy a lakosság az oroszoknál remél és kap védelmet. Börtön, deportálás, üldözés a sorsa mind a mai napig az erdélyi magyarnak. Márton Áron igazi nagysága most bontakozik ki a maga teljességében. Nem egyszer elcsuklik a hangja, amikor vigasztalva körüljár és látja a borzalmakat. Bátorhangú levelet ír Gróza miniszterelnöknek és feltárja mind a sérelmeket. Gróza nem volt rosszindulatú, Márton Áront becsülte, magyarul jól beszélt, magyar leányt akart feleségül venni, de a

kommunista nyomással szemben tehetetlen volt, mert elkötelezte magát nekik. Így semmi sem javult, csak rosszabodott. Márton Áron bátrán kiáll a görögkatolikusok védelmében is. 1949-ben az országotól ellopják és 1955-ig börtönben van. 1955-ben, a mosolypolitika idején visszaengedik Gyulafehérvárra és azóta palotájába internálva él. Még a néhány percre levő papnevelő intézetbe sem mehet át. Háztartása nincs. Kosztját a szemináriumból hordják. A vatikáni zsinatra nem mehetett el. Még a zsinati meghívót sem kézbesítették ki neki. A 68 éves püspököt azonban nem hagyja el a remény. Bizik népe hitében és becsületében. Címere halmok fölött emelkedő fenyő, két oldalán Csík megye címeréből a nap és a hold. Jelentése: „Csík megye fia vállalja a mindig zöld fenyő hivatását; kopár körülmények között is görcsösen ragaszkodik az életet adó értékekhez; irányt mutat; gerinces egyenességet és égbelendülő bátorságot tanúsít, mint a Békási szoros patakjától látható kopár kősziklán álló fenyő.”

Jubileumi ajándékul foglaljuk különösen imáinkba Erdélyt és püspökét!
Marosi László

Gyémántmise

Hársligethy — Vinkovits Viktor ferences atya, volt tartományfőnök december 27-én mutatta be gyémántmiséjét Esztergomban.

Aranymise

Mózner József tb. kanonok, kerületi esperes, kadarkúti plébános február 9-én mutatta be aranymiséjét és ünnepelte 40 éves kadarkúti plébánosi évfordulóját. Kézvezetője Pajtényi László kanonok, soproni apátplébános volt.

250 éves évfordulóját ünnepelte november 24-én a kecskeméti piarista gimnázium. A hálaadó Te Deum után az intézet dísztermében ünnepség volt. Az igazgató bevezető szavai után a multat és a piarista eszményt mutatták be piarista tanítvány költők verseinek előadásával. A budapesti testvérintézet növendékei is szerepeltek a műsorban.

VI. Pál pápa táviratilag áldását küldte az iskola tanárainak, diákjainak és azok szüleinek. Tomek Vince, a piarista rend generálisa levélben köszöntötte a jubiláló gimnáziumot.

Magyar oltárterítő a hiroszimai templomban. Szerény, idősebb magyar asszony megtudva, hogy a hiroszimai templom nemzetközi adakozásból épül fel, oltárterítőt készített és ezt küldte el a magyarok nevében. Hiroszima püspöke magyar nyelvű levelet küldött P. Bélánának Magyarországra és ebben köszöni meg a szép ajándékot. Az egész városnak örömet okozott a szép oltárterítő és a televízió is beszámolt a küldeményről. „Viszonzásul, — írja a püspök, — az Úr Jézus meg fogja áldani önt szeretett hozzátartozóival együtt és kedves hazáját is.”

Szabó József győri székesegyházi kanonok Budapesten (63, 38).
Séber András nagyváradegyházmegyei komádi lelkész (49, 23).
Klemm Antal bencés, ny. egyetemi tanár Pécsen (81, 61, 56).
Szappanyos Béla Budapesten (34, 10).
Zsiga Imre Edömér rábaszováti lelkész (52, 27).
Balás Béla litkei plébános (71, 47).
Csintalan József c. apát, ny. esperesplébános Demecseren (74, 51).
Frey Imre Kasszián bencés (47, 29, 23).
Kocsis Lajos a budai felsőespereskerület esperese (74, 50).
Röss E. Bertalan alsóvízvárosi plébános (63, 37).
Koch Alajos pápai kamarás, ny. berkesdi plébános (82, 58).
Gyulai Mihály ny. esperesplébános (74).
Árkossy István debreceni görögkatolikus plébános (66, 40).
Kocsis Lajos tahitótfalusi esperes a Széher-úti kórházban.
Stollár István ny. lelkész a Széher-úti kórházban.

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

† DEÉSY IPOLY O.F.M.

Egyike azoknak, akik „elhunytak legjobbaink” közül. Az erdélyi Ferencs Atyák gyászjelentésükben ezt írták róla: „szibériai hadifogságban szerzett betegségében hunyt el február 12-én.” Emeth M. Walsh youngstowni megyéspüspök temette nagyszámu egyházmegyei és magyar pap jelenlétében. Az angolnyelvű gyászbeszédet P. Theophanus Kalinovski OFM, az amerikai kommissziátok általános megbizottja, a magyar búcsuztatót P. Thun Albin a kapisztrán provinciális-helyettes mondta.

P. Deésy Ipoly 1908 febr. 6-án született Besztercén, Besztercenaszód vármegyében, székelyföldön. A Trianon által Romániának ítélt Erdély elnyomása alatt élte át ifjúságát. Középkoláit a székelyudvarhelyi és a ferences csiksomlyói iskolájában, a teológiát a rend vajdahunyadi kolostorában végezte. Majláth Gusztáv erdélyi püspök szentelte pappá 1931, jun. 28-án Gyulafehérvárott.

Papi működését, mint ifjúsági nevelő kezdte Székelyudvarhelyen. Nehéz volt ezekben az esztendőkbén az idők járása Erdélyben: az olához fojtogatták a magyarságot. Ipoly atya önfeláldozó lélekkel állt hazája és népe szolgálatára. Kálváriája hamarosan megkezdődött. A románok bebörtönözték. Nagyvárad és Kolozsvár voltak első stációi. Kegyetlenül kinozták, számos esetben félholtra verték, s amikor vízzel való leöntés után magához tért, folytatták kínzását. Több ízben töltött rövidebb-hosszabb időt sötét zárkában. A magyar állam mentette meg a haláltól, azáltal, hogy román foglyokért kicserélték a vele elcsukott Szócs Dénes atyával együtt.

Egészsége helyreállása után Erdély visszacsatolásáig az anyaországban folytatta papi-szerzetesi tevékenységét. Erdélybe visszatérte után hamarosan tartományfőnökké választották volna, de féléve hiányzott a kánoni korból. Mint tartományi tanácsos és főiskolai hittanár működött Csiksomlyón.

A kommunizmus elleni háboruban folytatódott keresztútja. Katonalelkésznek hívták be és mint ilyen esett csapatával együtt a kommunisták fogságába. Az Ural hegység azsiai oldalán, tehát Szibériában töltött közel négy esztendő. A Krisztus Szíve szerinti pap itt volt elemében. Hogy a magyar hadifoglyok közül nem pusztultak el többen mocsarak lecsapolásában, erdők irtásában, az jórészt Ipoly atya vigasztalásának, apostoli munkásságának köszönhető. Egy, a temetésén résztvevő magyar úr New Yorkból, — aki Ipoly atyával töltött több, mint két esztendőt a szibériai fogságban — (a nevét elfelejtettem följegyezni), áradozva és nagy hálával beszélt az Atya magyarságmentő, titokban végzett lelkipásztori munkájáról. Az egészségtelen éghajlat és embertelen bánásmód következtében maga Ipoly atya is komolyan megbetegedett és betegségét csak enyhíteni tudták, meggyógyítani nem. Oroszországból egy fakeresztcskét sikerült hazahoznia, amelyre felírta rendkívüli szenvedéseinek helyét és időpontját. Ezt az ereklyét nagy tisztelettel őrizzük és ez lesz leendő muzeumunk legnagyobb értéke.

Ipoly atya akkor szabadult ki a szibériai szörnyűségekből, amikor Rákosi a választások előtt, propagandisztikus céllal, egészségileg leromlott hadifoglyokat hoztatott haza. Így került vissza az anyaországba. Erdélybe nem mehetett, mert ott ismét az oláhok lettek az urak és még kegyetlenebbül üldözték a magyarságot, mint azelőtt.

1948-ban sikerült Ipoly atyának Ausztriába szöknie. Az erdélyi, Szent Istvánról nevezett kommisszáriátot vezető Bíró Benedek atya hozatta ki aztán Amerikába. Az élő mártír Atyát maga mellé osztotta be, aki Fairfielden (Conn) székely szívóssággal állt be a lelkipásztori munkába és tanult meg angolul. Amikor Benedek atyát a túlsok munka az örökkévalóságba vitte, a nép, az egyházmegyei papság és maga a püspök is, már annyira megszerette Ipoly atyát, hogy őt állította a fairfieldi plébánia élére. Betegségét legyőző emberfeletti erővel vállalta a munkát. Hívei, az annyi szenvedésen keresztülment lelkipásztoruk minden óhaját lelkesedéssel teljesítették. Ipoly atya 300 ezres költséggel új, nyolc termes iskolát építtetett, majd a nővérek számára megkezdte új zárda alapítását, amikor a Rend általános főnöke az erdélyi kommisszáriát élére állította. Ekkor került Youngstownba, az új központba.

A megboldogult tudta legjobban, hogy évei meg vannak számlálva, azért sietett alkotásokkal gazdagítani az élet kegyelmi idejét. Kivette részét a Katolikus Magyarok Vasárnapja munkájából, megnyerte a püspök szeretetét és bizalmát, aki megengedte, hogy letelepedésünk helyén a Szomorúak Vigasztalója tiszteletére kegyhelyet (a templom fölötti fölötti kegykép a csiksomlyói Szent Szűzet ábrázolja), melléje kolostort emeljen a rendtagok számára. Nem is olyan régen, augusztus 30-án vehettünk részt az amerikai magyarság új lelkipályájának, a csiksomlyói Madonna templomának és az új rendházunk összejövetelén.

Az új kolostorból elsőnek az építő Ipoly atyát kísértük a temetőbe. Még ő küldte — maga helyett — az idősebb Gábor atyát gyógykezelésre, s megvárta amíg hazatért. Szibériában kapott lappangó betegsége azonban olyan

erővel lépett fel, hogy műtét által sem tudta az orvosi tudomány megmenteni.

Elköltözésével az amerikai magyarság rendkívüli apostolt veszített el. Albin atya gyászbeszédében megrázó szavakkal fordult a magyar szülőkhöz és ifjúsághoz, hogy imádkozzanak és hozzanak áldozatot magyar hivatásukért, mert a lekipásztorok kidölgésével magyar intézmények szűnnek meg.

Ipoly atya életének, szenvedéseinek és alkotásainak leírása maga a legszébb prédikáció. A mondottakhoz csupán annyit teszünk még hozzá, hogy páratlanul kiegyensúlyozott, mindenkit megnyerő egyéniség volt. Szenvedéseiről nem beszélt. Rendtársai másoktól tudták meg, a kínoknak minő tengerén ment keresztül. Arca mosolyt, kedvességet, ferences vidámságot sugárzott, csak korán megöszült hajfürtjei tanuskodtak arról, hogy élő vértana jár közöttünk.

Az Egyházat, az amerikai magyarságot, az erdélyi ferenceseket nagy veszteség érte Deésy Ipoly elköltözésével. De bízunk benne, hogy az égben pártfogóként áll a szent ügyek mellett, amelyekért életében annyit dolgozott és szenvedett.

P. Király Kelemen OFM

† Klemm Antal

Már huszonöt éves korában főiskolai tanár a pannonhalmi tanárképző főiskolán. 1932-ben a pécsi, majd később a szegedi egyetem rendes tanára lett. 1955-ben megy nyugdíjba. A magyar történeti és finn-ugor összehasonlító nyelvtudomány professzora. Főműve a Magyar Történeti Mondattan, a melyet a Magyar Tudományos Akadémia adott ki. Az európai hírvé nyelvtudós halála nagy vesztesége a magyar nyelvtudománynak. A magyar tanárok egész nemzedékeit oktatta és nevelte.

† Szappanyos Béla

Jőnevű pap-egyházművészünk volt, Tehetségére külföldön is felfigyeltek. A fatimai kegytemplom egyik pályázatán Szent István királyunkról készült szobortervével nagy sikert aratott. Rómából is kapott meghívást tanulmányútra. Egyformán tehetségesen forgatta a vésőt és az ecsetet.

Balatonzamárdiban született. Középiszkoláit Komáromban kezdte. Utána az esztergomi szemináriumba lépett. Legutóbb a Mátyás templomban működött káplánként. Virusos gyulladás vetett véget életének, amely alattomos módon hatalmasodott el a tüdején.

Péteri János: AZ ELSŐ JEZSUITÁK MAGYARORSZÁGON (1561-1567). Róma 1963, 332 oldal. Ára: 4 dollár.

A múlt év végén jelent meg Rómában ez az új magyar egyháztörténeti munka. A könyv a magyar jezsuiták egy nem régi jubileumára készült. 1961-ben volt ugyanis négyszáz esztendeje, hogy a jezsuiták először telepedtek le Magyarországon. Ez az első magyar jezsuita kollégium Oláh érsek álma és alkotása volt. Bécsben hosszú éveken át érdeklődéssel figyelte az ottani kollégium áldásos működését. Így lassan megérlelődött benne a gondolat, hogy a magyar katolikus Egyház számára is nagyon hasznos lenne egy hasonló kollégium. Sok nehézséget kellett leküzdenie, míg a tervből valóság lett. Egyelőre Nagyszombatot jelölte ki a kollégium helyéül, de kezdettől fogva arra gondolt, hogy mihelyt a törököt kiverik Esztergomból, oda viszi át a jezsuitákat. A kollégium kezdettől fogva számos és igen súlyos nehézséggel küzdött. Rövid hét esztendő után fel is oszlott. Az agg érsek számára ez a meddő kísérlet jelentette életének a legkeserűbb csalódását. A sikertelenségnek sok oka volt. A kis kollégium lakóinak az ellátása állandóan nehézségekbe ütközött. Megkapták ugyan a széplaki apátságot, de ennek a jövedelme a török háborúk miatt nem folyt be. Egyes jezsuita előjárókban nem volt meg a kellő megértés az akkori egészen súlyos magyar politikai és egyházi helyzettel szemben. Mindenképpen teljes, jól ellátott, az előírásoknak megfelelő kollé-

giumot akartak. Ez pedig az akkori tragikusan nehéz viszonyok között lehetetlen volt. A nagyszombati jezsuiták a városi iskolával is folytonos viszályban éltek. A kis városban sok volt két iskola. Jobb lett volna Pozsonyban, vagy Kasán létesíteni a kollégiumot, vagy talán a 1559-iki tárgyalások idején felmerült tervet kellett volna megvalósítani, hogy a bécsi kollégium mellett létesítsenek magyar ifjak számára konviktumot. Előadásokra a kollégiumba jártak volna. Itt lassan érlelődtek volna a rend számára magyar hivatások, akikkel idővel a siker reményében lehetett volna magyar kollégium alapításával próbálkozni. Mert a gyökérprobléma a magyar jezsuiták hiánya volt. Az 1516-ben Nagyszombatba érkezett jezsuiták között egyetlen magyart sem találunk. Az idegenből érkezett jezsuiták minden jóakarattuk ellenére sem tudtak megbirkózni a körülményekkel. Amikor 1566-ban a képzett és szenteltű P. Hernáth személyében végre magyar előjárót kapott a rendház, már késő volt. Mert ő nem is egész egy év múlva pestis áldozata lett, az alighogy felépített kollégiumot pedig tűzvész pusztította el. Ilyen tragikus körülmények között a kollégium feloszlata elkerülhetetlené vált. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy az 1615-ben alapított második nagyszombati kollégium lesz majd a katolikus újjászületés szellemi és lelki központja. Mérhetetlen kár, hogy ez az áldásos munka csak ötven éves késéssel indulhatott meg. Ha a jezsuiták már az 1560-as években gyökeret

tudtak volna verni a magyar talajban, Magyarország ma nemcsak kétharmad, hanem túlnyomó többségében katolikus lenne. A szomszédos lengyel példa a bizonyíték erre.

Ami már most a szerző munkáját illeti, az első, ami a tárgyban kevésbé járatos olvasót is meglepheti, az anyag rendkívüli gazdagsága. Joggal kérdezhetné valaki, hogyan lehet egy egészen rövid életű kis kollégiumról 332 oldalas tudományos történelmi munkát írni. Pedig a szerző nem hagyatkozik írói képzeletére. Minden állítása elsőrangú forrásanyagon nyugszik és azt hűen követi. A dolog magyarázata abban rejlik, hogy a jezsuiták történetírója egészen kiváltságos helyzetben van. A rend erősen központosított kormányformájából következik, hogy a helyi előljárók sűrű levelezést folytatnak az áltasános rendfőnökkel. Történetünk idején például a tartományfőnöknek havonként, a házfőnököknek pedig évente négyszer kellett Rómába írniok. Vegyük még hozzá, hogy a szerző által tárgyalt évtized hivatalos levelezése a rend központi levéltárának a legteljesebben megőrzött része. E forrásanyagbőség jelentőségéről csak az alkothatna magának némi fogalmat, aki megkísérelné pl. egy más rend magyarországi házának a kérdéses évtizedre vonatkozó történelmi anyagát összegyűjteni. Nem kis hányadáról szinte semmit sem találna.

Szerzőnk munkáját megkönnyítette, hogy ezt a hatalmas anyagot nem magának kellett összegyűjtenie. Szittyay Dénes az első világháború után több hónapon át dolgozott a rend központi levéltárában. A Magyarországot érintő anyag jó részét felkutatta

és fénykép-másolatot készített róla. Ezt az anyagot használta szerzőnk. Amikor már-már elkészült tanulmányozásával és feldolgozásával, 1959-ben Rómában megjelent a magyar jezsuita rendtartomány forrás-munkájának az első kötete: **Documenta Romana historiae Societatis Iesu in regnis olim corona hungarica unitis I 1550—1570.** Ez a munka nemcsak sok, a Szittyay-féle gyűjteményben nem található dokumentumot tartalmaz, hanem a közölt anyagot számos, a történetíró számára igen hasznos jegyzetekkel is ellátja. Szerzőnk igyekezett a rendkívül gazdag anyag minden darabkáját felhasználni. Ezért is művének egyes részei, mint például az alapítást megelőző és szinte a végtelembe nyúló tárgyalásokat ismertető harmadik fejezet, a kelleténél terjedelmesebbeknek és fárasztóknak tűnhetnek. Az első rektor, P. Seidel alakjának a megrajzolására szánt rész is rövidebbre szabhatta volna: Viszont több helyet kellett volna szentelnie az első magyar jezsuita, P. Hernáth bemutatására.

A kis kollégium történetét a szerző gazdag korrajzzal veszi körül. Nagyon értékes e szempontból a második és negyedik fejezet. Az előbbiben Oláh érsek személyét és reform-terveit, az utóbbiban pedig az érsek egyházmegyei zsinatait ismerteti. A kollégium történetének a megírásánál is nem elégszik meg a külső események puszta elmondásával, hanem részletesen tárgyalja a kollégium belső életét is. Elég csak néhány címet idéznünk: Lelkiség, Demográfiai mozgalom, Csatlakozás a Jézustársasághoz, Kiválás, Emberi gyöngeségek.

Nagy erénye a szerzőnek, hogy becsülettel keresi a történelmi

igazságot és azt hűen fel is tárja. Úgy adja a valóságot, ahogy a források feltüntetik. Néha szinte megdöbbentő ez a nyers valóság. Nem csoda tehát, ha a fény mellett bőségesen található ebben a munkában árnyék is. Sőt úgy tetszik, hogy több az árnyék a rajzolt képen, mint a valóságban. Mintha a szerző nem tartotta volna eléggé szem előtt, hogy a rendi előjárók bizalmas leveleiben a dolog természete szerint több szó esik a nehézségekről, az emberi gyöngeségekről és a sikertelenségekről, mint az ellenkezőjükről. Könnyen megeshetik, hogy az Úr szőlőjének nem egy derék munkásáról csak azért hallgatnak ezek a levelek, mert nem volt velük különösebb probléma.

A tanítás és a nevelés ismertetésére szánt hatodik fejezetben jó lett volna részletesebben írni a jezsuita iskola belső szerkezetéről, tantervéről és didaktikai módszereiről. Annál is könnyebben meglehetne volna ezt a szerző, mert P. Nadal vizitátor 1563-ban készített Ratio studiorum-ját Nagyszombat is megkapta. Ebben pedig az előbbi célra kitűnő anyag található. Végül még egy utolsó megjegyzés: Amint nem vitás, hogy e munka tudományos értéke messze felülmúlja az átlagost, éppúgy be kell vallanunk, hogy irodalmi értéke jóval mögötte marad az előbbinek. De mindezek a kifogások nem érintik a lényegét. A szerző alapos és maradandó munkát végzett. Bajosan lehet a jövőben még valami lényegeset hozzáadni. A magyar jezsuiták hálásak lehetnek a szerzőnek, hogy gazdag multjuknak első fejezetét komoly tudományos formában megírta, és hogy egy igazán értékes művel gazdagította a magyar történetírást. Lukács László SJ

Lepold Antal: CSERNOCH JÁNOS, Emlékezés Nagymagyarország utolsó hercegprimására. Opus Mystici Corporis kiadása. Bécs, 1963. — A személyes élmény közvetlensége és melegsége jellemzi a nagyon hangulatos, csak sajnos igen vázlatos életrajzot. 74 oldalon pereg le előttünk egy igen gazdag főpapi élet. Csernoch volt esztergomi kanonok és országgyűlési képviselő, csanádi püspök és kalocsai érsek, mielőtt hercegprimás és bíboros lett. Tekintve hogy igen jó viszonyban volt mind a magyar politikai élet vezetőivel, mind a római kúria magas állásainak a betöltőivel, többnyire sikerült a terveit meg is valósítania. Ő koronázta meg IV. Károly királyt, azonban meg kellett érnie a trónfosztását és a monarchia felosztását. Nehéz átállást kívánt az esztergomi főegyházmegye megcsonkítása is és birtokai nagy részének az elvesztése. A szerző, a bécsi Pázmáneumnek jelenleg is rektora, a gyakorlott író könnyedségével vezetni olvasóit végig az 1852-1927 évek eseményein. Német Béla SJ

Temel M. Amata OP., DOMONKOSRENDI SZENTEK ÉS BOLDOGOK. A Vasárnapi levél kiadása. Wien 1963. — Az egész mű 106 domonkosrendi szentnek és boldognak az életrajzát tartalmazza, amelyből ebben a kötetben 25 jelent meg. Unnepük az év első negyedére esik. A könyv előszavát Badalik Bertalan írta még 1945-ben, Árpádházi Szent Margit szenttéavatásának a 2. évfordulóján. A háboru okozta nehézségek és az azt követő kedvezőtlen viszonyok miatt a könyv otthon nem jelenhetett meg. — A világhírű domonkos, Aquinói Szent Tamás, a közkedvelt német misztikus Suso Hen-

rik, a mi Szent Margitunk életrajza mellett különféle korból és nemzetből származó szentek élettörténetét olvashatjuk a könyvben. Ha ezeket a szenteket nem is követhetjük mindenben, de tetteik rugójában mindig fölismerhetjük a hősiés isten- és emberszeretetet. A szere- tetet, amelyre minden kornak szüksége van, amelyet a mi ko- runk is a legjobban nélkülöz. Meg- rendelhető a Vasárnapi levél cí- mén: Wien XV., Gebrüder-Lang- Gasse 7, Austria - Europe. E.G.

Henri de Lubac: UBER DIE WEGE GOTTES. Herder 1958. — A kiváló francia teologus könyve nagy nyereség vallásilag képzett s a keresztény bölcsélet- és hittudo- mány iránt érdeklődők számára. Isten közelebbi megismerése min- denkor érdekelte a kutató emberi elmét. Nekünk, lelkipásztoroknak sem közömbös annak az útnak az ismerete, amelyen a mai termé- szeti- és hívő istenismeret találko- zik. Az embernek ezt az Istenhez vezető útját és az ember felé írá- nyuló isteni közeledést részletezi el- mélyült fejtegetésekben a szerző. Cs.P.

Eugen Walter: DER GOTTES- BUND GESTERN UND HEUTE. Herder 1958. — A lelkipásztor gyakorlati érzékét tükrözi a könyv, amely az üdvtörténet gondos értel- mezésén keresztül a keresztény hitélmény döntő jelentőségét vá- zolja. A hívek hitbeli nehézségeit látva, fejt ki a szerző, hogy a hit nemcsak vallási meggyőződés vagy a hitigazságoknak pusztá elfoga- dása, hanem igenlő válasz az isteni kinyilatkoztatásra, amely az Isten- fia megtestesülésében vált teljessé. Ez a pozitív magatartás menti meg a pap és a hívő lelkét attól az ön-

hittségtől, hogy az isteni akaratot csak úgy immel-ámmal fogadja el. A hit nemcsak egyéni ügy, hanem közösségi feladat is. A hit egysé- gére irányuló törekvések mai vilá- gában a könyv újból időszerű. Cs.P.

Rudolf Wegmann: DER URFEIND DER ERZIEHUNG. Herder 1962. — A könyv menekült ifjuságunk lel- kipásztori kezeléséhez is kiváló segítséget nyújt. Társadalmi éle- tünk kóros jelenségei (féktelen szórakozáskeresés, alkohol-nikotin- élvezet, táncórület, szenzációhaj- házás, tempófanatizmus, stb.) kom- oly pedagógiai problémát jelente- nek a lélegzondozás művelői szá- mára is. A hatalmas forrásanyaggal dolgozó pedagógus-szerző e körtü- neteket orvosi, lélektani, etikai és társadalmi szempontból vizsgálja és az okot a környezethatásban, korszellemben s az ebből folyó fék- telenségben látja. Pontosán körül- határolt gyógymódokat és nevelé- si rendszabályokat ajánl, külön em- lítve meg a klérus ebbeli misszió- ját. Cs.P.

Theo Gunkel: BROT FÜR DIE GANZE WOCHE. Herder 1962. — Az a lelkipásztor, aki a munkásplé- bános-szerző elmélkedéseit egy hé- ten át végigimádkozza, az a „hú és okos sáfár“ szerepében jól készí- tett lelkítáplálékot nyújt prédiká- cióiban a rábizottaknak. A könyv gondolatai annak az elvnek a je- gyében születtek, hogy a templo- mi szónok előbb imazsámolyán ér- lelje meg a következő prédikáció mondanivalóját s csak azután men- jen fel a szöszékre. Egyszerű gon- dolatfűzés és életközelség jellem- zik a Szentírás tamítására épített buzdítások mindegyikét.

Cser Palkovits István SJ

